

## 100. Torstaina 12 päivänä syyskuuta 1996

kello 18

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Lähetekeskustelu

- 1) Hallituksen esitys valtion talousarvioiksi vuodelle 1997 ..... 3038

Hallituksen esitys 103/1996 vp

- 2) Hallituksen esitys vuoden 1997 veroasteikkolaiksi ..... 3085

Hallituksen esitys 104/1996 vp

- 3) Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 105/1996 vp

- 4) Hallituksen esitys laiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 51 b ja 51 d §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 106/1996 vp

- 5) Hallituksen esitys laiksi varallisuusverolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 107/1996 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila S-L.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Andersson J., Anttila U., Bremer, Hassi, Hellberg, Helle, Huttu-Juntunen, Hyssälä, Ihämäki, Immonen, Jaakonsaari, Jansson, Juhantalo, Jäätteenmäki, Kallis, Kankaanniemi, Karhunen, Karjalainen, Kemppainen, Kiljunen, Koskinen H., Krohn, Kuisma, Kukkonen J., Lapintie, Lax, Lehtosaari, Lipponen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Olin, Paasilinna, Paasio, Perho, Pietikäinen S., Pohjola M., Rauramo, Roos, Salolainen, Sasi, Seppänen, Smeds, Suhola, Takkula, Tiilikainen, Tuomioja, Uotila, Vehkaoja, Veteläinen, Viitamies, Virtanen, Vistbacka, Vuorensola ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Aho, Lax, Kuisma, Pohjola M., Jansson, Juhantalo, Paasilinna, Koskinen H., Kallis, Jäätteenmäki, Vehkaoja ja Helle.

### Ilmoitusasiat:

#### Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. J. Andersson, virkatehtävien takia edustajat Huttu-Juntunen ja Lipponen sekä yksityisasioiden takia edustajat U. Anttila, Hellberg, Helle, Jansson, Jäätteenmäki, Kallis, Karhunen, Kankaanniemi, H. Koskinen, Olin, Paasio, Perho, Rauramo, Salolainen, Seppänen, Suhola, Takkula, Tuomioja, Uotila, Vehkaoja, Wideroos, Viitamies, Vistbacka ja Vuorensola sekä tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden takia edustajat M. Markkula, Metsämäki, Sasi ja Tiilikainen.

## Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

### 1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1997

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 103/1996 vp

**Ensimmäinen varapuhemies:** Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—5) asiasta.

### Keskustelu jatkuu:

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Vuoden 1997 talousarvioehdotusta käsitellään huomattavasti suopeampien näkymien edessä kuin vuosiin. Tämä näkyy paitsi käsittelyssä olevasta ehdotuksesta myös katukuvasta. Liikehuoneiden tyhjätkin ovat selvästi vähentyneet, kauppa käy, yritysten kannattavuus on hyvä, konkurssi-aalto on laantunut, kotitalouksien ostovoima on kasvanut, ja patoutuneita ostotarpeita puretaan. Valtion velkaantuminen, vaikka se vieläkin on liian suurta, on kuitenkin saatu hallintaan ja korot ovat alhaalla.

Totta kai oppositio, jonka tehtävänä on arvostella, kuitenkin sanoo, että väärin sammutettu. Muutahan se ei voi, kun tunnustusta edes kiistattomista hyvistä asioista ei voida antaa.

Siitä olemme kaikki yhtä mieltä, että työttömyyden vähentyminen on ollut kiusallisen hidas runsaista syntyneistä uusista työpaikoista huolimatta. Työttömyyden puolittaminen on kuitenkin edelleen selkeä tavoite. Ken sitä epäilee tai pitää vääränä, hänen on syytä esittää rinnalle oma realistinen tavoitteensa.

Kunnat ovat keskeinen organisaatio peruspalveluiden tuottamisessa. Kuntatalouksien kehitys on parina viime vuotena ollut pääosin suotuisaa. Verotuloarviot on ylitetty reippaasti, velkaa on lyhennetty, rahastoja kasvatettu. Vuosikymmen alun valtionosuusleikkausten ja alenevien verotulojen aikana tehdyt ratkaisut ovat monissa kunnissa jääneet kuitenkin paikkaamatta ja lykätty tarpeelliset perusinvestoinnit tekemättä. Nyt on niiden aika. Tämä on myös työllisyyskysymys. Kunnallisten päättäjien, täälläkin olevien, on hyvä tulevaisuuden talousarviokäsittelyissä huomioida myös tämä työllisyyskysymys. Sen jälkeen, kun arvioinnit kunnissa on

tehty, voidaan keskustella kunnallisen veroäyrin hinnan alentamisesta.

Kunnissa ja valitettavasti myös teollisuudessa työvoiman ikärakenne on tällä vuosikymmenellä rajusti vanhentunut. Järkevän työnantajan pitäisi jo nyt varautua tuleviin suuriin eläkkeesiirtymisiin. Näin työn perinne — osaaminen, työkalu — siirtyy seuraaville polville luonnollista tietä. Muuten ja ehkä yllättäväinkin pian työnantajat toistavat 80-luvun lopulla kuultua taistelulaulua osaavan ammattitaitoisen työvoiman riittämättömyydestä.

Koulutus on tässä asiassa myös tärkeä, ja talousarvioehdotus antaa siihenkin uusia mahdollisuuksia. Esimerkiksi oppisopimuskoulutus on käyttökelpoinen väline ja hyvälle työnantajalle pitkällä tähtäimellä myös edullinen.

Keskustelussa työttömyyden poistamiseksi on keinoksi täällä jälleen löytynyt joustot, ja tällä kertaa suuri ongelma on tehty määräaikaisten työ sopimusten tekemisen vaikeudesta. Minä olen kirjoittanut niitä satoja 80-luvun loppupuolella entisessä elämässäni. Ainoa vaikeus niissä oli siihen aikaan sopivan työvoiman saatavuus. Mitään lakiin tai sopimuksiin liittyviä vaikeuksia tässä suhteessa ei ollut eikä ole nykyään. Kun on vain tiedossa se työ, johon tekijää tarvitaan, määräaikainen työ sopimus voidaan tehdä, jos niin halutaan. Uskonkin siihen, mihin esimerkiksi ed. Perho eilen viittasi, että psykologiset esteet ovat tällä hetkellä tässä asiassa varmaan suurimmat.

Myös talousarvioehdotuksessa oleva veroratkaisu on tässä salissa saanut huomattavaa arvostelua ja erityisesti opposition taholta. (Ed. Al-Nissilän välihuuto) — Viime eduskuntakaudella, ed. Al-Nissilä, teollisuustyöntekijäin veroprosentti nousi 8,7 prosenttiyksikköä samaan aikaan kun toimihenkilöiden nousi 7,9 ja akateemisten 7,1. Ed. Al-Nissilä on edelleen todistanut, että samaan aikaan maanviljelijäväestön verotus kehittyi suotuisaan suuntaan. — Minusta nyt tehty ratkaisu on siinä mielessä hyvä, että me tarvitsemme palkansaajia, jotka tuottavat tähän yhteiskuntaan sen rahan, jolla pyöritetään myös sitä hyvää sosiaaliturvaa, joka meillä edelleen täällä Suomessa on. (Ed. Al-Nissilä: Entä painotukset?) — Painotukset tässä ratkaisussa on tehty, niin kuin ed. Al-Nissiläkin on lukenut, ja niillä nyt eletään. Minusta painotus on siinä, että verokehitys on saatu käännettyä laskuun eikä nousuun, toisin kuin sinä aikana, kun ed. Al-Nissilä näitä neuvotteluja kävi.

Niistä yritysten todellisista ongelmista, jotka ovat esteenä työllisyyden parantumiselle, on toi-

saalta vaiettu. Se voi olla viisasta, en tiedä. Jos on hyvä tuote ja markkinat, siihen tarvitaan rahoitus, erityisesti alkuvaiheessa, jolloin investoinnit vievät rahaa, mutta sitä vähemmän taloon tulee. Niin sanotun riskirahoituksen alueella ollaan tällä hetkellä jo liiankin varovaisia, ja tämä valitettavasti koskee myös yhteiskunnan hallitsemia rahoitusorganisaatioita. Siinä vaiheessa kun menestys on alkanut, ei rahan lainaajista enää ole puutetta, mutta silloin sitä harvemmin enää myöskään tarvitaan. Luovaa hulluutta tässä asiassa tarvitaan, jos aiotaan työllisyystilannetta saada paranemaan, mutta se vaatii mahdollisuuden rahoituksen turvaamiseksi. Talousarvioehdotuksessa on voimakas panostus tutkimukseen ja kehitykseen, ja uskon, että se ohjaa rahaa ja mahdollisuuksia myös ns. riskirahoituksen kehittämiseen.

Toinen ongelma yrittäjillä, erityisesti pienillä yrittäjillä, on arvonlisäverokäytäntö, joka perustuu lakiin suoritteesta, jolloin saman kuukauden aikana pitäisi vero maksaa, jolloin suorite on myyty. Joku pieni yrittäjä on voinut myydä tai tehdä huomattavan määrän näitä suoritteita jonkun kuukauden aikana ja joutuu maksamaan arvonlisäveron aikanaan riippumatta siitä, onko lasku hänelle maksettu. Tässä tarvittaisiin lakiin muutos, joka mahdollistaisi sen, että yrittäjä maksaa arvonlisäveron vasta sitten, kun raha tulee hänen kassansa. Tällä monta konkurssia viime vuosina olisi jo vältetty.

Tämmöisistä asioista olisi minusta syytä keskustella silloin, kun puhutaan yrittäjien vaikeuksista, eikä jatkaa keskustelua joustoista.

Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli puhua muutama sana myös tielaitoksen liikelaitostamisesta, yhtiöittämisestä, mutta tässä yhteydessä taidan sen asian sivuuttaa.

Sen sijaan aluepolitiikka on ollut aika voimakkaastikin esillä. Pirkanmaalla, siis pohjoisessa Hämeessä, me lähdemme siitä, että viiden läänin malli sopii. Sen jälkeen kun maakuntien kehittämistehtävät siirrettiin maakunnallisille liitoille, voidaan lähteä siitä, että maakunnalliset liitot ovat se keskeinen organisaatio, joka maakuntien etuja ajaa ja niistä myös huolehtii.

Elinkeinokeskuksista on mahdollista muodostaa organisaatio, joka pieniä ja keskisuuria yrityksiä huoltaa ja hoitaa myös rahoituksen kannalta. Se on paikalliset olosuhteet ja yritykset tunteva organisaatio ja voi siinä mielessä toimia. Niinpä en pidä hyvänä sitä, että budjettikäsittelyn loppuvaiheessa elinkeinokeskusten lukumäärä päätettiin vähentää 15:stä 13:een. Parempi on

15, ellei sitten peräti 17, niin että kaikissa maakunnissa on oma elinkeinokeskuksensa.

Tähän jatkona johdonmukaista olisi liittää myös vaalipiirirajojen tarkistus niin, että ne olisivat toiminnallisesti taloudellisten maakuntien mukaan.

Eräs aluepoliittinen asia, arvoisa puhemies, liittyy Lappiin. Minulla oli tilaisuus pistäytyä Murmanskissa muutama viikko sitten. 50 kilometriä Suomen puolella ja 100 kilometriä Venäjän puolella on niin huonokuntoista tietä, että kyllä suomalaisten pitäisi osaltaan hoitaa oma puolensa ja mahdollisesti avustaa vielä toistakin puolta, jotta se tie saataisiin kuljettavaan kuntoon. Se on pohjoisen Suomen elinkeinoelämälle ainoa reitti miljoonan asukkaan yhteiskuntaan, ja sitä tietä kulkevat niin tavara-autot, rekat kuin ihmisetkin. Minusta siihen asiaan tulee suhtautua vakavasti, jos ollaan huolissaan Pohjois-Suomen kehittymisestä tulevaisuudessa.

Vielä pieneksi lopuksi: Talousarvioehdotuksessa lehdistötukea esitetään vähennettäväksi 5 miljoonalla markalla. Minusta kannattaa siihen kiinnittää huomiota sananvapauden kannalta. Se on vaarallinen tie. Meillä lehdistö ja muu tiedotustoiminta ilmeisesti muutenkin tulee lähivuosina voimakkaasti keskittymään, ja se on selvä uhka sananvapaudelle.

Arvoisa puhemies! Ehdotetulla talousarviolla meille annetaan toivo paremmasta huomisesta, ja niinpä pidän sitä kohtuullisen hyvänä näissä olosuhteissa.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojalalle olisin todennut, että käykääpä siellä Pirkanmaalla viljelijäväestön tykönä selvittämässä, miten heidän tuloonsa ovat kehittyneet viime vuonna. Ne ovat valitettavasti laskeneet varsin nopeaa vauhtia samaan aikaan, kun palkansaajien tulot ovat nousseet. Tämä on nimittäin tosiasia, ja sen takia ei kannata ihan posketonta propagandaa esittää tässä yhteydessä.

Mitä tulee itse veroratkaisuun, SAK:han omassa veropoliittisessa linjauksessaan viime vuonna esitti, että verokevennykset pitää nimenomaan kohdistaa ja painottaa matalapalkkaloille. EU:n Valkoisessa kirjassa samoin kuin Oecd:n selvityksessä todetaan, että verokevennysten pitää suosia matalapalkka-aloja ja toisaalta myös, mikäli mahdollista, välillisiä kustannuksia tulee porrastaa matalapalkka-aloja suosien. Tässä ratkaisussa, joka nyt hallituksen

esityksenä on ei ole siihen menty riittävästi. Ed. R. Ojala, se on väärin.

Hallitus tuntuu olevan kahden loukun ongelmassa. Kokoomus estää oikeudenmukaisen veropolitiikan, vasemmisto estää rakenteelliset uudistukset, joita tarvittaisiin työllisyyden parantamiseksi, eikä työllisyyden parantamisessa päästä eteenpäin. Tämä on todella valitettava tilanne.

Ed. L i n d r o o s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. R. Ojala puhui asiaa ja mielipiteitä muun muassa työelämän joustoista ja erityisesti määräaikaisista työsopimuksista. Ed. R. Ojala totesi muun muassa, että esteitä ei ole esiintynyt lainsäädännön näkökulmasta vaan esteet ovat olleet enemmänkin henkilökohtaisella tasolla, kun tehdään määräaikaisia työsopimuksia.

Pari päivää sitten eli 10 päivänä syyskuuta Suomessa korkein oikeus on antanut päätöksen, jossa toistuvasti tehnyt määräaikaiset työsopimukset samalle henkilölle ovat oikeuden tulkinnan mukaisesti suomalaisen lainsäädännön mukaisia. Ajallisesti jopa hyvinkin pitkään voidaan samalle henkilölle tehdä todella toistuvia määräaikaisia työsopimuksia. Pisimmät sopimukset, jotka tiedän samalle henkilölle tehdyn, ovat kestäneet noin kuusi vuotta. Mielestäni tämä on erittäin merkittävä oikeuden päätös meillä Suomessa, ja erittäin merkittävä sen pitää olla myös eduskunnalle, jossa toistuvasti on väitetty, että tällaiset hankaloittavat työelämää. Lainsäädännön kautta sitä hankaloittamista tuskin koskaan on tapahtunut.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojala syytti oppositiota siitä, että me olisimme arvostelleet hyvää budjettiesitystä, ikään kuin lamaa olisi väärin sammutettu. Mehän olemme koko ajan tuoneet esille, että ei ole sammutettu ollenkaan.

Hallituksen tärkein tavoite, työttömyyden puolittaminen, on kaukana. Päinvastoin tänä päivänä on työttömiä enemmän kuin koskaan aikaisemmin Suomessa, enemmän kuin hallituksen alkuruudussa oli. Meillä on 700 000 ihmistä vailla töitä tänä päivänä, mikä lienee aika tosi asia.

Samoin valtion velka kasvaa edelleenkin lähes 30 miljardia markkaa ensi vuonna. Velkataakasta puheen ollen 5,5 miljardia on siirretty pääasiassa uudella velalla hyvätuloisten taskuun. Tämä velkahan on siirrettyä verotusta, myöhemmin se joudutaan ottamaan takaisin.

Tässähän ei ole näitä olennaisia asioita, olennaisia paloja, sammutettu ollenkaan. Kunpahan olisi, olisimme iloisia!

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojala toi puheensa alkupuolella esille työttömyyden puolittamisen ja totesi, että se on edelleenkin realistinen tavoite. Hän ei kuitenkaan juurikaan yksilöinyt, millä keinoilla tämä pystyttäisiin toteuttamaan.

Budjettikirjan mukaan hallitusohjelman talouspolitiikan päälinja säilyy muuttumattomana. Budjettikirjassa sanotaan, että tämä päälinja on valtion velkaantumisen kääntäminen laskusuuntaiseksi ja työttömyyden puolittaminen, joka hallituksen mukaan edellyttää vähintään 200 000:ta uutta työpaikkaa.

Kuinka paljon vanhoja työpaikkoja luisuu alta pois, sitä ei valitettavasti budjettikirjassa millään tavoin arvioida. Tyydytään vain toteamaan, että tarvitaan uusia työpaikkoja häviävien työpaikkojen tilalle. Niin kuin ed. Ryhänen toi esille, me tiedämme jokainen sen, että kaiken kaikkiaan on kysymys 700 000 ihmisestä, jotka ovat työelämän ulkopuolella. Jos saamme 200 000 uutta työpaikkaa, varsinaisen työttömyystilasto ei vielä muutu miksikään. Pitäisi puhua jostakin puolesta miljoonasta uudesta työpaikasta kaiken kaikkiaan ja arvioida myös se, kuinka paljon työpaikkoja luisuu alta pois ja mitä sen eteen voitaisiin tehdä.

Ed. Aho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Ryhänen ja Lämsä ovat kuulleet selvästi väärässä järjestyksessä äskeistä puheenvuoroani. Minähän puhuin ensin talouden tunnusluvuissa tapahtuneista asioista ja totesin siinä yhteydessä, että opposition mielestä lama on väärin sammutettu.

Sen jälkeen kerroin, että työllisyys on toki meidän kaikkien mielestä kehittynyt tarpeettoman hitaasti. Siitä olemme aivan yhtä mieltä, ja sen vuoksi yritin valottaa niitä muutamia asioita, erityisesti yrittäjien ongelmia, joihin täälläkin voisi keskustelussa puuttua ja lakata höpöttämästä joustoista, joka keskustelu ei johda mihinkään, koska siihen ei mitään uutta sisältöä tule.

Ed. Ala-Nissilä, jos maltatte kuunnella hetken, minä puhuin yrittäjien, palkansaajien ja maanviljelijöiden verotuksesta enkä tulojen ke-

hityksestä. Te itse olette todistanut, että maanviljelijöiden verotus kehittyi suotuisaan suuntaan viime vaalikauden aikana. Jos on halua, minä voin sen dokumentin edelleenkin esitellä. Näin siinä todella kävi. Edelleen olen sitä mieltä, että myönteistä on se, että palkansaajien verotuksessa on päästy selvään kehitysvaiheeseen: kevyempään verotukseen.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojala pohdiskeli äsken psykologisia tekijöitä, jotka rajoittavat ja vähentävät yrittäjien kiinnostusta ja innostusta ottaa uusia työntekijöitä. Nämä psykologiset tekijät jotka ovat todellisia, kuitenkin useimmiten nojaavat ja pohjautuvat hankaliksi koettuihin käytäntöihin, monimutkaisuuteen, hyvin laajoihin säännöksiin ja myös työllistämisen kalleuteen, työvoimakustannusten ja erityisesti sivukulujen korkeaan hintaan. Tästä syntyy sellainen kokonaisuus, että valitettavan moni pienyrittäjä tällä hetkellä on tyytyväisempi, jos palkkalistoilla ei ole vierasta työvoimaa, vaan hän itse ja perheenjäsenet tekevät työt. Kynnys ottaa ulkopuolista työvoimaa edes väliaikaisesti on valitettavan korkealla.

Keskusta on työreformissaan esittänyt, että kaikkein pienimmille yrityksille luotaisiin oma yksinkertaisempi työsopimusmallinsa. Olemme ajatelleet siinä erityisesti sellaisia yrityksiä, joissa yrittäjällä itsellään on kaikki pelissä. Yrityksen takana on oma yrittäjäura, henkilökohtainen omaisuus, omakotitalot panttina, useasti vanhempien tai sisarusten nimi velkapapereiden alla. Yrittäjällä on kaikki pelissä, ja yrittäjä sitä taustaansa vasten arvioi aina sen, kannattaako ulkopuolista työvoimaa ottaa, tuottaako se niin paljon, että velvoitteista selviää. Valitettavasti — mutta aivan oikein — hän myös arvioi, minkälainen riski yritykselle huonon päivän tullessa koi-tuu siitä, että korkeihin kustannuksiin on sitouduttu ulkopuolisen työvoiman kautta. Tällaiset yritykset tarvitsisivat järjestelmiin sellaista yksinkertaistamista, joka vaikuttaisi myös siihen psykologiaan, joka vaikuttaa riskin arviointiin, uskaltaako ottaa uuden työntekijän vai ei, luottaako siihen, että tilauskanta jatkuu ja voi voimistua uuden työvoiman avulla, vai ei.

Arvoisa puhemies! Läheisesti pienten yritysten asemaan liittyvät myös kotitalouksien työllistämismahdollisuudet. Pitää kysyä, onko oikein, että perhe maksaakseen kotitalouteen palkatulle työntekijälle vaikka 300 markkaa päivässä jou-tuu ansaitsemaan ensin itse 500 markkaa, josta verotuksen jälkeen on se 300 markkaa käytössä.

Työntekijälle jää käteen veroasteesta riippuen työnantajan ansaitsemasta 500 markasta ehkä 100—150 markkaa. Kotitalouksissa olisi tarvetta ulkopuolisen työvoiman käytölle, olisi mielekäästä työtä, mutta verojen kaksinkertainen maksaminen estää taloudellisesti näiden uusien työpaikkojen laajemman syntymisen. Keskusta sai omalla ryhmäaloitteellaan 1980-luvulla osan kotitalouksien palkkauskustannuksista verovähennysten piiriin, mutta sinipunahallitus 80-luvun lopulla ensi töikseen poisti tämän mahdollisuuden. Nyt korkean työttömyyden oloissa tämä uudistus olisi uudelleen erityisen tarpeellinen.

Keskustan työreformissa kotitalouksien työllistämismahdollisuuksien parantamisella on oma erityinen sijansa. Esitämme sekä verotuksen kautta tapahtuvaa kannustamista että työnantajabyrokratian karsimista. Työn teettäminen ja palkkaukseen liittyvien velvoitteiden hoitaminen on tehtävä perheille niin yksinkertaiseksi, että kuka hyvänsä kykenee laskemaan palkkasummaan liittyvien sivukulujen määrän ja tilittämään maksut yhdelle tilille. Hoitakoot viranomaisten tietokoneet summan jakamisen oikeille tahoille. On jotenkin merkittävää, että veikkaus-yhtiön tietokone pystyy muutamassa minuutissa laskemaan lauantai-iltana virka-ajan jälkeenkin miljoonista lottokupongeista voittajat ja voitonjaon, mutta työllistämisen järjestämisen helpottamiseksi tietotekniikkaa ei ole kyetty käyttämään. Satunnaiselle työnantajalle työllistämiseen liittyvän byrokratian selvittäminen on usein toivottoman vaikeaa, ja tämä tilanne kannustaa harmaaseen talouteen ja estää työpaikkojen syntymistä.

Kun viime eduskuntakaudella puhuin aika useasti itse asiassa kotitalouksien työllistämismahdollisuuksista, leimattiin puheet aina vasemiston välihuudoissa piikayhteiskunnan haikailuksi. Onneksi tässä suhteessa asennemuutos tuntuu nyt tapahtuneen hyvin nopeasti yhteiskunnassa. Yrityksethän saavat vähentää palkkauskustannukset yrityksen kuluista ennen verotusta. Kotitalous sitä vastoin maksaa ensin verotuloistaan, maksaa sitten työntekijän palkan ja siihen liittyvät sivukulut, ja työntekijälle tästä summasta jää verotuksen jälkeen vain siivu jäljelle. Työ jää tekemättä, ja käyttämätön raha kiertää kansantaloudessa vähemmän työllistäviin kohteisiin.

Kun hallitus on nyt valmis käyttämään 5,5 miljardia markkaa verokevennyksiin, se tekee sen työllistämisaikutuksista piittaamatta. Hallituksen veromallin työllisyysvaikutus on hyöty-

suhteeltaan onnettoman huono. Keskustan mielestä osa verokevennysvarasta onkin suunnattava kotitalouksien työllistämismahdollisuuksien parantamiseen. Paras keino tähän on verovähennysjärjestelmä. Minulle käy mallina sekä tuloista tehtävä vähennys että yhtä lailla verosta tehtävä vähennyskin. Jälkimmäisen mallin tulonjakovaikeus olisi hyväksyttävämpi, kun taas tulosta tehtävä vähennys olisi ehkä kansalaisten näkökulmasta luultavasti ymmärrettävämpi. Tärkeintä on, että lopputulos olisi tuntuva ja toimiva. Vähennyksen arvon pitäisi olla siinä 100 markan suuruusluokkaa täyttä työpäivää kohden. Vähennyksen arvo voisi olla suurempikin, ja edelleenkin se olisi työttömyyteen nähden yhteiskunnalle edullisempi.

Hallituksen piirissä näyttää kuitenkin voitolla olevan ajatus, että kotitalouksien työllistämisen tuki myönnettäisiin verovähennyksen sijasta joidenkin organisaatioiden kautta, joista työntekijän voisi tilata palveluna. Tällaisia organisaatioita voi mielestäni syntyä myös verovähennysmallin oloissa. Minusta tärkeintä on kuitenkin se, että perheet voivat itse hakea ja valita työntekijänsä, sopia palkkauksen kuluista, maksaa kulut ja säilyttää kuitenkin verotusta varten. Jos perhe palkkaa työntekijän jonkin järjestön kautta, toki niistäkin kuluista olisi saatava vastaava veroetu. Perheet ovat tottuneet tähän kuittien säilyttämiseen vähennysjärjestelmissä, ne ovat tuttua asiaa, eikä se ole millään tavalla hankala asia. Monet olisivat valmiita sen tekemään.

Suoran, verotuksen kautta tapahtuvan helpotuksen etu on siinä, että se antaa mahdollisuuden myös kokonaan uusien ammattikuntien syntymiselle. Aika monet perheet olisivat iloisia, jos ovelle koputtaisi pari kertaa vuodessa ikkunanpesijä tai pari kertaa kuussa siivoaja. Keväisin puutarhoissa olisi tekemätöntä työtä ja lumisen yön jälkeen aamulla. Myös satunnaista lasten vahtimista riittäisi usein. Eläkeläisillä olisi omat erityistarpeensa kotiaavun saamiseksi.

Tällaisen työn syntyminen edellyttää sitä, että työn antaminen ja siihen liittyvien velvoitteiden hoito olisi sekä helppoa että halpaa, mutta myös sellaisten työntekijöiden tuloa markkinoille, jotka markkinoivat itseään näihin tilapäisiin ja satunnaisiin töihin. Uusia ammattikuntia syntyy, kunhan ihmiset luottaisivat siihen, että työnantaja löytyy, ja siihen budjettikäsittelyssä verotukseen tehtävillä muutoksilla voitaisiin ratkaista sevästi vaikuttaa.

Uudistuksella olisi oltava kolme erityistä tavoitetta, joista työtilaisuuksien syntymisen ohel-

la kaksi muuta ovat perheiden arkipäivän rutiinin helpottaminen ja harmaan talouden karsiminen. Kun teetetystä työstä voi saada verovähennyksen, kannustaa se aina kuitenkin pyytämiseen. Siksi veroedun on oltava riittävän suuri myös siltä kannalta, että se karsisi halvemman harmaan talouden markkinoilta pois.

Olen ymmärtänyt, että hallituksen piirissä kotitalouksien työllistämismahdollisuuksien edistäminen on nyt työstymässä 25 miljoonan markan kokeiluksi. Pieni kokeilukin on hyvä, mutta ellei se ole mitoitukseltaan ja jatkuvuudeltaan uskottava, ei tulosta synny. Ei synny sellaisia työnhakijaryhmiä, jotka olisivat markkinoimassa itseään myös kotitalouksille. Ei synny uusia ammattikuntia kiertämään ovelta ovelle, eivätkä kotitaloudet innostu hakemaan kokeilun kautta apua suursiivouksen tekemiseen.

Työttömyystilanne on nyt niin paha, että toimiin olisi ryhdyttävä koko mitassaan heti. Näin hyvää tilaisuutta uudistukselle harvoin on, kun pöydällä on avoinna 5,5 miljardin markan veroratkaisu. Tästä reilulla kymmenesosalla helpotettaisiin paljon perheiden arkea, karsittaisiin harmaata taloutta ja, mikä tärkeintä, luotaisiin pohja paremmalle työllisyydelle.

---

Ed. Lax merkitään läsnä olevaksi.

---

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Käydys lähetekeskustelussa vuoden 1997 tulo- ja menoarvioksi on ilahduttavasti niin ryhmäpuheenvuoroissa kuin myös muissa puututtu verotukseen. Ed. Vanhanen erityisesti puhui kotitalouksista ja kotitalouksien työllistämismahdollisuuksista, ja niinpä muutama sana niistä aluksi. Sitten puhun kyllä hiukan myös tuloverotuksen puolella tehdyistä ratkaisuista.

Olen samaa mieltä siitä, että kotitalouksien työllistämisen kannustamista on edistettävä, ja ellen olisi ollut tätä mieltä, koskaan tätä työtä ei olisi pantu vireillekään. Sitten on kysymys siitä, että katsotaan erilaisia vaihtoehtoja, miten voidaan kotitalouksien työllistämistä kannustaa, juuri siinä tarkoituksessa, että a) perheet, kotitaloudet, saavat helpotusta arkirutiineihin, koska itsepalveluyhteiskunta on mennyt liian pitkälle, b) harmaata taloutta voidaan torjua ja c) edistetään myös työllisyyttä ja ennen kaikkea sidotaan tämä ratkaisu myös työllisyyspolitiikan painopistealueisiin, jotka liittyvät erityisesti juuri pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemiseen. Näistä



kolmesta lähtökohdasta tätä ratkaisua on haettu.

Nyt hallituksen piirissä on tehty yksimielinen ratkaisu siitä, että vaihtoehto tulee olemaan hyvitysmalli. Hyvitysmalli on siinä mielessä hyvä asia perheiden kannalta, että heidän ei tarvitse odottaa vuotta eikä kahta saadaksensa tälle palvelulle ja sen hinnan alentamiselle hyvitystä verovähennyksen kautta, vaan se tulee suoraan. Se tulee suoraan kotitaloudelle tai sitten palveluyrittäjälle. Toivottavasti tämä kannustin todella vaikuttaa siihen, että syntyy kotitalouksille palveluita tarjoavia yrityksiä. Nythän on ongelma myös se, että kun puhelinluettelosta katsoo, niin ei esimerkiksi viikkosiivouspalveluita ole tarjolla. Tämä kannustaa myös yrittäjiä tulemaan valiolan talouden piiriin.

Asia ei ole tietenkään niin, että se tulisi olemaan marginaalinen ja vain 25 miljoonan markan hintainen juttu, vaan totta kai tätä tehdään pitkällä jännteellä. Mutta tämä tullaan käynnistämään vasta ensi vuoden puolella, ehkäpä juuri vuoden loppupuoliskolla siitä syystä, että enempää rahaa ei tässä vaiheessa saatu. Siinä on se hyvä puoli, että nyt ehditään tehdä hyvä tiedotuskampanja, evaluoida asiaa. On hyvin tärkeätä, että käytämme tässä esimerkiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan kehittämiseen ja edistämiseen liittyviä ehdotuksia ja siitä tehtyjä tutkimuksia.

Voin siis vakuuttaa, että asia tulee etenemään ja tulee vastaamaan juuri näihin kolmeen kysymykseen, joista olen samaa mieltä ed. Vanhasen kanssa. Ainoastaan mallista olen eri mieltä. Mielestäni juuri tämä hyvitysmalli on erinomaisen toimiva. Sen ei tarvitse olla lainkaan byrokraattinen eikä merkitä minkäänlaista viivästystä itse pääasian eteenpäinviemisessä.

Arvoisa puhemies! Kaikki tutkimukset, joita on tehty viime aikoina siitä, miten voitaisiin veropolitiikan kautta edistää työllisyyttä, ovat alleviivanneet sitä, että verokiilaa pitää alentaa eli sitä, että voidakseen maksaa 3 000 markan todellisen ansion työnantajan täytyy maksaa vähintään 5 000 markkaa. Tämän 2 000 markan alentamisesta on ollut kysymys.

Nyt, kun arvioidaan näitä veroratkaisuja, joita budjettiriihen jälkeen eduskunnalle on annettu, voidaan sanoa, että ne alentavat verokiilaa. Sen vuoksi ei ole mitään syytä surkutella tai vähätellä tehtyjä veroratkaisuja. Ne ovat täsmälleen oikean suuntaisia. Kiristyvälle verotukselle, joka on tapahtunut 90-luvulla juuri esimerkiksi siitä syystä, että inflaatiotarkistuksia ei ole tehty,

on pantu nyt stoppi ja päästään alaspäin. Suomen ei kannata ylpeillä sillä, että se on palkkatulojen verotuksessa kireimmin verotettuja maita. Verotus on selvästi mennyt sen rajan yli, jolloin ka alkaa siirtyä yhä enemmän verotuloja harmaan talouden piiriin, mikä ei voi olla meille kenellekään hyvä asia.

Sen vuoksi olen kauhean hämmästynyt siitä, että ryhmätoverinikin ja erityisesti ryhmäpuheenvuoromme lähti ajattelemaan, että tämä ratkaisu olisi jotenkin huono, että se suosisi suurituloisia. Keskustakin on monissa puheenvuoroissaan ruokkinut tätä käsitystä. Näin nimittäin ei ole. Tuloverotusta alentaa kaksi eri elementtiä, jotka nyt on syytä huomata.

Ensinnäkin ovat tietysti nämä tuloarajojen tarkistukset, jotka yleisesti alentavat verokiilaa ja ovat tästä syystä tärkeitä. Ne lieventävät ylikiireää tuloveroastetta ja ovat tästä syystä välttämättömiä ja toivottavia. Totta kai ne silloin vaikuttavat kaikkiin tuloihin, mutta eihän voikaan ajatella, että verokiilaa voisi alentaa vain jotenkin satunnaisesti.

Tämän jälkeen, jos ei mitään muuta olisi tehty, voisi arvostella hallitusta mielikuvituksen puutteesta, että se ei ole pystynyt löytämään ratkaisua, jolla pieni- ja keskituloisten ostovoimaa voitaisiin kasvattaa. Mutta näinhän asianlaita ei ole. Kunnallisverosta tehtävä kannustinvähennys, joka kuuluu loukkukokonaisuuteen, on edesauttamassa pienituloisten ja keskituloisten ostovoiman kasvua verotuksen kautta. Tämä on täsmälleen oikean suuntainen ehdotus. On mielestäni sinänsä jo kosmeettista riitelyä puhua siitä, menikö se nyt sitten 10 000 tai 20 000 markkaa liian pitkälle tuloveroasteikossa hyvätuloisten suuntaan vai ei. Kuitenkin olennainen kysymys tässäkin oli se, että jos halutaan keskituloisille, niille jotka maksavat todella paljon veroja ja aika vähän saavat yhteiskunnalta mitään helpotusta ankeaan kohtaloonsa, myös kohdistaa verovähennystä, silloin kannustinvähennyksen alenema täytyy rakentaa sellaiseksi, että siitä aina pakotakin myös siivunon hyvätuloisille jää.

Mitä pitää tehdä seuraavaksi? Tuloverotusta tulee edelleen alentaa. Sen mahdollisuudet sanelee yleinen talouskehitys, se onnistutaanko tulopoliittisin ratkaisuin luomaan vakautta talouteen jnp. Mutta jos ja kun kevennyksiä tullaan tekemään, mielestäni on aivan päivänselvä asia, että meidän täytyy tehdä niitä myöskin asteikkotarkistusten kautta yleisinä. Mutta samalla voidaan myöskin kannustinvähennystä arvioida sillä tavoin uudelleen, että erityisesti vaikuttavuus-

aluetta kavennetaan niin, että pieni- ja keskituloisten käytettävissä olevien tulojen lisääntymisen hyvätuloisimpiin nähden suhteessa verotuksessa myöskin hoituu.

Tuloverolaista on sanottu, että siinä ei ole yhtään mitään työllisyysnäkökohtia, mutta siinä on nimenomaisesti tämä yleinen verokiilaa alentava elementti, mutta sitten siinä on myöskin näissä oloissa mielestäni hyvin merkittäviä muutoksia pienyhtiöiden verotuksen keventämiseksi. Ne ovat noin 150 miljoonan markan luokkaa, ja nehan merkitsevät sitä, että henkilöyhtiöt voivat saada helpotusta: Kun aikaisemmin on sanottu, että investoiminen laitteisiin on yhteiskunnan kannalta palkittua, niin nyt kun nettovarallisuuteen voidaan laskea 30 prosenttia palkkakustannuksista, voi sanoa, että ainakin tässä suhteessa yhteiskunta tulee vastaan, kannattaa myöskin hankkia työvoimaa. Haluan korostaa, että oma käsitykseni on ollut koko ajan myöskin se, että tämän pitää olla koko yritystoimintaan ulottuva ratkaisu mukaan lukien maatalous, kuten nyt ehdotuksessa tuloverolaisiksi onkin.

Tuloverolaissa on myöskin lapsiperheiden kannalta yksi tärkeä yksityiskohta, jonka haluan tässä yhteydessä mainita ja joka on kannustinloukkutyön kokonaisuuteen kuuluva ehdotus. Nykymuodossaan on ollut ongelma vaihtoehtoisessa pienten lasten hoidon järjestämisessä kotihoidon tuen kautta. Siinä on ollut ongelmana kaksinkertainen verotus: Ensimmäinen verotettu perhe, sitten hoitajaa. Tämä poistuu. Hoitorahajärjestelmässä hoitolisä tietysti riippuu perheen tuloista, jos perhe itse haluaa sen vaihtoehdon valita; hoitolisä siis riippuu siitä, mikä on heidän tulotonsa ja pienituloisimmat tulevat saamaan suuremman etuuden. Tietysti se riippuu myös siitä, minkä ikäisiä lapsia on. Nyt myöskin alle kuusivuotiaat lapset voivat saada tätä hoitorahaa. Se tulee olemaan hoidon tuottajan tuloa. Toisin sanoen, jos perheen äiti tai isä on hoitaja, se on hänen verotettavaa tuloaan, mutta jos perhe valitsee esimerkiksi yksityisen päivähoiton, se tulee olemaan hoitajan verollista tuloa. Perhe ei joudu maksamaan kahdenkertaista veroa. Tämä on kuukaudessa satojen markkojen arvoinen helpotus niille lapsiperheille, joiden lapset ovat yksityisessä hoidossa.

Arvonlisäverosta haluan vain sanoa ilahtuneena sen, että olen kuunnellut keskustelua ja olen samaa mieltä, että erityisesti palvelualojen arvonlisäverotuksen puolella on saatava aikaan ratkaisu. Tulkitsenkin omasta puolestani käydyssä keskustelun siten, että eduskunnasta olen saa-

massa tukea kaikille niille ehdotuksille, joihin hallitus joutuu ottamaan kantaa lähiaikoina, jos palvelualojen arvonlisäverotuksen helpotuksia lähdetään hakemaan.

Ed. J o e n p a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhasen puheenvuoron johdosta toteaisin työreformista, että minun mielestäni keskusta voisi lopettaa sen sloganin käyttämisen, koska se, kuten olen aikaisemminkin sanonut, on pelkkää silkkoa sisältä. Se ei tarjoa mitään konkreettista, mukavaa sitä on kyllä käyttää. Tämä malli, jota te tarjoatte, eli että viiden henkilön suuruisilla yrityksillä ei olisi työehtosopimuksen yleissitovuutta, tarkoittaisi sitä, että Suomessa olisi sen jälkeen satojatuhansia uusia alle viiden hengen yrityksiä, joissa henkilökunnan työehtojen yleissitovuus olisi poistettu. Tämä toisi suuren turvallisuuden työntekijöille ja toimihenkilöille. Tätäkö keskusta on todella ajamassa? Näinhän se on ajamassa.

Mitä tulee tähän mielikuvailmasto, jossa monet pienyritykset ovat siinä käsityksessä, että on vaikeaa päästä työntekijästä eroon ja sen takia ei heitä palkata, miksi te lietsotte jatkuvasti tällaista henkeä? Eikö ole paljon tärkeämpää kertoa yrittäjälle, että sopimuksissa on riittävät keinovalikoimat, joilla voidaan henkilöstön kanssa sopia määräaikaista työsuhteista, pitkiä työsuhteista ja mistä tahansa. On turha lietsoa tällaista ilmapiiriä, kun se johtaa tuohon, mihin se johtaa.

Ministeri Alhon puheenvuorosta toteaisin, että hän on taistellut urhoollisesti varmaan tässä oikeistolaisessa ilmapiirissä, joka hallituksessakin näyttää vallitsevan suhteessa hyvätuloisten verotukseen, ja yrittänyt pitää köyhäinkin puolta. Mutta minun mielestäni tuloverotuksen keventäminen tässä tilanteessa oli väärin. Jos on liikkumavaraa valtiontaloudessa, se olisi pitänyt suunnata niihin perheisiin, joilta nyt on leikattu näitten kotitalouksien tulonsiirtojen yhteydessä, ja tällä tavalla vahvistaa ostovoimaa. Rikkaitten, työssä käyvien ihmisten kansalaisvelvollisuus on maksaa veronsa toistaiseksi ja pitää huolta myös vähäväkisistä.

---

Ed. Kuisma merkitään läsnä olevaksi.

---

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Alho kertoi, että hy-



vitysmalli käynnistetään ensi vuoden lopulla ja ensi vuoden lopulla vasta siksi, koska se lykätään rahan puutteessa. Nyt meillä tässä budjettikäsittelyn yhteydessä 5,5 miljardia käytetään verotuksen keventämiseen, jonka työllisyyttä parantava vaikutus on hyötysuhteiltaan hyvin heikko. Me tulemme esittämään sitä, että osa tästä veronkevennysvarasta käytettäisiin työllisyyden kannalta tehokkaammin siten, että palkansaaja voi saada verotukseen kevennystä, jos hän on työllistänyt jonkun.

Jos tämä hallituksen kaavailema hyvitysmalli toimii siten, että perhe voi valita vapaasti markkinoilta työntekijänsä, sopia työn ehdoista ja sitten maksetut kuitit lähettämällä saada siitä jonkun osan takaisin, niin varmasti sekin toimiva malli on, mutta paljon nopeammin päästäisiin tällä kansalaisten hyvin tuntemalla verovähennysjärjestelmällä liikkeelle. Ei tarvitsisi luoda uutta hallintoa, jossa nämä hyvitykset laske- taan.

Kyllä tässä ydinkysymys on se, että halutaanko tätä veroratkaisua käyttää työllistävämmin ja kannustaa niitä kotitalouksia, jotka haluaisivat työllistää, työllistämään vai annetaanko se raha vain yleisinä veronkevennyksinä, jolloin siitä työllisyyden kannalta valitettavan suuri osa valuu ulkomaanmatkoihin ja ulkomaisten kestokulutustarvikkeiden hankkimiseen ja sen työllisyysvaikutus on hyvin heikko.

Nyt käytetään 5,5 miljardia, ja hallitus ennustaa, että työttömyysprosentti alenee yhdessä talouskasvun kanssa vain 1 prosenttiyksiköllä eli syntyy parikymmentätuhatta uutta työpaikkaa 5,5 miljardin verokevennyksillä ja talouskasvulla ja muilla toimenpiteillä. Tällaisen verouudistuksen työllisyyttä parantava vaikutus on aivan liian heikko. Siksi me esitämme siihen muutoksia.

Ed. El o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluaisin todeta ed. Vanhasen puheenvuoron johdosta, että keskustan hallituksen aikana aina vain päädyttiin yhä korkeampiin veroasteisiin. Tämä on yksi keskeinen syy, minkä takia Suomi on tällaisessa työttömyyskierteessä, kuin me olemme. Minä tervehdin hallituksen veroalennusta erittäin tyytyväisenä. Minusta se on erinomainen askel oikeaan talouspoliittiseen suuntaan. Työpaikkoja ei palveluissa synny, jos ei ole aitoa ostovoimaa ihmisillä, aitoa kulutuskysyntää. Tähän viittaa muun muassa Oecd viimeisessä maaraportissa, jossa se toteaa, että meidän kotimainen kulutuskysyntämme on

25 prosenttia alempi tällä hetkellä kuin vuonna 90. Tämä oli keskustan ja kokoomuksen yhteisen hallituksen aikaansaamaa.

Rouva puhemies! Samalla kun tervehdin suurella ilolla veroalennusta, minäkin omalla tavallani kritiikkiä esitän ja yhdyn meidän ryhmämme johdon näkemyksiin. Ehkä ryhmässä liian vähälle pohdinnalle jäi veroalennuksen sisäinen jakautuma, miten se jakautuu suuri-, pieni- ja keskituloisten osalta.

Aikaisemmin ministeri Viinanen totesi, että ei mitään veroalennuksia. Se menee kuitenkin säästöihin. Minulla on kyllä vähän se kuva, että helposti meneekin, kun suurituloiset saavatkin nyt suurimmat verohelpotukset. Siinä on suuri mahdollisuus siihen, että vain rahat pannaan säästöön eikä aitoon kulutuskysyntään, mikä sitten lisäisi työpaikkoja. Tässä mielessä toivon vielä, että eduskunnassakin voitaisiin syksyn mittaan yhdessä hallituksen kanssa pohtia tätä. Se voi olla myöhäistä, mutta joka tapauksessa sanon: Minä annan tukeni meidän ryhmämme johdolle tässä asiassa, vaikka niin myönteisenä muuten näen tämän veroalennuksen.

Ministeri A l h o : Arvoisa puhemies! Vielä ed. Vanhaselle siltä osin, kumpi on parempi, hyvitysmalli suoraan vaiko veromalli. Ajatellaanpa, että meillä on pienituloisen vanhus, joka tarvitsee, kun avohoitopainotteiseksi yhä enemmän on sosiaali- ja terveydenhuolto menossa, esimerkiksi apua, haluaa hankkia sitä. Paljonko häntä hyödyttää se, että hän saa ehkä pahimmillaan kahden vuoden kuluttua ikään kuin sen hyödyn siitä, että hän hankkii itselleen viikkoapua, kun tässä mallissa hän saa sen vaikkapa seuraavana päivänä? Tai ehkäpä voimme kehittää mallin, jolla hän saa sen suoraan. Tässä on se idea, jota minä yritän omasta puolestani viedä eteenpäin, että mahdollisuus saada apua on myöskin pienituloisilla ja erityisesti vammaisilla, vanhuksilla, kaikilla sellaisilla, joilla selvästi on avuntarvetta päivittäisissä toiminnoissaan enemmän kuin esimerkiksi perheissä, joissa kysymys on siitä, että helpotettaisiin vain arkirutiineita. Se apu ei ole aina niin välttämätöntä. Tämä malli vastaa paremmin tähän.

Mitä tulee ed. Elon näkemykseen siitä, että tämä olisi jollakin tavalla hyvätulaisia suosiva, eihän oikeastaan voi keksiä parempaa ja tasaisemmin eri tuloryhmiin kohdistuvaa veroratkaisua kuin tämä. Viittaa vain tässä yhteydessä Aimo Kairamon tämänpäiväiseen Demarin kolumniin, jossa tuhkan ripottelun ja ruukkujen

palasten lisäksi todettiin, että ”tule ja kärsi kanssamme”. Minä en haluaisi kärsiä.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Alhon puheenvuoroa haluaisin kommentoida. On todella hyvä, että hallitus on päässyt johonkin linjaratkaisuun kotitalouksien työnantajakysymyksessä. Se on ihan kannattava asia. Tietenkin olisi parempi, että asia käynnistyisi heti ensi vuoden alusta, koska valmiutta kotitalouksilla on työllistää.

Itse ajattelen, miksi ihmeessä pitää tällaisessa asiassa yrittää etsiä yksi ainoa malli. Mielestäni jos todella laajasti haluttaisiin kotitalouksien mahdollisuudet työllistää hyödyntää, silloin pitäisi etsiä monia malleja. Minusta nykyaikana ei kaiketi estettä olisi ollut, vaikka pienestä rahasta onkin kyse, antaa se mahdollisuus kotitalouksille, että ne itse valitsisivat, käyttävätkö verokevennystä vai ottavatko osuuskunnilta tuettuja palveluita. Elämä on aika monimuotoista. Pitäisi suoda mahdollisuudet myös siihen, mistä itse kukin elämäntilanteessaan parhaiten hyötyisi. Siksi en aivan tarkalleen ymmärrä, miksi piti löytää vain yksi malli.

Ed. Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Viljamaa oli varmasti aika oikeilla jäljillä siinä, että ihmisten tarpeet ovat hyvin erilaisia. Siksi minäkin kannatan sitä, että malleja voisi olla useampia. Jos pienituloisen eläkeläisen tarvitsee kotiapua, kyllä keskustalaisessa ajattelutavassa se kotiapu ehkä tulisi ensi sijassa järjestää yhteiskunnan kautta suoraan kunnallisen kotiapujärjestelmän avulla. Kuntien valtionavut pitäisi sillä tasolla pitää, että nämä peruspalvelut voidaan turvata, eikä voida ajatella, että pienituloisen eläkeläisen itse joutuisi maksamaan tämän, vaan siinä yhteiskunnan tukisuuden täytyy olla jokseenkin sataprosenttinen.

Mitä tulee siihen kritiikkiin, että verovähennyksen kautta tämän subvention saa vasta myöhemmin, siihen voi vastata, että etenkin kun on kyse pitempiaikaisesta työsuhteesta, kyllä omaan verotukseensa voi saada jo etukäteen alennuksen sitä hakemalla, kun tietää ne menot ja vähennysoikeudet, jotka ovat käytettävissä.

Ed. Komi: Arvoisa rouva puhemies! On hienoa, että ministeri Alho sattui paikalle, koska aion tehdä tässä puheenvuorossa erään verotusehdotuksen, joka mielestäni selkeästi vaikuttaisi myös työllisyyden paranemiseen.

Kun aluksi katselen valtion talousarvioesitystä Itä-Suomen alueen ja oman läänini, Mikkelin läänin, ihmisten näkökulmasta, voin perustellusti sanoa, että käsillä oleva talousarvioesitys on johdonmukaisin vuosikymmeniin, johdonmukainen siten, että se unohtaa melko perusteellisesti työttömät, pieneläkkeen varassa elävät, maaseudun ja jättää maaseudun ihmiset ja maaseudun kehittämisen talousarvion ulkopuolelle siitä huolimatta, että hallitus oli maaseututyöryhmän perustanut ja näitä tehtäviä listannut liki sata, joita olisi ollut mahdollista tässä budjetissa toteuttaa.

Hyvätuloinen palkansaaja voi olla melko tyytyväinen tähän talousarvioesitykseen, mikäli on niin itsekeskeinen, että ei näe tai halua nähdä, miten budjetti kohtelee heikommassa asemassa olevia kansalaisia.

Hyvää tässä talousarvioehdotuksessa on lisävelanoton määrän aleneminen, joka toteutunee, mikäli kasvuennusteet pitävät paikkansa. On kuitenkin todettava, että kasvu ei ole yksin kiinni Suomen eikä Suomen hallituksen toimenpiteistä, vaan siihen vaikuttaa hyvin voimakkaasti kansainvälinen talouskehitys. Muun muassa USA:n ja keskeisten EU-maiden talouskasvun hidastuminen tulee heijastumaan myös Suomen talouden kehitykseen, jos näin tapahtuu, ja kuten tiedämme, muun muassa Ranskassa on suuria ongelmia esimerkiksi täyttää Emu-kriteereitä nykymittareilla mitaten.

Samalla on todettava, ettei arvioitu 3,9 prosentin talouskasvukaan yksin riitä sanottavasti korjaamaan kurjaa työllisyystilannettamme. Hyvätuloisten veronkevennysratkaisulla mielestäni syödään edelleen sitä pelivaraa, jolla olisi työllisyyttä voitu hoitaa. Kun hallituksen ministerit ovat useaan kertaan kyselleet, miten opposition mielestä työllisyyttä tulisi hoitaa, keinoja on esitetty paljonkin ja niissä on painotettu myös yritysten kannattavuuden kautta tapahtuvan pysyvän työllisyyden merkitystä. Haluan esittää vielä yhden mallin, jota täällä ei mielestäni ole esitetty, ja tässä mallissa pyritään lisäämään panoksia työllistävään pk-sektoriin siten, että yritysten mahdollisuudet ja halu työllistämiseen lisääntyisivät kannustavan verotuksen kautta.

Kuten ministeri Alho totesi, hallitus on esittänyt elinkeinonharjoittajiin ja henkilöyrityksiin kohdistuvaa pääomatuloverouudistusta, jossa palkkakustannuksista 30 prosenttia saadaan lisätä pääomatuloveron alaiseen osuuteen ja lisäksi prosenttia korotettaisiin 15:stä 18:aan. Miele-

täni tämä on hyvä alku, mutta siten riittämätön, ettei se luo todellista vaihtoehtoa lisätyövoiman ja laite- tai koneinvestointien välille.

Perustelen vähän tarkemmin tätä esitystä. Jos tänä päivänä yritys ostaa laitteen, koneen tai investoi kiinteään omaisuuteen, se lisää pääomatuloverotettavaa osuutta yrityksen tuloksesta ja lisäksi yritys saa tehdä arvonalisäverovähennyksen, 22 prosenttia yleisimmin. Mutta jos yritys palkkaa lisää työvoimaa, ei pääomatulo-osuus kasva kuin 30 prosentin osuudella palkoista eikä alv-vähennystä tule. Siksi valinta on usein automaattisesti puolella.

Ehdotankin, että yrityksen palkkaaman lisätyövoiman palkkaosuus voidaan kokonaisuudessaan lisätä yrityksen päämaverotettavaan tuloon. Käytännössä vertailu uudesta työvoimasta tehtäisiin vertaamalla edellisen 12 kuukauden palkkakustannuksia yrityksessä verovuoden palkkakustannuksiin.

Mielestäni tämä malli voisi olla käytössä kaikkien yritysten osalta, koska eiväthän pääomavaltaiset yritykset juuri lisää työvoimaansa, mieluummin päinvastoin. Tällaisessa verotusmallissa yrityksissä olisi todellinen vaihtoehto valita taloudellisin ratkaisu koneen ja ihmisen välillä. Olisi mahdollisuus jopa yritysten kilpailukyvyyn parantamiseen. Itsekin yrittäjänä toimineena tiedän, että veroporkkana on hyvin tehokas toimintamalli, kun yrityksiä pyritään ohjailemaan.

Lopputuloksena valtio hyötyisi verotulomenetyksistä huolimatta, joita tässä tietenkin tulee, pienentyneinä työttömyyskustannuksina. Lisäksi tällä ratkaisulla ei olisi työnantajan sivukulujen maksu- ja käyttöosuuksiin niitä vääristäviä vaikutuksia, joita työnantajien sivukulujen alenemisesta automaattisesti syntyisi. Kun hallitus odottaa merkittäviä työllisyysvaikutuksia työvoimavaltaisilta yrityksiltä, toivonkin, että valtiovarainministeriö laskisi myös tällaisen veromallin hyödyt ja haitat ja toimisi sitten edullisimman lopputuloksen mukaisesti.

Tutkimuksin on vertailtu, mitkä ovat eri toimialojen kerrannaisvaikutukset työllisyyteen työpaikkoihin sijoitettujen resurssien suhteessa. Ei liene mikään yllätys, että maatalous ja elintarviketalous ovat kaikkein työllistävämpiä kerrannaisvaikutuksiltaan. Jos työllisyyttä todella yritetään parantaa, olisi näiden toimialojen toimintaedellytyksiä pyrittävä kehittämään.

Talousarvioesityksessä hallitus tekee kuitenkin toisin. Lyhytnäköisesti se heikentää alkutuotannon toimintamahdollisuuksia, ja jo kertaalleen sovittu elintarviketalouden sopeutuspa-

kin purkaminen on anteeksiantamaton isku Suomen elintarviketaloutta kohtaan ja tulee jättämään syvät arvet Suomen kansantalouteen ja maaseutuun pidemmällä aikavälillä.

Tuttu hokema ”kaikilta leikataan” on mielestäni vääristelyä siten, että kohdistuvathan kansalaisia koskevat leikkaukset samalla tavalla myös maaseudun ihmisiin, ja tämän lisäksi tulevat maatalouden leikkaukset ovat suoraa palkanalennusta maataloudenharjoittajilta. Kun tämän lisäksi hallituksen toisenlaisista lupauksista huolimatta myös maa- ja metsätaloudenharjoittajien sosiaalisia etuuksia leikataan edelleen, ei voi välttyä ajatukselta, että hallituksella on jonkinasteinen maaseutukaunaisuus.

Haluan edelleen toistaa, että jos 150 vapaapäivää vuodessa viettävä palkansaaja pyrkii kaventamaan 22 päivää vuodessa lomaa saavan kansasisarensa lomaetuksia, tuntuu se uskomattomalta ja raa’alta. Joutuu kysymään, mihin katoaa inhimillisyys suomalaisesta yhteiskunnasta, mihin katoaa työmiehen ja talonpojan yhteinen etu. Lisäksi tällä aiheutetaan taas tuhannen lommittajan siirtyminen työttömien toivottomaan jonoon.

Haluan listata muutamia tämän hallituksen leikkauksia maataloudelta ja totean, että niistä kertyy summa, joka on hyvin merkittävä alennus viljelijäväestön tuloon: sopeutuspaketin leikkaus 750 miljoonaa, leikkaus lomituksesta 250—300 miljoonaa ja leikkaus MYEListä 150 miljoonaa, yhteensä 1 200 miljoonaa markkaa. Kun tähän lisäämme sen, että edellisen hallituksen sopeutuspaketin yhteydessä tekemät säästöt ovat noin 1 500 miljoonaa, näistä kertyy yhteensä koko maataloustuloon, joka on maatalouden harjoittajien palkka, 30 prosentin alennus. Kun samanaikaisesti palkansaajien reaalitulot ovat kasvaneet, ymmärtäneek jokainen maatalousväestön katkeruuden hallitusta ja hallituspuolueita kohtaan.

Itselleni vaikeinta on käsittää koko maaseudun täydellinen unohtaminen. Hallituksen perustaman maaseututyöryhmän esittämistä noin sadasta toimenpide-ehdotuksesta rahaa ei riittänyt talousarvioehdotuksessa ensimmäiseen kään. Tämäkö on Lipposen hallituksen maaseutupoliitikkaa?

Edelleen on todettava, että uudistettavassa energiaveroratkaisussa ovat jäämässä kotimaiset työllistävät energialähteet kilpailukyvyttöminä tuontihien alle. Hiilenkö kilpailukyvyyn parantamista energialähteenä vihreät sanovat ympäristöystävälliseksi ja työllistäväksi ratkaisuksi?

Tuntuu, että yhteiskunnan saneeraajilta unohtuu seurausvastuu. Ei haluta nähdä, että alas ajettu maaseutu autoituu pysyvästi. Palvelu- ja tieverkosto rappeutuu, ja maaseudulla tehdyt julkiset investoinnit jäävät käyttämättä. Samanaikaisesti voimakas muuttoaalto kasvattaa yhteiskunnan investointitarvetta pääkaupunkiseudulla. Voisi hyvällä syyllä sanoa tämän olevan veronmaksajia väheksyvää toimintaa ja valtiontalouden kannalta täysin kannattamatonta resurssien hukkaamista.

Valtion hallintopalvelujen keskittäminen johtaa osittain samaan taloudelliseen lopputulokseen. Lääniratkaisun valmistelussa hallitus on lähtenyt liikkeelle yksipuolisesti ministeriöiden ja hallinnon näkökulmasta. Maakuntien ääntä ei haluttu kuulla tai sille kuulemiselle ei annettu riittävää painoarvoa.

Itse pidän maakuntien paikallishallintokysymystä selvittämisen arvoisena, mutta liikkeelle on lähdeittävä niistä palveluista, joita maakuntien ihmiset tarvitsevat ja odottavat, sekä uudistuksen valmistelussa on pidettävä vahva yhteys maakuntiin ja niiden itsenäisiä mielipiteitä on myös kunnioitettava.

Budjetti kokonaisuudessaan jatkaa edelleen yhteiskunnallisesti kestäväntöntä kapearaitaista markkinatalouden rataa, jossa hallitus asettuu vahvemman puolelle ja pitää puoli miljoonaa työntöntä perheineen yhteiskunnan ulkopuolella.

Alueellisesti valtion panokset budjettiesityksessä suuntautuvat yhä enenevässä määrin etelän vahvoin kasvuksiksi. Esimerkkinä mainitsen muun muassa sen, että Mikkelin lääni jäi käytännössä ilman liikenteen kehittämisrahoja, vaikka sen halki kulkee yksi valtakunnan pääväylästä, Viitostie, jonka perusparantamiselle on todella vahvat liikenteelliset perusteet.

Toinen selkeä rutistus pohjoiseen ja itäiseen Suomeen tuli kuntien kautta. Harvaanasutulla alueella on yhteiskunnan palveluiden kansantaloudellinen osuus verrattuna elinkeinotoimeen selvästi suurempi, ja siksi sillä sektorilla tapahtuneet leikkaukset kohtelevat huomattavasti rannemmin näitä alueita niin työllisyyden kuin taloudenkin osalta. Siksi valtionosuusleikkaukset kohtelevat eri tavoin eri alueilla Suomessa asuvia ihmisiä.

Itä-Suomi-työryhmän perustellut esitykset jäivät talousarvion ulkopuolelle. Tulee mieleen, perustaako hallitus tarkoituksellisesti työryhmiä, joiden perusteelliselle työlle ei kuitenkaan anneta käytännössä riittävää painoarvoa. Itä-Suomi-työryhmän tuloksista ja niiden vaatimista

toimenpiteistä olen aivan samaa mieltä kuin täällä eilen ed. Vokkolainen: Tärkein ase Itä-Suomen elinkeinotoiminnan elvyttämiseksi olisi määrääkainen vapaa poisto-oikeus, jonka saisi myös suurteollisuus.

Arvoisa rouva puhemies! Hallituspuolueiden kansanedustajien hallitusvastaisista ja rakentavista puheenvuoroista huolimatta näyttää siltä, että budjetti ei sanottavasti muutu eduskuntakäsittelyssä, vaan hallitus jyrää sen läpi miltei sellaisenaan. Toivon kuitenkin pientä inhimillisyyttä heikommin kehittyneiden alueiden ja heikompiensaisten ihmisten puolesta toimimiseen valio-kuntakäsittelyvaiheessa.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Pääministeri Lipposen johtaman hallituksen toinen talousarvioesitys on nyt käsiteltävänä. Eri-tyisesti kiinnitän huomiota siihen, miten löysä sitoutuminen asetettuihin keskeisiin tavoitteisiin henkii tästä laaditusta budjettiesityksestä. Hallitus lähtökohdissaan asetti keskeiseksi tavoitteeksi työttömyyden puolittamisen, johon alkutaipaleeseen liittyi myös vahva sitoutuminen kolmikaan, ja nyt jo on selvästi nähtävissä, että tämä työttömyyden puolittamisen perustavoite on jäämässä sivuun. Kaikki muut tekijät, joilla suojataan etujärjestövalan säilymistä Suomessa, ovat tärkeämpiä ja keskeisempiä. Minusta tämä on hämmästyttävä asia. Tässä mielessä se, että me Suomessa elämme palkansaajayhteiskunnassa, jossa todella keskeiset etujärjestöt ovat ottaneet valan käsiinsä demokraattisesti valitulta eduskunnalta, näyttää olevan yhä selvemmin käsillä.

Jollakin tavalla tuntuu myös hämmästyttävältä se, että tämä pitää taustalla henkisesti epärehellisen lähestymisen sitä ajatellen, että todella raivattaisiin tietä sille, millä tavalla Suomi kansakuntana tulee selviytymään kansakuntien joukossa. Toisaalta Suomen asema Euroopan unionin jäsenenä, voimakkaassa globaalissa kansainvälisessä kilpailussa tietyllä tavalla merkitsee sitä, että me olemme osana globaaliala talouskilpailua, taloussotaa, ja nyt joudutaankin kysymään, mitkä ovat ne konstit, joilla tämä pieni, erilainen kansakunta, erilainen Suomi, selviytyy.

En malta olla ottamatta vertaukseksi sitä, miten aikanaan Suomen itsenäisyyden alkuvaiheissa maamme kokosi henkisiä voimavaroja, löysi ratkaisut, linjat, joilla todella uskomattomista lähtökohdista lähdettiin luomaan vahvaa itsenäisyyttä ja vaurautta tälle maalle. Jos ajatellaan sitä, millä tavalla me selvisimme toisesta

maailmansodasta, on erityisen puhuttelevaa se, että tässä maassa koottiin parhaat strategiset ja taktiset ajattelijat, jotka alkoivat luoda varsin tyhjistä uskottavia lähtökohtia pienen kansakunnan puolustukselle.

Jollakin tavalla koen tilanteen nyt talouden mielessä samanlaisena. Me elämme todella sietämättömässä työttömyydessä. Tällä hetkellä Suomen valtion velka merkitsee noin 200 000:ta markkaa jokaista työssä käyvää ihmistä kohden. Sen lisäksi meidän on hyvinvointivaltiona kysyttävä, onko maallemme kunniaksi, että me olemme maailman johtava maa avioeroissa, itsemurhissa ja monessa muussakin suhteessa kansalaisien pahoinvoinnissa.

Minusta nämä ovat tekijöitä, jotka omalta osaltaan ovat aiheuttamassa sitä kysymystä, millä tavalla me luomme henkisen perustan ja teemme henkisen läpimurron niille lähtökohdille, jotka merkitsevät sitä, että alkaa jälleenrakentamisen työ, jolla me eheyttämme Suomen talouden. Mutta ennen kaikkea se työ, jolla luomme myös henkisen perustan, jonka varassa voimme menestyä, on käynnistettävä ihan alkulähtökohdista. Voidaankin kysyä, mihin on kadonnut se yhteiskuntamoraali, jonka varassa riittävän rehellinen ja realistinen yhteiskunnan kehittämisote voidaan säilyttää.

Minusta oli pysäyttävää lukea Suomen Kuvalehdestä John Naisbittin haastattelu, jossa hän arvioi ulkopuolisena, mikä on suomalaisen yhteiskunnan tilanne, mikä on EU:n tilanne. Hän toteaa kolme keskeistä tekijää, jotka ovat käperyttämässä suomalaista yhteiskuntaa, vaikuttamassa siihen, että meillä suurtyöttömyys säilyy hyvinkin vaikeana ongelmana. Ensimmäisenä hän mainitsee kateuden, toisena yrittäjävihamielisyyden ja kolmantena talouden rakenteet.

Minusta meidän on erityisen tärkeää pysähtyä todella syvällisemmin tarkastelemaan sitä, mitä merkitsee yrittäjävihamielisyys. Me käymme tämänkin budjettikeskustelun yhteydessä täällä hyvin pinnallista kopittelua siitä, onko yrittäjien asiat hoidettu riittävän hyvin vai ei. Kuitenkin monet tosiasiat kertovat siitä, että suomalainen yritystoiminta suhteessa moniin muihin kilpailijamaihin on varsin vaatimatonta. Ne yritykset, jotka vielä Suomessa ovat toiminnassa, ovat merkittävältä osaltaan kannattavuuskriisissä. Sen lisäksi henkinen mieliala yrittäjien keskuudessa hyvin merkittävältä osin on sillä tasolla, että jos jollakin tavalla pääsisi irti yritystoiminnasta, se oltaisiin valmiit tekemään.

Minusta nämä ovat tekijöitä, jotka johtavat

siihen, että meidän pitää kysyä rehellisesti, millä tavalla me todella lähdemme vaikuttamaan näihin asioihin, millä tavalla me vaikutamme siihen, että Suomi todella säästyy.

Jos ajatellaan henkistä lähtökohtaa vielä, mitä merkitsee siirtyminen palkansaajayhteiskunnasta yrittäjyyden, vastuun ja luottamuksen yhteiskuntaan, minusta on poliittisesti mielenkiintoista seurata tätä keskustelua, jossa hyvin monet erityisesti sosialidemokraattiset kansanedustajat ovat nostaneet esiin sen, että ongelmamme ratkaistaan työaikaa lyhentämällä. Kuitenkin samanaikaisesti me vaadimme yrittäjävoimilta yhä pitempää työpäivää, yhä merkittävimpiä investointeja, itsensä yhä lujemmalle pistämistä. Minusta tässä realisoituu se tosiasia, mitä merkitsee henkinen ristiriita palkansaajavoimien ja yrittäjävoimien välillä. Minusta jos palkansaajavoimat kohtaavat tämän tilanteen rehellisesti ja ovat valmiit todella lyhentämään työpäivää ja samalla alentamaan työpalkkaansa, tällöin asia menee oikeudenmukaisesti. Tästä keskustelusta ennen kaikkea julkisen sektorin osalta meidän pitäisi lähteä avautumaan, jos me aiomme työllistää jatkossa merkittävästi suuremman osan suomalaisista.

Mutta ennen kaikkea kysymys on siitä, millä tavalla me vapautamme yrittäjyyden, millä tavalla me luomme realistiset lähtökohdat erityisesti henkisesti sille, että yhä useampi ihminen on valmis ottamaan yrittäjän riskin, valitsemaan yrittäjän ammatin, kohtaamaan ne ongelmat ja haasteet, jotka liittyvät yrittäjätoimintaan.

Ennen kuin menen tarkemmin niihin tekijöihin, jotka liittyvät yrittäjätoiminnan aktivointiin, haluan vielä pysähtyä siihen tapaan, millä budjetti valmistellaan, millä tavalla lainsäädäntötyötä tehdään eduskunnassa. Minusta tässä on eräs suurimpia epäkohtia tämänkin budjetin toteuttamisessa. Me edelleen ajamme niillä samoilla raiteilla, millä on edetty vuosikaudet, tiedostamatta niitä murrosajan vaatimuksia, jotka meillä ovat käsillä, jotka todella edellyttävät sitä, että olemme valmiit ihan uudelleenarviointiin todella peruskysymyksissä, joissa jopa joudumme kohtaamaan sen varsin kipeän — uskon että laajasti suomalaisessa yhteiskunnassa kipeän — perusongelman, millä tavalla hyvinvointivaltio jalostetaan luottamusyhteiskunnaksi.

Budjettikeskustelunkin aikana olen todennut sen, että suhde hyvinvointivaltioon eri poliittisissa ryhmissä on meillä osittain samanlainen kuin vanhemmalla, joka väärällä tavalla rakastaa lastaan. Me haemme pelkästään sitä, mitenkä me

puolustamme kaikkia niitä talouden rakenteita, jotka liittyvät hyvinvointivaltioon, joka luotiin suljetun talouden lähtökohdista. Nyt me jou-  
dumme avoimesti kysymään, miten me luomme lähtökohdat, joilla menestymme avoimen talou-  
den olosuhteissa. Siihen liittyy monia kipeitä kysymyksiä, ja tässä mielessä vielä kritisoin sinäl-  
lään toteutumatta jäänyttä ja jäävää työttömyy-  
den puolittamistavoitetta.

Minusta ensimmäinen lähtökohta uuden ta-  
soiselle budjettityölle ja -valmistelulle on se, että me asetamme toiminnallisen täystyöllisyyden tä-  
män kansakunnan kirkkaimmaksi lampuksi ja tähdeksi. Ei meillä ole varaa ajatella, että meillä on arvokkaita ihmisiä, jotka ovat työelämän ul-  
kopuolella, vaan kyllä meidän pitää lähteä todel-  
la siihen innostavaan uudistusprosessiin, jossa kysymme ja kyseenalaistamme asioita ja haemme ratkaisuja, jota kautta avaamme työtilaisuudet kaikille työkykyisille, terveille suomalaisille ih-  
misille.

Jotta tämä on mahdollista, meidän on lainsäädännössä keskityttävä siihen, millä tavalla me avaamme yrittämisen edellytykset ja mahdollisuudet. Tähän liittyy lähtökohtaisesti, hyvin kes-  
keisesti, verotusta koskeva laaja remontti. Yti-  
menä tulee olla työnteon verottamisen selkeä alentaminen. Otan tässä mielessä ihan käytän-  
nön esimerkkejä, mitä on tämä nykyinen, sanoisin, tasoltaan jo moraaliton verotus. Minä pelkistäisin tämän tavoitetason toteamalla, mitä merkitsee se, että meillä on myös päättäjinä korkea veromoraali. Se merkitsee sitä, että verotuksen taso on sellainen, että ne, jotka tekevät työtä, yrittävät, kykenevät selviytymään verotuksesta. Tällä hetkellä valitettavan monissa tapauksissa on ajautettu tilanteeseen, että verotus on niin korkea, että ihmiset rehellisestikään toimien eivät pysty suoriutumaan näistä velvoitteista.

Minä tämän päivän tilanteen selvitin valtiova-  
rainministeriöstä: Elokuun lopussa Suomen valtiolla oli 27,3 miljardia verosaatavia. Me voimme itse kukin arvioida, onko näistä 10, 15 vai 20 miljardia saatavia, joita valtio ei tule koskaan saamaan. Tämän lisäksi korkea verotus on johtanut siihen, että harmaa talous on kasvanut mittasuhteisiin, joiden arvioidaan olevan tasossa 20—30 miljardia. Eli periaatteessa tätä kautta olemme menettämässä valtiona enemmän kuin vuoden tuloverotuoton. Tällä esimerkillä haluan perustella myös sitä, mitä merkitsee se, että me luomme verotuksen, joka on kohtuullinen ja mahdollistaa työn tekemisen ja toiminnan.

Toisena hyvin merkittävänä asiana haluan ot-

taa esille sen, millä tavalla me luomme maahan instituutiot, jotka tukevat yritystoimintaa ja yri-  
tyselämää. Tällä hetkellä ehkä kaikkein eniten yritystoimintaa kahlitseva tekijä on se, että hyvin monta kertaa ne instituutiot, jotka toimivat yri-  
tysten kanssa, koetaan yrityskielteisinä organi-  
saatioina, jotka eivät välitä siitä, miten yritykset menestyvät.

Tämän päivän Finanssi-lehdessä oli minusta hyvä artikkeli. Lapin läänin veroviraston vero-  
esittelijä kuvaa, millä tavalla, miten mielivaltai-  
sesti, verottaja toimii yrittäjiä kohtaan. Tässä on artikkeli, josta katkelman luen: ”Kommenttina-  
ni esitän seuraavaa: Verohallinnossa ei verotuk-  
sen oikeellisuus ole mikään tulostittari. Päin-  
vastoin virheellisiä tarkastuskertomuksia teke-  
vät tarkastajat etenevät virkaurallaan kuin rake-  
tit, hänen tekevät tulosta keksimällä mitä mieli-  
kuvituksellisempia veroratkaisuja. Itse olen 11 vuotta joutunut virassani toteamaan, että mak-  
suun pantavaksi tuodut tarkastuskertomukset ovat 80-prosenttisesti vääriä. Joukossa on näinä vuosina ollut tarkastajia, jotka eivät ole saaneet yhtäkään oikeaa tarkastuskertomusta pöydälle-  
ni, mutta siitä huolimatta virassa eteneminen ei mitenkään ole estynyt, päinvastoin.”

Minusta, jos hallinnon sisällä olevat virkailijat kokevat asian tämän tasoisena, meidän eduskun-  
tana on pysähdyttävä nimenomaan kysymään, onko yrittäjien oikeusturva kunnossa, luodaan-  
ko ja luommeko me lähtökohdat sille, että rehel-  
linen tämän maan asioita eteenpäin vievä yri-  
tystoiminta voi kehittyä ja rakentua.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä muuta-  
maan budjetissa olevaan käytännön asiaan py-  
sähtyä.

Minusta se myönteinen asia, joka oli budjetis-  
sa, oli se, että kuitenkin tartuttiin tähän verotus-  
kysymykseen. Minusta se oli peruslähtökohdil-  
taan myönteinen asia. Millä tavalla se toteutet-  
tiin, minä uskon, että siinä suhteessa on toki  
meillä erilaisia näkemyksiä ja lähtökohtia.

Mutta epäkohtana koen sen, että budjettiin jo  
viime vuonna saatiin yrittäjyyttä edistävä kam-  
panja Yrittäjyyden vuosikymmen, mutta sen saa-  
ma rahoitus, joka on kirjattuna ensi vuoden bud-  
jettiin, antaa kuvan siitä, millä tasolla me uuden  
työn luomista todella arvostamme. KTM:n hal-  
linnonalalta löytyy 1 miljoonan markan panos-  
tus vuosikymmenen kestävään hankkeeseen,  
jonka perustehtävä olisi yrittäjyyden lähtökoh-  
tien ja edellytysten todella merkittävä paranta-  
minen.

Kolmas asia on alueelliseen rahoitukseen,



aluekehittämiseen liittyvät panostukset. Minusta ei ole oikein se, että kansallista rahoitusta koko ajan kiristetään ja tällä tavalla viedään edellytykset alueellisten kehittämishankkeiden täysipainoiselta toteuttamiselta ja tätä kautta myös uuden työn rakentumiselta ja luomiselta. Tähän liittyy myös maaseutuyrittäjyyden aseman vähättely, johonka on jo useammissa puheenvuoroissa viitattu. Minä esittäisinkin, että yrittäjyysvuosikymmenen osana toteutettaisiin myös budjettiperusteisesti jotain todellisia hankkeita, joilla luodaan uskoa ja lisämahdollisuutta yritysten toiminnan edistämiseen. Tällainen hanke voisi olla nimenomaan maaseutualueita koskien maaseutuyrittäjyyden edistämiskeskusverkosto, jota kautta lähdettäisiin hakemaan uusia toimintamuotoja, uusia toimintatapoja, uusia liiketoimintakokonaisuuksia. Se olisi konkreettinen asia osana Yrittäjyyden vuosikymmen -hanketta.

Kaiken kaikkiaan toivon, että kun hyvin laajasti hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa on ollut poliittista konsensusta, myös tähän murroksaikaan rehellisesti tilannetta arvioiden me voimme löytää laajempaa poliittista yhteistyötä, jossa rakennetaan niitä lähtökohtia, joidenka varassa todella Suomi kansakuntana tulee menestymään, ja nimenomaan niin, että voidaan laajasti poliittisesti sitoutuen rakentaa määrätietoinen ja innostava prosessi, jonka tuloksena on työtä, toimeliaisuutta ja ennen kaikkea jokaisella suomalaisella mahdollisuus ihmisarvoiseen elämään.

---

Ed. M. Pohjola merkitään läsnä olevaksi.

---

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Karjula puhui hienoja asioita myös verotuksen puolelta. Mutta kyllä me elämme siinä arkitodellisuudessa, mikä tänä päivänä on, että meillä joka tapauksessa valtion velka ja sen kasvu asettaa omat rajoitteensa sille, että meillä hirveän paljon alentamisvaraa ei tule olemaan lähitulevaisuudessakaan. Se jo tällä hetkellä syö niin paljon siitä, mihin verojen pitäisi ohjautua — sosiaaliturvasta, kaikista niistä yhteisistä palveluista, joita veromarkoilla pitäisi luoda — joidenkin muiden pussiin. Eli ne menevät rahoittajien pussiin kotimaassa sekä ulkomailla. Siinä mielessä se utopia, että me voisimme jossakin vaiheessa nopeassa aikataulussa saada verot alas, ei toteudu. Sitten toisekseen astuu

kuvaan myös se puoli, kuka maksaa. Voitaisiin-ko pääomatuloista kerätä enemmän veroja? Siellä iskee vastaan se, että pääomat viedään ulos. Ne viedään johonkin muualle, sijoitetaan, ja sitten meiltä loppuvat ne taas. Tämä problematiikka meillä tulee olemaan edessä hyvin paljon. Mutta toivon, että siihen löydetäisiin kansallinen yhteisymmärrys, mitä me teemme, millä tavalla tästä selviydytään siten, että hyvinvointiyhteiskunta ei romahda. Se on tärkeä asia.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka minulla on varsinainen puheenvuoro, niin mielelläni en sotke sitä ed. Karjulan puheenvuoroon ja ed. Karjulan puheenvuoroon esittämäni oikaisuun.

Ensinnäkin ed. Karjula väitti, että Suomi olisi avioerotilastoissa kärkimaa. Näin suinkaan ei ole, joskin meillä on aika suuri avioeroprocentti. Suomessa joka neljäs avioliitto kariutuu, kun sen sijaan Englannissa kariutuu joka toinen avioliitto, joten emme toki ole kärkimaa.

Toiseksi ed. Karjula otti esille sen, että demarien ratkaisu ongelmiin on työajan lyhentäminen. Kovin heikosti kyllä ed. Karjula on perehtynyt demarien erittäin mittavaan työllisyysohjelmaan ja niihin toimenpiteisiin, joita olemme hallituksessa tehneet. Se näkyy myös talousarvioesityksessä, mitä työllisyyden parantamiseksi ja työttömyyden vähentämiseksi pyritään tekemään.

Kolmanneksi, luin itse myös Naisbittin haastattelun. Minä en ollenkaan tuntenut omaksi Naisbittin ajatusta, että Suomi on erittäin yrittäjämielinen maa. Minä en tiedä, miten se keskustapuolueen kohdalla on, mutta kyllä ainakin me sosialidemokraatit suhtaudumme erittäin myönteisesti yritystoimintaan. Meillä on myös esitettävänä monia toimenpiteitä, jotka näkyvät muiden muassa tässä talousarvioesityksessä. Täten ei demarien osalta voitane puhua yrittäjämielisydestä.

---

Ed. Jansson merkitään läsnä olevaksi.

---

Ed. K a r j u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan pariin asiaan.

Mitä on arkitodellisuus, johon ed. Lahtela viittasi? Minusta politiikassa tämä arkitodellisuus on hyvin moninainen. Me olemme käyttäneet 83 miljardia pankkitukeen. Se on arkitodellisuutta, siihen meillä on löytynyt rahaa, meillä

on löytynyt poliittista tahtoa. Nyt jos me aiomme murtautua ulos tästä noidankehästä, missä me nyt olemme, meidän pitäisi etuviistossa pystyä tekemään saman suuntaisia panostuksia.

Mitä yrittäjäkielteisyyteen tulee, ed. Hurskai-selle haluan kertoa, että hyvin omakohtaisesti koen yrittäjän todellisuutta. Suomessa on kaksi eri asiaa, se, että me puhumme yrittäjämyönteisesti, taikka me luomme lähtökohdat, että Suomeen syntyy tavoitteiden mukaiset 100 000 uutta pienyritystä. Niitä ratkaisuja valitettavasti tämä budjettikirja ei pidä sisällään. Näpertelyä!

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Vuoden 1997 budjetti jatkaa hallitusohjelmassa sovittua linjaa. Myönteinen talouskehitys on hyvä pohja ratkaisuille, joilla kansalaisten taakkaa kevennetään. Oli todella ilahduttavaa todeta, että hallitus päätyi viimeinkin keventämään verotusta 5,5 miljardilla markalla. Mielestäni se olisi kuitenkin pitänyt kohdistaa pieni- ja keskituloiseen väestöön, kuten jo pari vuotta sitten hallitusohjelman käsittelyn yhteydessä esitin. Hallituksen nyt toteuttamista veronkevennyksistä hyötyvät suurituloiset markkamääräisesti enemmän kuin pieni- ja keskituloiset. Silti uskon, että veronkevennyksillä on myönteinen vaikutus maamme talouteen. Kotimarkkinat elpyvät: Koska ihmisillä on varaa käyttää enemmän rahaa palveluihin, heidän ostovoimansa kasvaa. Sitä kautta toivon mukaan lisääntyvät työpaikat ja verotulot kuntien ja valtion kassaan. Eivätkä valtion budjetissa työttömyysturvaan tarvittavat menot enää kasva, vaan toivon mukaan vähenevät. Terveen elpymisen on mahdollista lähteä liikkeelle.

Budjetin leikkaukset ovat edellistä vuotta pienempiä, joskin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala on leikannut tulevassa budjetissa eniten eli 1 442 miljoonaa markkaa ja maa- ja metsätalousministeriö toiseksi eniten. Muiden hallinnonalojen leikkaukset liikkuvat muutamissa sadoissa miljoonissa markkoissa. Hallitus on päättänyt lisäämään rahaa työvoimaministeriön hallinnonalalle, mikä on tietysti erittäin hyvä, ja puolustusministeriön hallinnonalalle, näille molemmille noin 800 miljoonaa markkaa. Uskon, että tässä taloudellisessa tilanteessa olisi ollut viisasta satsata enemmän työvoimapolitiikkaan. Puolustusvoimille annettu noin 800 miljoonan markan lisäraha aseiden hankintaan olisi ollut tuiki tarpeellinen työllisyyden hoidossa.

Tulevan vuoden yksi merkittävimmistä periaatteellisista uudistuksista on kannustinloukku-

työryhmän esitys, josta ministeri Alhokin tänään puhui. Viimeinkin on pohdittu ratkaisua, jolla työntekoa pyritään tekemään kaikissa tilanteissa houkuttelevammaksi kuin joutenoloa. Ministeri Arja Alho on tehnyt mittavan työn kannustinloukkutyöryhmän vetäjänä. Asiaa koskevat yksittäiset lakiesitykset saamme eduskuntaan toivon mukaan jo syksyn kuluessa.

Suomi on ollut EU:n jäsenenä toista vuotta. EU:n myötä on eduskunnassakin jouduttu käsittelemään mitä moninaisimpia EU:ta käsitteleviä asioita. Tällä hetkellä hallitus valmistelee Suomea Emu-kuntoon. Hallituksen lähtökohtana on, että Suomi liittyisi Emun kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten joukossa. Budjetin yhteydessä meille jaettiin Suomen lähentymisohjelma. Suomi on lähes täyttänyt Euroopan talous- ja rahaunionin jäsenyyden edellyttämät kriteerit, joilla pyritään mittaamaan maan talouden kuntoisuutta. Edelleen ihmettelen, ettei työllisyys kuulu kriteereiden joukkoon. Vaikka korkotasoa, inflaatio ja julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen saataisiin presisi kriteerien sisään, mutta työttömyys olisi edelleen korkealla tasolla, ei mielestäni silloin voida puhua kunnossa olevasta taloudesta.

Euroopan talous- ja rahaunionin jäsenyydellä on tietävästi sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Silti Emusta on monia seuraamuksia, joista meillä ei ole vielä tarpeeksi tietoa. Yhtenä esimerkkinä otan esille Emun vaikutuksen sosiaaliturvaamme pitkällä tähtäyksellä. Kuitenkaan ei ole vielä missään vaiheessa kerrottu niitä vaikutuksia, joita Emulla on meidän sosiaaliturvaamme, ja uskon, että muutoksia on tulossa, kun Emu-maiden talouksia yhdenmukaistetaan.

Toisaalta hallituksen budjettiesityksestä löytyy lauseita, että Suomi on EU:ssa vahvasti valtioiden välisen liiton tukija. Mutta Emu-jäsenyyden myötä päättävältä siirtyy merkittävästi Euroopan unionille. Tätä kautta ajaudumme eittämättä liittovaltiojärjestelmään, joka ei ole kirjattuna Suomen perimmäiseksi tavoitteeksi EU:ssa, vaan päinvastoin. Tästä oli myös kyselytunnilla puhetta.

Arvoisa puhemies! Koska lyhyessä puheenvuorossani olen käsitellyt EU:ta ja hieman valtakunnan tason ratkaisuja, niin lopuksi haluan tietenkin siirtyä Kymen läänin ja Imatralle. Niin kauan on tietysti hyvä puhua läänin puolesta, kun se on vielä olemassa. Budjetissa Kymen lääni on saanut kohtuullisesti rahaa eri puolille läänin. EU:n myötä on varattu budjettiin EU:n tukialueen kansallista rahoitusta lähes 1 000 miljoonaa

markkaa sekä maakuntien kehittämistä. Vuoksenniskan ohitustie saatetaan ajokuntoon, Imatran raja-asemaa kunnostetaan. Näistä voi olla tyytyväinen, mutta monta tuiki tärkeää kohdetta jäi vielä ulkopuolelle. Niitä tuon esille puheenvuoroissani myöhemmin. Toivon, että saan niihin tukea eduskunnalta.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hurskainen totesi puheensa alussa, että budjetti jatkaa hallitusohjelman hyviä linjauksia. Hallitusohjelmassahan keskeinen seikka on työllisyys. Nimenomaan on nyt budjetista monella tavalla myöskin hallituspuolueiden toimesta tuotu esille, että tämä ei ole suinkaan työllisyysbudjetti, vaan tämä on vaalibudjetti. Useissa puheenvuoroissa on tähän suoraan viitattu.

Mitä taas tulee toiveeseen, että EU:ssa voitaisiin työllisyyttä merkittävästi taikka edes jollakin tavalla edesauttaa, se toive on täysin turha. Puhemies Hänsch juuri — oliko se tänä päivänä lehdistä — haastattelussa toi esille, että sellaisia toiveita on turha kasata, koska EU:llahan ei ole rahaa. Työllisyys vaatii rahaa. Euroopan unionin on pääasiassa maatalous- ja aluetukijärjestö, jonka budjetista 2/3 menee maatalouteen ja aluetukeen.

Siis tällaiset työllisyystoiveet EU:n kautta ovat kansan hämäämistä. EU:lla ei ole mitään olennaisia myönteisiä vaikutuksia. EU-äänestyksen alla monet meistä varoitimme ja toimme esille, että Euroopan unioni tulee lisäämään työttömyyttä. Näin on tapahtunut muun muassa Suomessa. On tavattoman vaarallista ja uhkaavaa se, mitä maaseudulla tässä suhteessa on tapahtumassa. Viitataan täällä äsken käytettyihin puheenvuoroihin.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oppositioista käsin täytyy antaa ed. Hurskaiselle tunnustusta siitä rehelliisyydestä ja suoraselkäisyydestä, jota hän nyt edusti arviodessaan hallituksen veronkevennysratkaisua. Se on, kuten ed. Hurskainen totesi, suurituloisia suosiva ja sillä tavalla ongelmallinen.

Kun ed. Hurskainen totesi kuitenkin veronkevennysten lisäävän työllisyyttä, rohkenen epäillä. Olisi ollut mielenkiintoista kuulla, millä perusteilla ed. Hurskainen tähän johtopäätökseen on tullut. Nimittäin on aivan varmasti niin, että suurituloisilla on tähänkin saakka ollut varaa kuluttaa. Se kevennys, mikä tulee, en usko, että

heidän kulutustaan lisää muuten kuin ehkä ulkomaanmatkailua piristää, mikä on meidän kannaltamme pelkästään kielteinen piirre eikä myönteinen.

Toisaalta, jos nämä veronkevennykset olisi suunnattu pieni- ja keskituloisille ja jos veronkevennys olisi annettu myöskin eläkeläisille ja sosiaaliturvan varassa eläville, uskoisin, että tämä raha olisi sataprosenttisesti tulossa kulutukseen, kuten myöskin se raha, jonka hallitus leikkasi ensi töikseen, kun valtaan tuli. Nimittäin silloinhan tehtiin mittavia leikkauksia juuri perusturvaan. Se kaikki raha oli kulutuksesta pois. Se summa oli varmasti yli 5 miljardia markkaa.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaisin ensin ed. Isohookana-Asunmaalle. Siltä osin hän on oikeassa, että ostovoima ei varmaan lisäännä suurituloisten kohdalla, mutta itse asetan toiveeni siihen, että pienituloiset mahdollisesti käyttäisivät tämän veronkevennyksistä saadun rahan kulutukseen. Koska on useita lamavuosia takanapäin, uskon, että pieni- ja keskituloisten kohdalla on jäänyt useita hankintoja odottamaan juuri sen takia, että ei ole ollut varaa eikä ole uskallettu tehdä ratkaisuja. Perustan toiveeni siihen, että kulutus lisääntyy ja sitä kautta myös työpaikat.

Toiseksi ed. Ryhäselle, kun hän väitti, että tämä olisi työllisyys- ja vaalibudjetti. Miksi eivät työllisyys- ja vaalibudjetin tavoitteet voisi olla yhteneväiset? Minusta tässä budjetissa on erittäin hyvin pyritty eri toimenpitein työllisyyttä parantamaan ja työttömyyttä vähentämään.

Ed. Ryhänen otti myös esille Hänschin puheenvuorosta sen, että EU:ssa ei eri maiden työllisyyttä voida parantaa. Jos ed. Ryhänen kuunteli puheenvuoroni, minä toivoin, että työllisyys otettaisiin Emu-kriteeriksi. Jos se olisi Emu-kriteerien joukossa, esimerkiksi Suomen kohdalla se merkitsisi sitä, että ennen kuin Suomi voisi hakea Emun kolmanteen vaiheeseen ensimmäisten joukossa, meidän pitäisi laittaa maassamme työttömyys kuntoon. Niin täytyisi tehdä myös muissa Emua halajavissa maissa.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä olevan talousarvioesityksen suurimmat puutteet ovat sen taloudellista, sosiaalista ja alueellista eriarvoisuutta lisäävät vaikutukset. Työttömyyden puolittamistavoitteen saavuttamista se ei tue, vaikka budjetin perusteluissa näin väitetään. Työttömyyden vähenemistä perustellaan talouden kasvuennusteella,

mikä on mielestäni ylioptimistinen, ja toisaalta veronalennuksilla. Veronalennukset, jos niitä ylipäättään on tässä valtion velkaantumis- ja työtömyystilanteessa varaa tehdä, olisi pitänyt suunnata pieni- ja keskituloisille eikä suurituloisille. Näin suunnattuina veronalennukset lisääisivät kysyntää kotimarkkinoilla ja edesauttaisivat työllisyyden parantamista.

Hyvää budjetissa on mielestäni tutkimukseen ja koulutukseen satsaaminen.

Keskityn puheenvuorossani hallituksen ja sen ensi vuoden talousarvioesityksen aluepoliittisiin linjauksiin.

Lipposen — Niinistön hallituksen ohjelmassa todetaan: "Hallitus tukee monipuolistuvaa ja tasapainoista alueellista kehitystä, joka pohjautuu maan eri alueiden osaamisvahvuuksiin. Päämääränä on ihmisten elinehtojen turvaaminen asuinpaikasta riippumatta." Tämä on siis ohjelman yleistavoite. Käytäntö ja tosiasiat ovat kuitenkin osoittautuneet toisiksi. Valtion menojen leikkaukset on heti hallituksen alkutaloukselta lähtien kohdistettu voimakkaimmin maakuntien Suomeen. Kuntien valtionosuuksien rajut leikkaukset etelän kasvukeskusten hyvää leikkausten kestäkykyä mittarina käyttäen ovat pakottaneet useimmat maakuntien kunnat ja kaupungit kovalle säästökuurille ja veroäyriin korotuksiin. Maa- ja metsätalouden superleikkaukset ja yksityistieavustusten lopettaminen kohdistuvat myös juuri maakuntiin. Maakuntien kehittämisrahaakin vähennettiin entisestään.

Käsiteltävänä olevassa budjetissa on myös kovin minimaalisesti määrärahoja Väli- ja Pohjois-Suomen investointihankkeisiin. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalle, missä asuu noin 5 prosenttia maan väestöstä, valtio investoi ensi vuonna tämän talousarvioesityksen mukaan vain 22 miljoonaa markkaa.

Viimeisimmät väestötilastot osoittavat, että sisäinen muuttoliike maakunnista lähinnä pääkaupunkiseudulle on voimakkaasti lisääntymässä. Tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla Uudenmaan läänin muutti lähes 11 000 henkilöä, Turun ja Porin sekä Hämeen lääneihin yhteensä myös yli 10 000 henkilöä. Työllisyystilanteen eteläisissä lääneissä parantuessa on muuttoliikkeen kiihtyminen 1960-luvun lopun tasolle ja sitä rajummaksikin pelättävissä. Uskon, että koko yhteiskunnalle olisi kuitenkin taloudellisesti edullisempaa ja ennen kaikkea ihmisille parempi, jos he voisivat työllistyä ja asua kotiseuduillaan. Valmista infrastruktuuria jää käyttämättä,

ja uusille asuinsijoille on rakennettava kalliilla uutta.

Varsinkin nyt EU-Suomessa valtion tulisi toteuttaa aktiivista aluepolitiikkaa ja huolehtia siitä, että budjeteissa on kansallinen vastarahoitus täysimääräisesti niihin kohteisiin, joihin on EU-rahaa tulossa.

EU-jäsenyydellä on jo sinänsä maaseutuvaltaisten maakuntien väestöä voimakkaasti vähentävä vaikutus. Hallituksen leikkausten painottaminen samoille alueille merkitsee todella käännettä aluepolitiikassamme. Hallitus teetti ja markkinoi julkisuuteen näyttävästi muun muassa Järvenpäässä pidetyn seminaarinkin avulla maaseutuohjelman. Ensi vuoden talousarviosta puuttuu silti lähes kokonaan esitettyjen toimenpiteiden rahoitus. Koko ohjelma tuntuu jäävän näyttäväksi eleeksi.

Esitetty aluehallintomalli ei ole mielestäni myöskään aluepoliittisesti hyvä. Olen sitä mieltä, että elinkeino- ja työvoimakeskuksia pitäisi perustaa yhtä monta kuin on maakunnallisia liittoja, joille on lainsäädännöllä annettu, aivan oikein, aluekehitysvastuu. Maakunnalliset liitot ja mainitut keskukset saumattomassa yhteistyössä saisivat maakuntien kehitysvoimat yhdessä liikkeelle. Tämähän on juuri EU:nkin aluepoliittinen toimintatapa.

Hätäisesti suunnitellut elinkeino- ja työvoimakeskukset ovat myös esitetyssä muodossaan vajavaisia, koska muun muassa metsäkeskukset jäävät niiden ulkopuolelle. Käsittelemättömältä tuntuu, että esimerkiksi Etelä-Pohjanmaa, missä maaseutuelinkeinopiirillä ja myös kauppa- ja teollisuusministeriön yksiköillä on todella paljon asiakkaita, ei saisi omaa keskusta. Etelä-Pohjanmaalla on asiakas- ja markkamäärillä mitattuna maan suurin maatalouselinkeinopiiri ja samoin asiakas- ja markkamäärillä mitattuna suuri pk-yritysten palveluvolyymi. Maakunnassa on 5 prosenttia maan väestöstä, mutta sen elinkeinopiirin kautta kulkisi arviolta noin 10 prosenttia jaettavista määrärahoista. Silti omaa piirihallintoa ei nähdä tarpeelliseksi. Tässä täytyy olla aivan jotkin muut syyt kuin asiaperusteet esitysten taustalla. Mielestäni näin merkittävä uudistus, johon Aluehallinto 2000 tähtää, tulisi valmistella uudelleen ja toteuttaa heti kunnollisena eikä tällaisena keskentekoisena raakileena.

Alue- ja työllisyyspoliittisesti todella huono asia on myös suunniteltu energiaveromuutos. On käsittelemättömää, jos työllistävää puu- ja turveenergiatuotantoa ei voida saattaa kilpailukykyiseen asemaan saastuttavaan tuontihiileen näh-

den. Muutenkaan metsämaa Suomessa ei osata arvostaa metsätalouden ja puun jatkojalostuksen kehittämisen merkitystä työllistämässä. Päinvastoin hallitushan kaavaili aiemmin vähäisten metsätalouteen suunnattujen budjettivarojen poistamista lähes kokonaan. Onneksi nyt ei ainakaan tässä budjettiesityksessä vielä näin käynyt.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä aivan lopuksi kommentoida muutamia puheenvuoroja koskien maa- ja elintarviketaloutta. Hallituspuolueiden taholta on aiempina iltoina moneenkin kertaan esitetty, että keskusta ollessaan hallitusvastuussa ei leikkanut maataloudelta. Totuus on kuitenkin aivan toinen. Ahon hallitus leikkasi maataloudelta vähintään sen kuin muiltakin väestöryhmiltä.

Sen lisäksi tämä elinkeino on joutunut nopeassa EU-sopeutuksessa rajuun nettotulojen alenukseen. Vuosittain alenevalla sopeutuspaketilla yritetään lievittää liikevaihdon äkillistä puolittumista. Silti tämä hallitus iski ensimmäisenä kohteenaan kyntensä niukkaan sopeutuspakettiin samaan aikaan, kun muilla aloilla lisätään tuloja palkankorotuksin. Noin 750 miljoonan markan leikkaus suoraan näiden yrittäjien palkasta on todella iso EU-jäsenyydestä jo johtuneiden kymmenien prosenttien tulon alennusten lisäksi.

Työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus on liian nopealla maatalouden lomituspalveluiden leikkauksella aiheuttanut jo tänä vuonna 1 000 maatalouslomittajan irtisanomisen. Pelätty 2 500 kuukausipalkkaisen lomittajan irtisanominen näyttää toteutuvan. Kysyn vain, tuleeko yhteiskunnalle todella halvemmaksi siirtää nämä ihmiset työttömiksi ja yhteiskunnan maksamien työttömyyskorvausten varaan. Lomituksen valtiontaloudelliset säästöt olisivat olleet saavutettavissa koko vaalikaudelle järkevästi jaksotettuina, kuten muun muassa maa- ja metsätalousvaliokunta keväällä lausunnossaan yksimielisesti esitti. Asia on silti vielä täällä korjattavissa, kuten budjetin muutkin epäkohdat.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ranta-Muotio ei todellakaan nähnyt talousarvioesityksessä mitään positiivista. Totesitte muun muassa, ettei valtionosuuksien leikkauksia, jotka kuntiin kohdistetaan, olisi saanut toteuttaa, tai ette ainakaan niitä hyväksynyt. Olisi mielenkiintoista tietää, jos ajatellaan, että valtion velkaa kuuluu supistaa, mihin muihin kohteisiin sitten leikkauksia voitaisiin kohdentaa.

Edelleen katsoitte, että veronkevennykset olisi pitänyt kohdentaa pieni- ja keskituloisille eikä suurituloisille, niin kuin nyt tapahtuu. Olen ymmärtänyt asian niin, että nämä veronkevennykset ovat kaikkiin näihin ryhmiin kohdistuneet ja saaneet ennen kaikkea palkansaajilta ja yrityksiltä erittäin myönteisen vastaanoton.

Mitä Aluehallinto 2000 -projektiin tulee, toteitte, että se, mitä siinä elinkeinokeskuksista ja maakunnallisista liitoista on suunniteltu, on vielä keskeneräistä. Näin varmasti on. Jäin odottamaan kantaanne siihen, miten katsotte suurläänihanketta. Onko tämä samalla tavalla vielä kovin keskeneräinen? Siihen ette ottanut kantaa ollenkaan.

Ed. S o i n i n v a a r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ranta-Muotio oli huolissaan etelään suuntautuvasta muuttoliikkeestä, ja minusta meidän on kaikkien syytä olla siitä huolissamme, myös meidän täällä etelässä. Esimerkiksi Helsingissä tämä tulee jo ensi vuonna johtamaan asuntopulan voimakkaaseen kohoamiseen. En tiedä, onko tämä nyt hyvä keinotteluvinkki kaikille niille, jotka miettivät ylimääräisten talletustensa sijoittamista. Mutta joka tapauksessa se ei ole kenellekään hyvä asia.

Mutta aluepolitiikassa tarvittaisiin tällä hetkellä ei ainoastaan hyvää tahtoa vaan myös hyviä neuvoja, koska on aika vaikea keksiä sellaisia aluepoliittisia keinoja, jotka enää purisivat. Aikaisemmin on käytetty kaiken maailman kuljetusavustuksia, pääoma-avustuksia sun muita sellaisia, mutta tilanteessa, jossa tiedosta alkaa tulla merkittävin tuotannon tekijä ja tavallaan se, mikä tuotantoa ohjaa, tällaiset keinot eivät auta.

Silloin on hyvin mielenkiintoista katsoa, missä tässä maassa esimerkiksi asuvat akateemisesti koulutetut henkilöt. Heistä yksi kolmasosa asuu pääkaupunkiseudulla, muissa yliopistokaupungeissa tai suurissa kaupungeissa toinen kolmasosa. Loppu yksi kolmasosa, joka asuu muissa kunnissa, koostuu lähinnä kuntien virkamiehistä, opettajista, lääkäreistä ja tämän tällaisista, mutta ei varsinaisen elinkeinotoiminnan piirissä olevista, jolloin tavallaan elinkeinotoiminnassa olevat korkeasti koulutetut ihmiset ovat tällä hetkellä erittäin voimakkaasti keskittyneet. Jos on totta, että tulevaisuus menee kohti tietoyhteiskuntaa, tässä on aika vaikea hyvää aluepolitiikkaa enää noudattaa.

Ed. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan oikein ed. Ranta-Muotio

oli huolissaan sisäisestä muuttoliikkeestä. Sisäinen muuttoliike suuntautuu pitkälti pääkaupunkiseudulle. Täällä on ennestään 50 000 työtöntä. Tänne syntyy uusia työpaikkoja, ja sitten muuttoliikkeestä tänne tulevat täyttävät ne työpaikat. On tulossa asutuspula ja asutuspulan seurauksena vuokrien nousu. Nyt pitäisi miettiä sellaista asiaa kuin asumistukijärjestelmä. Se luotiin tilanteessa, jossa asumiskustannukset nousivat korkeakenteen myötä korkealle, mutta korothan ovat tänä päivänä alhaalla. Nyt olisi vuokrien tasossa varmaan tarkastamisen pohjaa, taikka jollakin muulla konstilla sitten tulisi kyetä niitä ohjaamaan. Hallitus tietoisesti tekee aluepolitiikkaa siltä osin, että poistaa valtakunnallisen aluepolitiikan ja aiheuttaa tämän muuttoliikkeen. Tässä hallituspuolueiden edustajien olisi syytä, myös ed. Soininvaaran, hallitukselle viestittää, kuinka pitäisi aluepolitiikkaa tehdä, jotta muuttoliike ei käy pääkaupunkiseudulle kahden kolmen vuoden päästä liian kalliiksi.

---

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

---

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheen-  
vuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karpiolle vastaisin, että puheenvuorossani totesin, että budjetti-esityksessä on jotakin hyvääkin, muun muassa tutkintukseen ja koulutukseen satsaaminen.

Kuntien valtionosuudesta olen sillä kannalla, kuin keskustan ryhmä viime syksynä esitti, että 3,8 miljardin sijasta olisi leikattu 2,25 eli hieman vähemmän. Toki kohdistamisessa on aina parantamisen varaa, jotta voidaan huomioida aluepoliittiset näkökohdat ja se, missä on todella maksuvaraa. Ongelma on se, että kuntien valtionosuusasia keskiarvoistetaan ja todetaan, että kunnilla ylipäättensä on tähän hyvin varaa. Joillakin etelän kasvukeskuskunnilla on, mutta lukumääräisesti suurimmalla osalla Suomen kuntia ei ole.

Kun ed. Karpio kysyi suurläänihankkeesta kantaani, itse olen maakuntahallintomallin kannattaja. Mielestäni läänejä voi olla nykyistä vähemmän. Tämä on henkilökohtainen kantani. Seitsemän olisi ihannemalli, mutta viiden malli on jo liian pieneksi menevä. Silloin herää kysymys, tarvitaanko niitä ollenkaan.

Ed. Soininvaara peräänkuulutti aluepoliittisia keinoja. Muun muassa energiaverotuksen hoitaminen niin, että turvetuotanto ja hake-energian käyttö voisi lisääntyä, on sekä työllisyyden että aluepolitiikan kannalta yksi keino. Maa- ja elin-

tarviketalouden tuet sinänsä ovat sellaisia, että olisi suoraa aluepoliittista rahoitusta, jos näitä leikkauksia ei toteutettaisi. Tilastot näyttävät, että sieltä on jo kymmeniätuhansia työpaikkoja tämän vuoden aikana vähentynyt, ja leikkaukset ovat tätä psykologista vaikutusta saaneet aikaan ihmisen keskuudessa.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun oli helppo yhtyä ed. Ranta-Muotioon käsitykseen siitä, että tämän hallituksen aluepolitiikka, jota varmasti ed. Bryggare käy juuri puolustamaan, on ollut todella tyrmistytävää. Näyttää siltä, että yhteisiä verovaroja ollaan oikein kovalla voimalla keskittämässä pääkaupunkiseudulle. Voi sanoa, että hallitus on unohtanut aluepolitiikan. On aivan totta, että maata on tasapuolisesti voitu vuosikymmenien saatossa kehittää, ja se johtuu juuri siitä, että yhteisiä verovaroja on ohjattu myös muualle kuin pääkaupunkiseudulle.

Hallintoasiaan on syytä todeta, että kyllä hallitus näyttää nyt pahasti sekoilevan hallintohommassa. Myös hallituspuolueiden rivit näyttävät olevan sekaisin tänä päivänä. Olisi varmaan viisautta hallitukselta ja oikein suurta salomonin viisautta, että se ottaisi aikalisän ja vetäisi kaikki esityksensä pois tällä hetkellä koskien sekä aluehallintoa että lääninhallintoa.

Henkilökohtaisesti kannatan maakuntapohjaisen hallintomallin eteenpäinviemistä ja siinä suhteessa elinkeinokeskuksia juuri samalta ajatuspohjalta, kuin ed. Ranta-Muotio toi esille. Myös metsäkeskusasiat ja ehkä myös ympäristökeskukset olisi pitänyt liittää kiinteämmin siihen verkostoon, kun on kysymys luonnon kanssa tekemisissä olevista virastoista, joita nimenomaan maaseutuelinkeinopiirit ovat. Mutta olisi todella suurta viisautta vetää nämä esitykset tällä hetkellä pois.

Verokevennyksistä on syytä todeta taas kertaalleen, kun ed. Karpio niihin puuttui — hän on nyt muuten poistunut — että me hyvätuloiset hyödynne kaikki eniten. Mehän saisimme kiittää hallitusta siitä, että meille jää todella lompas pohjalle paljon tulevana vuonna.

---

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

---

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies, hyvät opposition edustajatoverit! Aluksi hieman kom-



mentteja ed. Ranta-Muotion puheenvuoroon. Hän kantoi aivan oikein huolta maaltamuutosta. Tosin hän mainitsi, että paremman työllisyyden toivossa Helsinkiin päin tullaan. Valitettavasti pääkaupunkiseudulla on vieläkin huonompi työllisyystilanne kuin muualla päin Suomea. Sellainen pieni asiavirhe puheessa oli.

Kyllä tämä veroratkaisu on nimenomaan kohdentunut ennen kaikkea pieni- ja keskituloisiin. Toki suurituloisiinkin. Onhan mahdollista, että ihmiset saadessaan lisää rahaa voivat kohdentaa investointejaan muuhunkin kuin ulkomaanmatkoihin. On hieman yksisilmäistä ajatella aina niin, että kulutus kohdentuisi oman taloutemme ulkopuolelle. Meillä on palveluja, meillä on rakennusinvestoinnit alhaalla. Ne ovat tärkeimmät alat, joille tulee investoida.

Energiaverosta vielä sen verran, että alkää nuolaisko, ennen kuin tipahtaa. Uskoisin, että meille tulee vielä hyviä ehdotuksia siitä, millä tavalla puun käyttöä korvaavana energiamuotona tulee parantaa. Olen aivan samaa mieltä kuin täällä varmasti enemmistö edustajista, että hiili ei voi korvata puuta tai emme voi siirtyä hiilen käyttöön. Helsingissä käytetään, mutta jatkuva, kasvava hiilenkäyttö on varmasti turmiollista monessa suhteessa.

Nyt palaan omaan varsinaiseen puheeseeni.

Arvoisa puhemies! Pääministeri Lipponen totesi ja ministeri Niinistö toisti, että tämä on toivon budjetti. Sitä se varmaan on, mutta mielestäni se on myös mahdollisuuksien kirja tuloista ja menoista; mahdollisuuksien, koska se kirja sisältää avauksia, joissa vaaditaan rohkeutta katsoa hieman edemmäs tulevaisuuteen; mahdollisuuksien, sillä veronmaksajille on tiedossa pientä lohtua kulutuskykyyn; mahdollisuuksien, sillä tämä hallitus pitkistä aikaa uskoo koulutus- ja tutkimusmahdollisuuksiin; mahdollisuuksien, sillä hallituksen ote on luonut uskoa vähän kauemmaksi kuin Brysseliin; mahdollisuuksien, sillä hallitus on ottamassa hallinnon järkipäristämisessä askeleita parempaan; mahdollisuuksien, sillä tämä hallitus on nostamassa Suomea kohti aikaa, jossa Suomella on jälleen mahdollisuus myös sammuttamisen tauottua rakentaakin jotta entistä parempaa.

Korolla mitaten usko suomalaiseen taloudenpitoon on maailman kärkeiluokkaa. Korkokehitys on luonut tähän talouteen vakautta, jota nyt jo voidaan hieman hyödyntääkin. Koron matalaa tasoa ei ole osattu riittävästi täälläkään salissa oivaltaa. Nyt on aika uskaltaa. Kansantaloutemme velkaantuminen on kääntynyt jyrkkään

alamäkeen ja investointi- ja kulutusvaraa alkaa löytyä, kunhan uskallamme.

Ymmärrän hyvin monien pienyritysten pelon uusien askelten ottamisessa. Muistot ovat karvaat, ja esteitäkin rahan nostamisessa on vielä liikaa. Täällä on aivan oikein puututtu vakuuksiin muun muassa yhtenä suurena ongelmana. Onneksi tässä salissa ollaan siihen puuttumassa esimerkiksi Kera-lain yhteydessä. Palveluyritykset tarvitsevat vakuuksien avuksi takuita Keralta.

Myös meidän palkansaajien uskallus on ollut koetuksella vähän samoin kuin yrityksillä. Mutta velkaantumisaste on madaltunut sekin voimakkaasti, joten potentiaalia uusille päätöksille on olemassa. Olen vain ollut huomaavinani, että vaikein este kuitenkin yksityisen ihmisen investoinneille on ollut siellä henkisellä puolella, korvien välissä. Meille on luotu kuva katastrofista, jolta on suojauduttava. En ole tässä yllyttämässä ketään lainarahan perään vain kuluttamaan, mutta taloutemme kehitys on parhaimmasta päästä Eurooppaa ja Suomessa palkansaajien ansiokehitys on ollut erityisen suotuisaa viime vuonna, samalla kun inflaatio on lähes nolla. En usko paljon parempien aikojen investointien näkökulmasta tulevan. Toki reaalikorko voisi olla alhaisempi, mutta sekin on tulossa vakaasti alaspäin. Elämme todellakin mahdollisuuksien aikaa, jos vain uskallamme nähdä sen.

Arvoisa puhemies! Kutsun budjettia mahdollisuuksien budjetiksi. Tuo sana kuvaa hyvin vaikkapa valtion panosta tutkimus- ja kehitystoimintaan. Täällä on jo usein siihen asiaan puututtu, mutta haluan minäkin sen mainita, sillä se on hyvin merkittävää. Vuoteen 1999 saakka laaditussa ohjelmassa tutkimukseen suunnataan kasvavasti varoja niin, että vuonna 1999 summa on 7,5 miljardia markkaa eli loppujen lopuksi 1,5 miljardia markkaa suurempi, kuin tähän saakka on suunniteltu lisäbudjetiteineen. Varat kerätään valtionyhtiöiden myynnistä saatavilla tuloilla, mikä on noille rahoille oikea investointikohde.

Tutkimus on kallista puuhaa, mutta sen tuoma välillinen vaikutus on erittäin merkittävä. Yritysmaailmassa kasvavan yrityksen yksi tunnusmerkki on juuri tulevaisuuteen, toisin sanoen tutkimukseen, panostaminen. Mitä korkeamman teknologian yritys on kysymyksessä, sitä suurempi investointisumma tutkimukseen ja kehitystyöhön on aina pantu. Siitä voi aina menestyvän ja eteenpäin suuntautuvan yrityksen tunnistaa.

Suomi voi kehittää itseään ja profiiliaan juuri kehitys- ja tutkimustyön kautta. Olematta sen suurempi tutkimuksen asiantuntija toivon, että juuri perustutkimuksen osuus tutkimuspanostuksessa lisääntyy. Se tuntuisi olevan valtion rooli tutkimuskentässä. Tutkimuspanostukset ovat myös selvä signaali yrityksillemme panostuksen lisäämisen tarpeesta. Jokainen toimija tietää varmasti tarpeensa, mutta lähteköön yhteinen viesti Suomesta ympäri tätä Tellusta kovasta halusta osoittaa yhteisesti osaamistamme. Se tuo tuloksia. Kokemuksesta sen tiedän.

Arvoisa puhemies! Sopeutuminen Euroopan yhteisössä elämiseen on sujunut meiltä kohtuullisen mutkattomasti. Miten muu Eurooppa on meihin sopeutunut, sitä en vielä tiedä. Pelkään, että siinä kaikki muut eivät ole pysyneet mukana. Suomella on ollut muutamia omia erityistarpeita, joita on voitu ylläpitää, suojata, mutta aikarajat näillä kaikilla sopeutumisillakin on.

Puuttuisin yhteen, budjetin kokonaisuuden kannalta pieneen, mutta merkittävään talousarviota koskevaan seikkaan. Meille suomalaisille on annettu tämän vuoden loppuun oikeus pitää maahan tuotavien alkoholien määrää huomattavasti muuta EU:ta alemmalla tasolla. Näin on myös Ruotsissa ja Tanskassa. Esimerkiksi, kuten kaikki tiedämme, olutta meille saa tuoda 15 litraa, kun muualla EU:ssa raja on nuo maagiset 110 litraa. Jo tuo määrä on johtanut — siis se 15 litraa — kaljan rahtaamiseen kaikkine lisäongelmineen, nöyryyttävine sellaisineen. Tämä rahtaus on kasvattanut tilastomatonta kulutusta, kulutusta, joka ei näy verotilastoissa, mutta joka on lisännyt sosiaaliongelmia.

Sopeutuminen tuohon 110 litraan voidaan toki hoitaa monella tavalla. Parhaita tietysti olisi, että muualla Euroopassa otettaisiin huomattavasti rajumpi verokohtelu alkoholille, mutta on kai kohtuullisen hurskasta uskoa, että Saksassa lisätään alkoholiveroa 20-kertaisesti tai Ranskassa pannaan viinille 20-kertainen lisävero. Toki se olisi paras mahdollinen tilanne Suomen kannalta, mutta näin valitettavasti ei varmaankaan käy.

Näissä olosuhteissa Suomi ei voi mielestäni myöskään mennä tuontisäännösten pienenemiseen helpottamiseen. Otettakoon vaikka esimerkkinä nosto 30 litraan 15 sijasta. Sehän nimittäin johtaisi entistä typerämpään olutturismiin, entistä suurempiin ongelmiin ravitsemuselinkeinopuolella, entistä suurempaan ongelmatiikkaan omassa panimoteollisuudessamme ja entistä huonompaan työllisyyteen alkutuotannosta ja

keluun ja ravintoloihin saakka. Vaikutukset olisivat erittäin mittavat ja hankalat. Samalla on myös muistettava, että kohtuuttoman suuren verotta jäävän, tilastoitamattoman oluen kulutus räjähtäisi ja budjettiesityksessä oleva reilu 7,3 miljardia jäisi saamatta. Joka tapauksessa valtiovarainministeriön arvio, 7,3 miljardia, on ylimitoitettu enkä usko, että se toteutuu. Jotain on tehtävä. On olemassa vain huonoja ratkaisuja, valitettavasti.

Olen myös vakuuttunut siitä, että tuleamme varmasti palaamaan siihen asiaan. Mitä tapahtuu, jos Ruotsi vielä päättää laskea alkoholiveroaa ja sopeutua? Siinä vaiheessa meillä ei ole enää mahdollisuuksia toimia, sillä olemme EU:n sisämaata Ruotsin ohella. Alkaa rahtaus sieltä päin.

Väitänkin, että kertarysäys on parempi kuin pieni vikinä tässä asiassa. Välitön verovaikutus, jos veroa laskettaisiin voimakkaasti, on useiden laskelmien mukaan valtiolle jonkin verran negatiivinen, mutta tulosta parantavat varmasti ratkaisun välilliset vaikutukset. Ravintolaelinkeinolle tämä asia on elämän ja kuoleman paikka, vähittäiskaupalle ja jakelulle pitkälti samoin. Kun kaikki vaikutukset otetaan huomioon, lopputulos ei ole niin murheellinen, kuin miltä se alussa tuntuu. Veronalennus on kuitenkin vaikutuksiltaan tätä kautta parhain mahdollinen. Toivon, että valtiovarainministeriö pohtii tätä erittäin kiireesti. Tämä on hyvin tarpeellinen ja vakava asia.

Kokonaan toinen asia on tietysti alennuksen sosiaaliset vaikutukset. Näen harmaita pilviä lyhytvaikutteisina, mutta toivon mukaan tässäkin asiassa sopeudumme paremmin eurooppalaiseen alkoholikulttuuriin ja humaltuminen on siirtymässä taakse, historiaan. Mutta kuten sanoin, vain vaikeita ratkaisuja on edessä, valitettavasti.

Arvoisa puhemies! Hallitus on uskaltanut asennoitua perusinfrahankkeisiin päättäväisesti. Turusta Helsinkiin ja edelleen Pietariin ulottuvat väyläratkaisut ovat sitä samaa mahdollisuuksien politiikkaa, jota tässä budjettikirjassa on nähtävissä. Olen mielihyvällä kuunnellut sitä keskustelua, jota on käyty myös kasvukeskusten tulevaisuudesta silloin, kun ne on nähty mahdollisuutena. Enää ei nähdä mahdolltomina investointeja taajamiin ja edellytyksiin siellä, sillä on ymmärretty, että tavarajunat eivät voi kulkea ilman vetureita.

Aivan oikein on myös kannettu huolta voimakkaasti aluerakenteen muutoksista, joita lama on aiheuttanut. Uskonkin, että vakaam-

man kasvun kautta voimme panostaa ei vastikkeettomasti vaan uudella filosofialla taajamiemme ulkopuolella kehittämiseen. Suomen hajanainen asumisrakenne voi olla vahvuus, jos ymmärrämme, ettei pelkällä rahan kannolla mitään uutta synny. Tarvitaan erittäin hyviä ajatuksia, oikein suunnattuja investointeja. Se on sitä oikeata tulevaisuuden aluepolitiikkaa.

Yliä lopuksi, arvoisa puhemies, hyvät edustajatoverit! Puhuin mahdollisuuksien budjetista. Meidän on samaan aikaan muistettava, että emme ole päässeet pääongelmaamme riittävän nopeasti eteenpäin, se on rehellisesti myönnettävä. Työttömyys ei ole kääntynyt riittävän laskevalle uralle. Väitän, että hallitus on tehnyt töitä asian eteen hartiavoimin ja jatkaa varmasti kiihtyvässä tahdissa, mutta yhteiskunnassamme on paljon tahoja, joille työttömyys tuntuu jo annettulta suurelta. Sillä kiristellään, sillä painostellaan, puheissa käytetään sanoja, jotka eivät kuulu keskusteluun. Meillä on myös hokemia, ns. poliittisen pelin välineitä, sanoja, kuten joustot, joita kylmästi lasketellaan ja joilla tehdään politiikkaa ja kokeillaan, mihin saakka ihmisten pinna kestää, mihin saakka lehdistö on valmis ottamaan nämä hokemat vastaan. Tämä joustokiroilu ei sisällä argumentointia, vain väitteitä, mutta niinhän varmasti on tarkoituskin.

Työelämä uudistuu jatkuvasti. Kolmikanta toimii, ja jos ei toimisi, se näkyisi varmasti vaikkapa koroissa. Niiden tahojen, jotka vielä kannustavat yrittäjiä pidättelemään työllistämispäätöksiään, tulisi muistaa, mitä tulevaisuus tuo varmasti mukanaan ilman näitä työllistämispäätöksiä. Meillä ei ole tällä menolla riittävästi työkykyistä työvoimaa, kun sen tarve tulee. Silloin kun se tarve tulee, me emme enää voi kysyä joustoja. Silloin me kysymme osaamista ja osaajat, jos eivät meiltä tule, tulevat maista, joissa nyt nuorille ja vanhemmillekin annetaan sauma vaikka lyhytkestoisenkin työn oppimiseen.

Työttömyyden kohtaaminen on vakava ongelma myös henkisesti. Meillä Suomessa toimii valtakunnallisesti vapaaehtoisjärjestöjen, kuten liikuntajärjestöjen, piirissä satojatuhansia työttömiäkin ihmisiä. Liikuntajärjestöt ovat myös kohdentaneet toimintaansa erityisesti tämän yhteiskunnallisen ongelman suuntaan, mutta liikuntajärjestöjen resurssit ovat jatkuvasti väheneviä.

En ryhdy tässä nyt jälleen kerran marisemaan rahojen määrästä. Haluan vain muistuttaa, että vähenevän koululiikunnan kautta entistä suurempi paine liikuntakasvatuksesta siirtyy valitet-

tavasti liikuntajärjestöille. Liikuntajärjestöt taas eivät pysty näissä raameissa, eikä se niille kuuluukaan, tämän kansakunnan nuorison terveyden ylläpitämiseen. Lasku, mikä seuraa liikuntakasvatuksen laiminlyönnistä huonona kansanterveytenä, on paljon paljon suurempi kuin lasku tällä hetkellä lainoistamme. Kysyn, olemmeko siihen valmiit. Minä en ole. Toivon mukaan mukaan muukaan ei ole.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan budjettiehdotus on ensimmäinen kokemani, jossa valoa on näkyvissä, tässä talossa. Meillä on mahdollisuuksia onnistua, jos otamme budjetin vastaan mahdollisuutena. Mutta jos käperrymme voivottelemaan ja haluamme epäonnistua, epäonnistumme varmasti. Siis onnistukaamme!

Ed. Vi h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bryggare kuvasi tätä Lipposen — Niinistön budjettikirjaa mahdollisuuksien budjetiksi, ja tokihan politiikka on mahdollisuuksien taitoa ja miksei tämä budjettikin voi juuri sitä olla. Hän puhui erittäin ansiokkaasti koulutuksesta ja tutkimuksesta, siitä että tässä budjetissa siihen panostetaan. Tästä me voimme monelta osin olla aivan samaa mieltä ja siitä, että korot ja inflaatio ovat alhaalla.

Mutta vasta lopuksi hän puuttui työttömyyteen, joka on vakavin ja suurin ongelma, eikä tuonut lainkaan mielestäni esille sitä ainakaan perustellusti, miten tämä budjetti siinä auttaa. Hänen mielestään tämä antaa valoa, mutta kyllä tämä antaa nimenomaan pimeyttä siinä mielessä, kun katsotaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja tuloerojen kasvua tässä yhteiskunnassa, kun tämä budjettikirja läpi viedään. Näinhän on kyllä valitettavasti käymässä. Tämä on erittäin eriarvoistava budjetti, ed. Bryggare.

Liikuntakasvatuksen suhteen olen aivan samaa mieltä siitä, mitä ed. Bryggare toi esille. Tässä suhteessa varmasti myös tässä talossa olisi paljon tehtävää, jos ajatellaan liikuntakasvatustyötä ja ennen kaikkea kansanterveyttä tästä eteenpäin. Siinä suhteessa luullakseni sekä oppositiolla että hallituspuolueilla löytyy yhteisiä säveliä.

Ed. S a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bryggare puheensa lopussa oikeastaan jo maalaili tulevaa työvoimapolkua silloin, kun ollaan tilanteessa, jossa syntyisi työvoimalle kysyntää, ja totesi, että meiltä osaajia puuttuu. Meillä on kuitenkin osaajia tällä hetkellä työvoimakoulutuksessa 130 000. Onko siellä

koulutus kohdistettu väärin? Se on varmaan hallituspuolueiden pohdiskelun asia, johon varmaan myös oppositio ottaa osaa.

Alkoholiveron kohdalla on hämmästyttävää, että budjettiin on tietoisesti siltä kohdin tehty aukko. Tehtiin päätös mikä hyvänsä, siellä on 2 miljardin aukko, ja jostain se sitten tullaan täyttämään.

Tämä deflatorinen talouspolitiikka on pitänyt huolen siitä, että usko investointeihin on jäissä. Toisaalta talouskasvu on liian vaatimatonta antaen odottaa sitä kauan toivottua todellista nousua, joka mahdollistaisi sen uskon ja toivon ja hyvänolon tunteen.

Ed. Myllyniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen ed. Bryggaren kanssa vähän eri mieltä alkoholipolitiikasta. Hän väittää, että alkoholista ei enää nykyään humalluta. Kyllä tosiasia on, että jos ei humalluta, hankitaan kyllä edelleenkin "vastaavat tiedot" hyvin todentuntuisesti. Eli ei ole syytä missään tapauksessa alkoholipolitiikkaa lieventää.

Tietenkin vielä lisäksi, ed. Bryggare, ihmettelen sitä, onko todella oikein, että valtion omaisuutta myydään rahan puutteessa, vaikka rahat menisivätkin tutkimukseen eli sinänsä oikeaan asiaan. Ed. Bryggare, mitä myydään seuraavan laman aikana? Myydäänkö koko Suomi vai onko meillä enää mitään myytävänä silloin?

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bryggare oli minusta aivan oikein huolissaan alkoholiveron tuotosta. Jos ajatellaan, kuinka täällä 1 miljardista energiaveroa on kirottu tai iloittu, niin kyllähän tässä on tietysti paljon suurempi veropohja vaarassa. Pelkästään verorakennettamme ajatellen on hyvin valitettavaa, jos siitä verotuotosta joudutaan luopumaan, puhumattakaan kansanterveydellisistä ongelmista. Tämä yhdistettynä onnettomaan suomalaiseen geeniperimään saa aikaan sen, että vapaa alkoholipolitiikka ei ehkä ole täällä yhtä menestyksellinen kuin muualla.

Mutta minä en olisi aivan yhtä huolissaan tämän veron tuotosta sen takia, että täytyy muistaa, että EU:n vapaat tuontimäärät koskevat vain EU:sta tuotavaa tuontia. Siihen ei kuulu esimerkiksi tax-free-myymlöistä tai laivoilta tuleva tuontimäärä: Ei laivalta saa 130:tä litraa verotonta viiniä tuoda.

On erittäin valitettavaa, että EU:lla on kohtalaisen liberaali politiikka myös EU:n ulkopuolelta tulevalle tuonnille, joka meille tässä on se on-

gelma, ja sitä ehkä kannattaisi poistaa. En ole kovin huolissani siitä, jos joku lähtee tuomaan alkoholia Ruotsissa myytävällä hinnalla Suomeen tai Systembolagista ostaa viiniä, koska ei se ole kovin kannattavaa. Enkä ole siitäkään kovin huolestunut, jos joku ajattelee, että ottaa pakettiauton ja ajaa Saksaan ja ehkä keskimäärin 2—3 markkaa pullosta halvempaa viiniä tuo sieltä; kyllä se on kuitenkin aika huono bisnes. Sen takia meidän kannattaisi kyllä keskittyä EU:n ulkopuolelta tuotavan tuonnin ongelmaan.

Silläkin uhalla, että joudun ennustukseni kanssa häpeään, veikkaan, että tämän syksyn aikana meidän työllisyysilanteemme tulee ei nyt vallan paranemaan — siitä ei tule hyvä — mutta alkaa nopeasti parantua sen takia, ettei kotimais-  
ta ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):  
Kaksi minuuttia!

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bryggare totesi puheenvuorossaan, että kansantalouden velkaantuminen on kääntynyt jyrkkään alamäkeen. Mikä alamäki se on, kun ensi vuonna yhä otetaan uutta velkaa noin 28 miljardia? Alamäestä voidaan puhua vasta sitten, kun velkaantuminen alkaa todella laskea. Velan kasvu on tosin hidastunut, mutta ei riittävästi. Juuri tänä päivänä tiedotusvälineissä kerrottiin, että velan määrä on ylittänyt 400 miljardia. Se on liikaa.

Ed. Bryggare antoi muutenkin puheessaan selvästi ylioptimistisen kuvan Suomen tämän hetken tilanteesta. Minusta syytä tyytyväisyyteen ei ole, kun työttömiä on yhä yli 400 000.

Ed. Bryggare (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nopeasti ed. Salolle: Olen juuri samaa mieltä kuin edustaja siinä, että koulutuksen suuntaaminen on suuri haaste. En ole aivan varma, että kaikessa siinä on onnistuttu, mutta yrittänyttä ei laiteta. Jos ei yritä mitään, ei tapahdu mitään.

Ed. Vihriälälle työllisyysosuudesta: Puhuin koroista, niillä on hyvin merkittävä osuus työllistämisessä. Toki olisin voinut koko puheeni puhua tästä pimeästä, pimeästä Suomesta, mutta ajattelin nyt nähdä vähän valoakin tässä elämässä.

Ed. Myllyniemelle kertoisin, että minä en ollut kehottamassa ketään ryyppäämään tai juomis-  
kelemaan. Toivoin alkoholikäyttäytymisessä muutoksia. Mitä tulee valtionyhtiöiden myymi-

seen, tällä hetkellä valtion osuus Kemirassa on 70 prosenttia. Kyllä siinä vielä varaa on pikkuisen myydä. Ei tässä tarkoitus ole yrityksiä nolllille viedä.

Ed. Kortenieniemi, on aivan oikein korjata, jos sanoin, että velkataakamme on laskussa; olin väärässä. Tarkoitin, että olemme paremmalla uralla kuin pitkiin aikoihin.

Ed. Soininvaaralle vielä siitä alkoholiongelmasta: Se on suuri silloin, jos EU päättää, että me emme saa sopeutua. Tammikuun 1 päivänä tänne saa tuoda 110 litraa olutta Saksasta. Silloin täällä tuhoutuu yksi elinkeinonhaara alkutuotannosta jakeluun. Se on panimoelikeino, ja se on todella hankala asia. Siihen tulee puuttua. Olen tosi pettynyt, että valtiovarainministeriössä on otettu tämä asia vähän ajanpeluun kanssa vastaan, sillä jos Ruotsi reagoi, olemme jälleen myöhässä ja saamme kaikki naurut.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Muutama sana ed. Bryggaren puheenvuoroon. Hän aloitti puheensa sanoen, että Suomi on sopeutunut Euroopan unioniin varsin hyvin. On kuitenkin muutamia seikkoja, jotka osoittavat, että näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

Eräs on juuri alkoholipolitiikka, josta ed. Bryggare mainitsi. Siinä on sopeutumisoongelmia, ja niitä tulee olemaan myöskin vastaisuudessa. Vähimmät ongelmat eivät tule varmasti alkoholiveron tuotosta. Kun vastaisuudessa sopeutuminen on hoidettava, yksi asia on ainakin selvä: Kaikki sopeutusratkaisut on tehtävä yhdessä Ruotsin kanssa ja nimenomaan yhtä jalkaa.

Toinen seikka, jossa sopeutuminen on epäonnistunut, on maaseutupolitiikka ja maatalous. Siinä yhdyin siihen, mitä edellisissä puheenvuoroissa muun muassa edustajat Karjula ja Ranta-Muotio toivat esille, että oli hyvin virheellinen ja vahingollinen ratkaisu se, kun maatalouspaketti purettiin. Tilanne on kehittymässä varsinkin Itä-Suomessa äärettömän vakavaksi. Siellä muhii suuri hallitsematon muuttoliike. Siellä hyvin nopeasti omaisuuksien arvot, navettojen ja peltojen arvot, ovat menettäneet merkityksensä, niillä ei ole vakausarvoa, ja on odotettavissa varsin huomattavaa pankkituen tarvetta maaseudulla. Kyllä tämä ongelma riistäytyy väkisin kirkonkylään. Ei varmaan kauan mene, kun Suomessa on lukuisia autioita kirkonkylä, joista ihmiset ovat joutuneet tämän hallitsemattoman muuttoliikkeen vuoksi lähtemään ja tulemaan nimenomaan tänne eteläiseen Suomeen, jossa sosiaaliset ja

muut ongelmat hyvin voimakkaasti lisääntyvät ja kasaantuvat, aivan niin kuin ed. Soininvaarakin täällä äsken toi esille.

Ongelma on erityisesti suuri Itä-Suomessa, ja tiedämme, että hallitus on tiedostanut Itä-Suomen ongelman. Pääministeri Lipposen esityksestä on asetettu erityinen Itä-Suomen työryhmä, joka on koonnut useita ehdotuksia Itä-Suomen kehittämiseksi, mutta nämä ehdotukset eivät ole kuitenkaan tahdon puutteesta tähän budjettikirjaan päässeet. Itä-Suomen maakuntaliitot ja kunnat ovat selkeästi tuoneet esille pettymyksen siitä, että nämä aikeet eivät ole kirjautuneet numeroiksi, joilla ongelmia pystytään hoitamaan.

Hallitus väittää, että tämä budjetti edistää työllisyyttä, mutta tähän väittämään ei kuitenkaan kukaan asiantuntija näy uskovan. Työttömyyden puolittumisesta ei ole tietoaakaan, eikä tämän budjetin avulla pystytä esimerkiksi merkittävällä tavalla kääntämään nykyistä voimakasta työttömyyden suuntaa, joka on tällä hetkellä 700 000 asiallisesti ottaen.

Budjettikeskustelun alussa ed. Zyskowitz peitellysti antoikin ymmärtää, että kysymyksessä on vaalibudjetti, mistä ed. Soininvaarakin on aiemmin puhunut. Ed. Zyskowitz toi esille, että syksyllä — tarkoitti ilmeisesti kunnallis- ja EU-vaalien jälkeen — on tarpeellista käydä erityinen kurkistusneuvottelu työllisyydestä hallituksen piirissä. Miksi tätä kurkistusneuvottelua ei tehty budjettiin? Siitä syystä, aivan kuten ed. Soininvaara on kirjoittanut, että sillä ohjelmalla ei pärjätä vaaleissa.

On hyvin vastuutonta ajatella tällä tavalla, koska budjettia tehtäessä olisi tässä tilanteessa, missä Suomi on, ensimmäiselle sijalle pitänyt laittaa työllisyyden hoitaminen, toiselle sijalle laittaa työllisyyden hoitaminen ja kolmannelle sijalle laittaa työllisyyden hoitaminen. Nyt tämä on jäänyt jonnekin hännille, ja kurkistus aiotaan tehdä sitten joskus. Kun hallitus pääasialliseksi tavoitteekseen asetti työllisyyden puolittamisen, olisi luullut, että nimenomaan tässä budjetissa olisi järjestys ollut tuo, että se tulee ensimmäiselle, toiselle ja kolmannelle sijalle. Nyt se on jossakin pistesijoilla.

Mitä taas tulee työllisyysongelmaan muutenkin, minulle on jäänyt sellainen käsitys viime aikoina, että työttömien hätää ei tällä hetkellä ymmärretä riittävän herkästi. Ei ymmärretä sitä hätää, jota ihmiset kokevat, jota perheet kokevat, jota monet paikkakunnatkin kokevat. Työttömyyteen on ikään kuin turruttu, aletaan hy-



väksyä tämä olotila, vaikka missään tapauksessa niin ei pitäisi olla. Meidän on kerta kaikkiaan kieltäydyttävä hyväksymästä tätä onnetonta olotila ja tehtävä kaikkemme työttömyyden nujertamiseksi.

Budjetin keskeisistä tunnusluvuista toteaisin, että kansantuotteen kasvuennuste 3,9 prosenttia ja työttömyysaste 15,4 prosenttia ovat optimistisia. Valitettavasti valtiovarainministeriön ennusteet tälläkin kertaa, niin kuin joka ikisellä kerralla aikaisemminkin, ovat osoittautuneet täysin optimistisiksi. Olenkin joskus puolivakavissani esittänyt, että valtiovarainministeriön kansantalousosasto täytyisi lakkauttaa ja ostaa paremmin osaavilta tutkimuslaitoksilta vastaavat palvelut. Ennustukset olisivat silloin tarkempia. Näissä ennustuksissa on edelleenkin tarkoitushakuisuutta aivan liikaa.

Valtion velka kasvaa edelleen lähes 30 miljardia markkaa, todennäköisesti enemmänkin, koska alkoholin verotuotossa on parin miljardin markan suuruinen aukko ja aukkoja on muitakin. Nimenomaan kansantalouden kasvu ei todennäköisesti ole 3,9:ää prosenttia eikä työttömyysaste 15,4:ää prosenttia.

Verotuksesta toteaisin sen verran, että 5,5 miljardia markkaa siirretään velkarakalla hyvätuoloisille ihmisille. Nimittäin hallituksen väite siitä, että verolinjaus on sosiaalinen, on äärettömän harhaan johtava. On totta, että korkeammissa palkkaluokissa veroalenema on 2,5 prosenttia ja matalammissa 3 prosenttia. Tuo 3 prosenttia näyttää tässä yhteydessä huomattavan suurelta, mutta 40 000 markan kuukausitulolla 2,5 prosenttia tietää 10 000:ta markkaa, kun sen sijaan 3 prosenttia 5 000 markan kuukausitulosta tietää 150:ta markkaa. Siis 40 000 markan kuukausituloilla saa vuodessa 10 000 markkaa nettona käteen ja 3 prosentin mukaan 5 000 markan palkasta tulee 1 800 markkaa. Nyt on sanottava, että näillä prosenteilla hämätään tietä tahtoen. Prosenteilla ei osteta ruokaa, ei osteta mitään kulu-tustavaroita. Ainoastaan markoilla ostetaan. Nyt pienituloiset saavat vain murusia siitä, mitä suurituloiset.

Kokonaisverotaakka kuitenkin on korkeampi edelleen kuin hallituksen aloittaessa. Siitä olemme yksimielisiä. Tällä on tullut esille se, muun muassa edustajat Puisto ja Johannes Koskinen toivat kirkkaasti esille sen, että kokoomus on tässä jyrännyt sosialidemokraatit. Voin yhtyä tuohon näkemykseen, koska hallituksen verolinjaus on joka tapauksessa hyvin epäsosiaalinen.

Puolustuslaitoksesta toteaisin sen, että budjet-

ti ei riittävässä määrin ota huomioon jatkunutta kehitystä, esimerkiksi juuri maavoimien uudistamista ja sitä tosiasiaa, että ne ovat pitkälle viime vuosina rapautuneet. Parlamentaarinen puolustuskomitea olisi aivan välttämätön. Se on monissa puheenvuoroissa välähdellyt. Näkisin sen erittäin tärkeänä.

Väite, että kunnat, arvoisa puhemies, kieriskelevät rahoissa, on haitallinen ja harhaan johtava. On eräitä kuntia, joilla on hyvä rahoitustilanne, mutta valtaosassa kuntia on tilanne kokonaan toinen.

Tällainen väite, joka budjetissa on kirjattu, että "kuntien parantuvan taloudellisen aseman vuoksi kuntien valtionosuuksiin kohdistuva leikkaus ei heikennä niiden työllistämismahdollisuuksia", ei voi pitää paikkaansa, koska valtio on leikannut kuntien mahdollisuuksia. Kunnat eivät sinänsä voi työllistää. Eivät kunnat voi ruveta teettämään nuluksen nauloja, siis turhaa työtä. Kunnat joutuvat vähentämään valtiovalan toimenpiteitten vuoksi entisestäänkin väkeä, ja kehitys tulee sen kuin pahenemaan erityisesti kehitysalueilla.

Arvoisa puhemies! Minä kyllä näen, että tässä budjetissa on yritetty tehdä eräitä oikeitakin ratkaisuja ja tehtykin, en niihin puutu, mutta toteaisin lopuksi sen, että budjetti ei ratkaise työllisyyttä. Se ei vahvista valtiontaloutta oletetulla tavalla, vaan heikentää palveluita kunnissa. Se autioittaa maaseutua ja on hyvin pitkälle epäsosiaalinen juuri tuon onnetoman veroratkaisun vuoksi. Minä ihmettelen, jos sosiaalista omaatuntoa tuntevat veljet ja sisaret vasemmalla hyväksyvät tämän tällaisena.

Ed. Holopainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Muutamaan seikkaan ed. Ryhäsen puheenvuorosta haluan puuttua. Hän otti esille Itä-Suomen työryhmän, jonka pääministeri Lipponen asetti aiemmin. Itä-Suomen työryhmässä on tarkoitus selvittää alueen ongelmia ja tehdä ehdotuksia siitä, miten ongelmia ratkaistaan.

Totta kai osin ed. Ryhänen on oikeassa siinä, että kovin paljon varsinaisessa budjetissa ei ole Itä-Suomen työryhmän esityksiä, mutta siitä on okei kyllä samaa mieltä, että ehdotukset eivät tahdon puutteesta ole päässeet budjettiin. Minun käsittääkseni on kysymyksessä väliraportti ja loppuraportti valmistuu tämän kuun lopulla.

Uskon, että työryhmää ei ole suotta perustettu. Keskusteltuani pääministerin kanssa olen ymmärtänyt, että työryhmän raporttiin pala-



taan, kunhan se valmistuu, ja konkreettisesti osoitetaan muutamia tiettyjä hankkeita, koska kaikkeaahan kerralla ei voi saada budjettiin. Minun mielestäni lisäbudjetti on sitten oikea paikka, kunhan loppuraportti valmistuu. Silloin saadaan läpi niitä toiveita ja tahtotiloja, mitä Itä-Suomessa on.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minä varsin pitkälle olen edelleen sitä mieltä, että tässä oli nyt tahdon puutteesta kysymys, koska Itä-Suomen työryhmällä oli ja on useita hyviä ehdotuksia, joista vallitsee myös maakunnissa yksimielisyys. Mutta syystä tai toisesta nyt tässä vaalibudjetissa, kun haluttiin 5,5 miljardia markkaa hyvätuloisille siirtää, ei ole riittänyt resursseja. Kyllä tässä on arvoasetelmasta kysymys.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Vaikka valtiovarainministeri tätä talousarviota nimittää luottamusbudjetiksi, niin ei tämä ainakaan minun luottamustani lisää maan tilanteeseen eikä luottamusta myöskään hallitukseen.

Hallitus väittää asioiden olevan, niin kuin se toivoisi niiden olevan. Hallitus ennustaa, lupaillee sellaista, mikä on vain hurskaita toiveita. Siinä mielessä tällainen perusteeton toiveajattelun maalaileminen vastuullisilta päättäjiltä ei tietenkään lisää luottamusta, vaan päinvastoin. On tietysti mukava ajatella kauniita ja jokainen meistä voi unelmiamme elättää, mutta hallitus ja eduskunta, joilla on päätösvalta tässä maassa, eivät voi minkään toiveiden varaa rakentaa yhteiskunnan tulevaisuutta, eivät varsinkaan, kun olemme poikkeuksellisen vaikeassa tilanteessa.

Elämme suomalaisen yhteiskunnan syvää ja voimakasta murrosta. Se on vielä kesken. On valitettavaa, että tätä tosiasiaa ei tämäkään hallitus näköjään ole vieläkään valmis myöntämään. On tietysti ikävä asia, että olemme suurien vaikeuksien keskellä, mutta ei ikävyys poistu, jos se kielletään.

Vieläkin elätellään ajatusta, että huonot olosuhteet, suhdannetekijät jne. ovat vaikeuksien taustalla, ja selitetään, että kun aika kuluu ja suhdanteet paranevat, kysyntä elpyy, ongelmat poistuvat. Tämän tulevaisuudennäyn varaan edellinen hallitus rakensi politiikkansa neljä vuotta. Tämä Lipposen hallitus jatkaa samaa linjaa. Se on tietysti vielä suurempi virhe kuin edelliseltä hallitukselta, koska nyt meillä on tietoa ja kokemusta siitä, mitä neljän vuoden aikana on tapahtunut.

Itse asiassa me vältämme myös puhumista murroksesta. Enemmähän me puhumme murroksen ikävistä oireista eli työttömyydestä, julkisen talouden velasta ja siitä yhteiskunnallisesta epävarmuudesta, joka on kohdannut lähes jokaista suomalaista. On helpompi puhua näistä seurauksista, mutta seurauksia käsittelemällä ei perusongelma ratkea. Itse asiassa, kun tätä yhteiskunnallista murrosta ei ole hyväksytty tosiasiaksi eikä pyritty ratkaisemaan, niin nämä oireet ovat ruvenneet hallitsemaan suomalaisen yhteiskunnan kehitystä. Sen takia olemme olleet koko tämän vuosikymmenen alaspäin meneväsä kierteessä. Esimerkiksi työttömyys, vaikka se ei ole meidän vaikeuksiemme syy vaan seuraus, itse asiassa on niin paha ongelma, että se jo aiheuttaa ja on aiheuttanut suuria vaikeuksia, niin kuin kaikilla tahoilla myönnetään.

Tämä hallitus ei tätä alaspäin menevää syöksierrettä ole saanut hallintaan. Ehkä äärimmäisillä ponnistuksilla on huonoa kehitystä hie-man hidastettu. Ahon hallitushan myös onnistui tässä hidastamisessa, silloin ehkä enemmänkin myönteisten suhdanteiden avulla kuin omilla toimenpiteillään.

Suurin virhe meillä on se, että me ikään kuin odotamme, että aika hoitaa nämä meidän ongelmamme. Odotamme tilanteen paranevan, niin kuin huonoa ilmaa seuraa hyvä ilma, yö väistyy päivän tieltä; samanlainen ajattelu vallitsee tässä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on suuri ja vakava virhe, kun siihen syöllistyvät ne, joilla olisi valtaa ja velvollisuus asiat muuttaa: hallitus ja eduskunta.

Esimerkiksi työttömyyden perussyyn on se, että työntekeä ei kannata suomalaisessa yhteiskunnassa, siitähän on vain kysymys, tai ainakin kannattaa liian huonosti. Yrittäminen, ahkerointi ja aktiivisuus eivät saa niin suurta palkintoa, kuin kansalaiset haluaisivat. Sehän on totuus. Tavallinen normaali palkkatyö on menettänyt kokonaan kilpailukykynsä.

Näitä ongelmia nyt lähestytään sellaisilla pelkästään kosmeettisilla muutosesityksillä, joita esimerkiksi kannustinloukkutyöryhmä esittää ja jotka enemmänkin kertovat siitä, että vieläkään ei ole katsottu totuutta silmiin. Esimerkiksi sinänsä työttömyysluvut ovat suuria, mutta ajatellaanpa asiaa sitä taustaa vasten, että viisi kuusi vuotta sitten meillä oli ns. normaaleja palkkatyösuhteita yli kaksi miljoonaa. Nyt vastaavia työsuhteita on vain noin miljoona. Siis muutos on todella dramaattinen, ja ennen kaikkea tietysti taustalla on se, että kun ei se normaali palkkatyö

ole kannattavaa ja jotain yritetään tehdä, turvautaan ns. epätyypillisiin työsuhteisiin. Ne kertovat siitä perusongelmasta, että kun palkkatyö ei ole kilpailukykyinen, niin tietysti etsitään keinoja, joilla näitä ongelmia ohitetaan.

Epätyypillisissä työsuhteissa on tietysti monenlaisia muotoja normaalista osa-aikaisesta, määräaikaisesta jne. aina harmaisiin markkinoihin asti. Ei ole kovinkaan paljon liioiteltua, jos toteaa, että ainut terve talous on kohta tässä maassa harmaa talous. Se on erittäin valitettavaa, ja on toiveajattelua ajatella, että jollain valvonnalla sitä ongelmaa pystyttäisiin hallitsemaan tai hillitsemään.

Palkkatyön kilpailukyvyyn on vienyt ennen kaikkea ankara tuloverotus ja tietysti myös muut maksut, jotka palkasta pidätetään, joita sanotaan hienommin työttömyysvakuutus- tai eläkemaksuiksi. Itse asiassa ne ovat veroja. Kansalaisen on pakko ne maksaa tai ei ole edes pakko maksaa, ne otetaan pois jo palkanmaksajan toimesta.

Sitten keskustellaan siitä, että meillä ei ole varaa alentaa veroja. Tässä ovat menneet syyt ja seuraukset täysin ristiin. Meillähän on taloudelliset ongelmat juuri sen takia valtiolla ja yhteiskunnalla, että verot ovat niin suuret, että ne ovat tappaneet työn. Ensin meidän pitäisi laskea veroja. Sitten ehkä voitaisiin toivoa, että työllisyys paranisi. Sitten voitaisiin toivoa, että valtiontalouskin paranee. Nyt nämä hurskaat ministerit ja valtiovarainministeriön virkamiehet esittävät, että sitten lasketaan veroja, kun valtiontalous on kunnossa ja työllisyys kunnossa.

Ehkä minäkin olisin valmis hyväksymään sen, että sitten ei tarvitse laskea veroja, jos näin hyvin joskus asiat ovat. Nyt on hätä. Nyt pitäisi käyttää niitä keinoja, joilla valtiontalouden velka ja työttömyys saataisiin hallintaan. Sitten se on toisarvoista, kun nämä asiat ovat kunnossa. Väitän kyllä, että tällä politiikalla ei koskaan tule sitä päivää, että ne olisivat kunnossa.

Verotus voidaan tietysti ratkaista, niin kuin täällä monissa puheenvuoroissa on sanottu ja muussa yhteydessä, myös monella muulla tavalla. Välttämättä se, että tuloverotuksesta luovutaan tai sitä ja työnantajamaksuja huomattavasti vähennetään, ei edes vaadi sitä, että sinänsä valtio verotuloista luopuu, vaikkakin siihenkin tarvetta on. Samat verot voitaisiin ihan yhtä hyvin periä muilla, välillisillä, veroilla eikä tarvitsisi yhteiskunnan kannalta kiistatta kaikkein hyödyllisintä toimintamuotoa, työtä, rangaista. Tässä suhteessa tarvittaisiin koko-

naan uutta ajattelua tai ensin tosiasioiden hyväksymistä.

Enkä itse usko, että nämä ongelmat mitenkään ratkeavat sillä tavalla, että kulutusta lisätään. Se on lapsellista. Siis se on juuri sitä vanhaa ajattelua, että kansalle vähän rahaa, se ostaa vähän enemmän, niin se työllistää. Höpöhöpö! Eihän se toimi. Se on tietysti ihan hyvä, että hallitus vähän helpottaa verotaakkaa, mutta ei kukaan järkevä ihminen voi kuvitella, että jos saa prosentin tai kaksi verohelpotusta, niin sitten sillä lähtee kuluttamaan ja sitä kautta työllisyys korjaantuu. Sitä paitsi meidän kulutamme yli varojemme. Ei kulutusta pitäisi suosia lainkaan. Meidän kulutamme niin paljon, että otamme kymmeniä miljardeja velkaa, joka myös kulutetaan.

Verotuksen kautta tarvitaan paljon suurempia ja kokonaan toisen luokan muutoksia, kuin mitä tässä budjetissa esitetään. Tietysti ne, jotka ovat arvostelleet, että hallituksen veropoliittisilla toimenpiteillä ei työllisyyttä paranneta, ovat oikeassa. Ne ovat kokoluokkana niin pieniä, että niillä ei voi olla muuta kuin korkeintaan psykologista vaikutusta.

Itse olen huolissani työllisyydestä senkin takia, että olen nähnyt jo pitkän aikaan, että jos me emme työllisyyskysymystä pysty hoitamaan, yhteiskunnan perusta pettää. On paljon sellaisia merkkejä arkielämässä. Meidän pitää myös hyväksyä se tosiasia, että ainoaa työttömyysturvaa on työ. Se, että jaetaan rahaa ja korvauksia, on täysin hukkaan heitettyä. Sitä me olemme jakaneet kyllä vuosia, ja kuka voi väittää, että sillä työttömyysongelma olisi hoidettu? Ei tietenkään, päinvastoin. Yhteiskunnan olisi pitänyt jo aikojen sitten osoittaa työttömille työtä ja maksaa siitä palkka. Sillä olisi monen ihmisen ihmisarvo ja elämänsisältö pelastettu.

Tekemätöntä työtä on Suomi ja maailma täynnä. Joka päivä on tekemättömiä töitä enemmän kuin edellisenä päivänä. Joku sanoo, ettei ole rahaa tehdä töitä. Itse olen oppinut, että rahaa puolestaan voi hankkia vain tekemällä työtä tai sitten lainaamalla tai varastamalla. Näinhän asia on kansantaloudessakin. Jos meillä on rahasta puute, täytyy tehdä töitä. Nyt samat ihmiset, ns. asiantuntijat, sanovat, että juu juu, kyllähän niitä töitä teetetäisiin, mutta kun ei ole rahaa. Siinä me sitten olemme.

Sinänsä olisi aika erinomainen asia, jos meillä olisi jokin taivaallinen kassa, josta kaikille meille mannaa jaettaisiin eikä kenenkään tarvitsisi tehdä töitä. Kyllä minäkin filosofaisin tai harrasta-

isin, jos saisin toimeentulon. Valitettavasti maailma on niin karu, että todellista tuloa tulee vain työnteosta. Eli jos joku meistä saa tuloja ilman työpanosta, se annetaan jonkun muun työtulosta.

Yhteiskunnassamme on tietysti paljon ihmisiä, jotka eivät voi iän tai jonkin muun syyn takia tehdä työtä, ja on ihan oikein että me työtä tekevät takaamme heillekin kohtuullisen tulotason. Se merkitsee myös sitä, että kaikkien meidän, jotka olemme työkykyisiä, pitäisi töitä tehdä, jos aiotaan tässä yhteiskunnassa hyvin pärjätä.

Valitettavasti tämä hallitus on ollut — ja voisin tämän kritiikin ulottaa myös eduskuntaan — erityisesti työllisyysasiassa ja sitä kautta koko politiikassa hyvin saamaton. Olisi tarvittu huomattavasti voimakkaampia ja radikaalimpia toimia, jotta kehitys olisi voitu saada hallintaan. Itse asiassa ihmetyttää, ettei rohkeus näihin toimiin ole vielä riittänyt, kun me kaikki olemme todistaneet perinteisen talouspolitiikan tehotomuutta. Olemme odottaneet viisi vuotta ihmettä. Minun hermoni eivät ole kestäneet enää moneen vuoteen pelkkää odottamista. Mitä me odotamme? Kuka meidän ongelmamme ratkaisee, jos emme itse uskalla sitä edes yrittää? Voisi ajatella, että kun ns. perinteiset konstit eivät tehoa, niin kokeillaan jotakin muuta. Ei se ainakaan huommin voi tehota kuin tähän asti käytetyt keinot.

Pelkkä säästäminen ei tietysti riitä. Säästöt ovat olleet tarpeellisia — tietysti pitää yrittää elää tulojen mukaan — mutta niin kuin olemme nähneet, säästöpolitiikan päässä ovat aina yhä suuremmat säästöt. Tavallaan yhteiskunnan ja talouden kehä aina supistuu, säästetään ja säästetään lisää. Sillä tavalla me emme voi ongelmaa ratkaista. Tietenkin säästäminen on ollut pakollista, mutta on täysin väärin ajatella, että sinänsä tarpeellisilla ja ikävillä säästöillä tulisi palkinnoksi se, että asiat tulevat kuntoon. Ei tietenkään niin voi tapahtua.

Päinvastoin on monia merkkejä, että nykypolitiikan seurauksena työttömyysluvut ovat mieluummin muuttumassa huonompaan kuin parempaan suuntaan. Täytyy myös muistaa, että todellinen työttömyys, niin kuin valtiovarainministerikin on todennut, on noin 25 prosenttia. Se ei ole tämän hallituksen aikana pienentynyt, vaan päinvastoin hieman lisääntynyt.

Miksi näin ei ole tapahtunut, että tilanne olisi parantunut? Tietenkin tässä ollaan sen takia, koska ns. rakenteellisia muutoksia ei ole tehty. Mitä kukakin meistä tarkoittaa rakenteellisilla

muutoksilla, on eri asia. Itse tarkoitan niillä sitä, että vanhentuneet ja jäykät rakenteet olisi kokonaan purettava ja ehkä uusia parempia perustettava eikä niin kuin nyt tehdään, että säästöpolitiikan nimessä juustohöylällä niitä ohennetaan, jolloin sinänsä muutenkin monesti huonot rakenteet heikentyvät ja toimivat entistä huonommin.

Jos ajatellaan sitä korkeaa elintasoja, joka meillä vielä on, on ihan selvää, että näin korkeaa elintasoja emme voi pitää yllä, jos ei työttömiä saada työhön. Nythän me olemme keinotekoisesti voineet työttömyyttä näin pitkään ylläpitää ottamalla lisää velkaa. Mutta velka on tietysti joskus maksettava, ja se päivä lähestyy yhä enemmän.

Meidän todellinen ongelmamme on myös se, että meillä on arviolta noin 25 prosenttia liian korkea elintaso siihen työn ja toimeliaisuuden määrään nähden, mikä meillä yhteiskunnassa vallitsee. Kun ongelma on tämä, niin jokainen ymmärtää, että sinänsä työn jakamisella ei voi ratkaista, koska ei se lisää rahaa. Se on tietysti inhimillisempi keino työttömien kannalta eikä sinänsä vastustettava, mutta pelkästään työtä jakamalla me emme saa niitä kymmeniä lisämiljardeja, joita kipeästi tarvitsemme. Jos emme niitä saa kasaan, jokainenhan meistä tietää, että jonnain päivänä tulee se hetki, että elintasosta täytyy tinkiä.

Siinä mielessä hallitusohjelmankin tavoite, joka ei ole edes toistaiseksi toteutumassa, että työttömyys olisi puolitettava, on liian alhainen. Jos meillä on työttömiä 200 000—300 000, niin tällä muulla yhteiskunnan tasolla tuskin voimme niin suurella määrällä pitkällä tähtäimellä pitää näin korkeata elintasoja. Myöskään sellaisella työttömyyden tasolla ei ole näkyvissä sellaista hetkeä, että 400 miljardin valtion velkaa pystyttäisiin maksamaan, ja ikuisesti sitäkään hetkeä emme voi lykätä.

”Verot köyhälistön verta juo”, laulettiin vuosisadan alussa työväenlaulussa. Ehkä ne tekivät silloinkin niin, mutta tänä päivänä varmasti säe ”verot köyhälistön verta juo” on paljon enemmän vielä totta. Yhteiskunta on täysin järjetön rangaistessaan työnteokoa tappavalla verotuksella. Itse asiassa verotus on painanut tavallisen kansalaisen julkisen vallan torppariksi. Itse asiassa se suomalainen torppari vuosisadan alussa ehkä sai enemmän omia tuloja, vaikka silloinkin kartanonherra niistä melkoisen osan otti, ei ehkä niin suurta osaa, kuin nyt yhteiskunta ottaa työn tuloksesta. Itse asiassa ehkä muutenkin,

vaikka suomalaisella torpparilla vuosisadan alussa oli hyvin vähän vapautta, niin monessa mielessä ehkä meillä ei ole sitä vertaa tänä päivänä.

Nyt meidän vapauttamme eivät rajoita tehtaan patruunat eikä kartanonherra, vaan tämä oma luomus, minkä olemme tehneet, tämä valtiorakenne, jota hyvinvointivaltioksi nimitetään. Se on irtokuva. Voiko tällaista valtiota, jossa 25 prosenttia kansalaisista on työttöminä ja jossa vallitsee suuri hätä, joksikin hyvinvointivaltioksi nimittää? Ihmettelen hyvinvointivaltion puolustajia. Eiköhän hyvinvointivaltio ole jo hävinnyt? Tosielämässä ei ole sitä hyvinvointia. Tätä vauhtia koko sanasta hyvinvointi tulee kirosana.

Itse asiassa meidän täytyisi tunnustaa, että sinänsä niin hyvä pohjoismainen hyvinvointivaltio on historiaa, ihan samalla tavalla kuin reaalisosialismi menetti elinvoimansa ja kuoli pois, koska ei pystytty kehittämään sitä, tekemään tarpeellisia korjauksia. Sama kehitys on meilläkin edessä. Me voimme odottaa tietysti ihan samalla tavalla kuin näissä idässä olevissa organisaatioissa sitä tilannetta, kun kaikki romahtaa ympärillä. Ei tarvitse tehdä poliittisia päätöksiä. Sikäli kuin tiedän, yhtäkään Neuvostoliiton lakia ei ole tarvinnut kumota eikä muuttaa; koko valtio hävisi. Olemmeko me suomalaiset yhtä pöhköpäitä, ettemme pysty katsomaan totuutta silmiin ja tekemään tarpeellisia muutoksia? Siis hyvinvointia kyllä tarvitaan, mutta se edellyttää sellaisia ratkaisuja, jotka esimerkiksi tekevät työnteon jälleen kannattavaksi ja antavat kansalaisille mahdollisuuden työnteolla parantaa omaa asemaansa ja tilannettaan. On surullista, että puolustetaan jotain sellaista, jota ei ole olemassa.

Jos me myönnämme, että hyvinvointivaltio tai se, mitä me hyvinvointivaltiolla tarkoitamme, ei ole enää hyvä, ei meidän tarvitse myöntää, että se oli huono 60- tai 70-luvulla. Se oli silloin hyvä. Nyt on aika toinen. Itse olen ollut rakentamassa sitä hyvinvointivaltiota enkä katso olleeni monissa asioissa väärässä. Se oli silloin hyvä. Mutta tietysti oli kuvitelma tai ajatus, virhearvio siitä, että tavallaan yhteiskunta ja maailma on muuttumaton ja voimme itse poliittisilla päätöksillä pitää yllä sellaista maailmaa, jota ei ole. Miten me voimme sitä pitää yllä, kun mahtava Neuvostoliitto ja koko se järjestelmäkään ei voinut sitä tehdä? Senkin oli pakko antautua todellisen maailman edessä. Miksi me pienet suomalaiset vielä kuvittelemme jotain muuta?

Tietenkään tämä ongelma ei ole pelkästään

meidän. Samat ongelmat on Ruotsissa, Norjassa, jopa EU:ssa. Se ei meitä kyllä mitenkään lohduta, koska meillä nämä ongelmat ovat kaikkein suurimmat. Me joudumme pakosta nämä ensimmäisinä ratkaisemaan, tai jos emme ratkaise, me olemme ensimmäinen lenkki, joka sortuu niihin. Tietenkään en väitä, etteivät samat ongelmat, huomattavasti vain lievempinä, olisi muissakin vastaavissa ns. hyvinvointivaltioissa.

Kenen niitä muutoksia sitten pitäisi tehdä? Tässä maassahan on valta eduskunnalla, ja senhän ne muutokset pitäisi tehdä. Eikä vain pitäisi tehdä, vaan se joutuu tästä myös vastuuseen, jos se ei mitään tee. Nythän me poliitikot, eivät tietenkään kaikki, meitäkin on niin kovin monenlaisia, vetäydymme korporaatioiden, etujärjestöjen, ja markkinavoiimien taakse ja levittelemme käsiämme ja yritämme siirtää omaa vastuutamme toisille tahoille. Jos ei muu auta, niin toteamme, että kyllähän me, mutta mitenkäs nämä markkinat reagoi, mitäs nämä etujärjestöt sanovat. Kyllähän me tehtäis, mutta ei voi tehdä, tulee epäsupua ja ristiriitaa, ja niinpä ei tehdä mitään.

Jos 80-luvulla eduskunta ei uskaltanut korjata edes painovirheitä kunnolla työmarkkinajärjestöjen sorvaamista lakiesityksistä, niin melkein yhtä suuri arkuus on tänä päivänä markkinoiden suuntaan. Esimerkiksi pääministeri PaaVo Lipponen, niin kuin olemme kuulleet, hyvin usein eduskunnassa tai muualla korostaa markkinavoiimien reaktioita ja kertoo myös, miten hallituksella on hyvät yhteydet markkinavoiimiin ja miten markkinat palkitsevat hallituksen toimenpiteitä. Hän puhuu markan kurssista ja alhaisista koroista. Ovatko markkinavoiimat nyt astuneet korporaatioiden tilalle? Niilläkö se valta sitten on tänä päivänä?

Vaikka työmarkkinajärjestöjen ja yleensä elinkeinoelämän järjestöjen suuri valta aikanaan johti valtiorakennelmaan, jota voi nimittää etujärjestövaltioksi, niin ei monessa mielessä nykyinen tilanne ole juuri parempi. Tosin vielä nytkin hallituksen ja pääministerin taholta on monessa yhteydessä korostettu sitä, että hallituksella täytyy olla myös etujärjestöjen hyväksyntä ja luottamus, ja korostettu sitä, että edellisellä hallituksella ei ollut, mutta tällä hallituksella on. Sikäli kuin itse olen asioita ymmärtänyt, missään Suomen valtiosäännössä tai perustuslaissa ei hallitukselle aseteta mitään muuta luottamusvaatimusta kuin eduskunnan luottamus. Ei edellytetä etujärjestöjen luottamusta tai mitään markkinavoiimien myönteisiä reaktioita.

Itse asiassa voi politiikastakin hyvin pitkälle todeta, että itse tämä kehitys on muuttanut poliittiset puolueetkin yhä enemmän etujärjestöjen luonteisiksi. Poliitikka perimmiltään on toimintaa, joka rakentuu ihmisten yhteisten aatteiden ja arvojen ympärille. En ole huomannut, että tässä salissa ihmisten aatteet ja arvot ja tämä puoluerakennelma millään tavalla kohtaavat toisensa. Enemmän puoluerakenteen sanelevat monesti hyvin ahtaat etunäkökohdat ja ryhmäedut. Tämä on valitettavaa, sillä tällaisen etupolitiikan nousu politiikan käyttövoimaksi on johtanut valtiokeskeiseen politiikkaan. Valtiosta on rakennettu valtava rakennelma, joka jakaa etuja, säätelee ja holhoaa. Lopputuloksena tavallisen kansalaisen toimintavapaus on kutistunut ja kutistuu yhä pienemmäksi ja pienemmäksi. Vapautta on todella kohta vähemmän kuin siinä vanhassa sääty-yhteiskunnassa. Ja hyvässä tarkoituksessa poliitikot ovat rakentaneet tämän valtavan rakennelman. Tällaiselle valtavalle rakennelmalle on myös ominaista, niin kuin kaikille suurille organisaatioille, että se hyvin helposti kuvittelee voivansa elää omaa elämää ja voivansa välttää ottamasta huomioon muuta kehitystä.

Sitä kautta elämme tätä murrosta. Tätä suomalaisen yhteiskunnan murrosta voitaisiin määritellä myös siten, että kysymyshän on siitä, että meillä on tämä vanha valtiorakenne, etujärjestövaltio, joka sinänsä oli teollisuusyhteiskunnassa ehkä 60–70-, ehkä vielä 80-luvulla hyvinkin ideaalinen. Mutta nyt kun maailma on muuttunut tietoyhteiskunnaksi tai jälkiteolliseksi yhteiskunnaksi, tämän vanhan rakenteen ja uuden yhteiskunnan kohtaamisesta on syntynyt tämä kitka, joka ilmenee esimerkiksi työttömyytenä ja siinä, että valtiontalous velkaantuu. Tämähän on luonnollista. Ei tätä tarvitse ihmetellä.

Tämä myös tarkoittaa sitä, että jos poliittisilla päätöksillä voimme muuttaa tätä rakennetta, kitka häviää, työttömyys poistuu, velkaantumisen katoaa. Mutta jos odotamme, että joku ihmeellinen seikka sen poistaa, niin tietysti kitka vain suurenee ja ongelmat pahenevat. Tähän näyttää olevan meillä hyvin vaikea uskoa, vaikka olemme viisi kuusi vuotta jokainen voineet tätä kehitystä seurata.

Itse asiassa hyvä esimerkki on tietysti, kun se on kaikille meille tuttu, tämä itäinen naapuri. Kyllähän sielläkin Neuvostoliiton systeemi varmasti monen suomalaisenkin mielestä, joka sen tunsi, viimeistään 80-luvulla oli menettänyt elinvoimansa ja sen olisi pitänyt uudistua. Ehkä, jos se olisi kyennyt uudistamaan rakenteita, se olisi vie-

lä olemassa. Mutta kun NKP oli mahtava organisaatio, se pystyi elämään 10–20 vuotta vastoin tosimaailmaa, mutta päätepiste tuli sillekin.

Tämä vain sen takia, että tietysti meilläkin ns. hyvinvointivaltio on aika mahtava rakennelma, ja nyt voimme sanoa jo, että viisi kuusi vuotta tämäkin on pystynyt elämään vastoin arkielämän todellisuutta. Pystyykö se vielä viisi kuusi vuotta tästä eteenpäin, siihen en osaa sanoa vastausta, mutta ei varmaan loputtomiin. Mitä aikaisemmin tarpeelliset korjaukset ja realistinen tilanearvio tehdään, sitä vähemmällä vaurioilla selviämme itse ja muut kansalaiset. Uskon kuitenkin, että jos emme näitä muutoksia tee, niin ei meilläkään varmasti mitään muita vaihtoehtoja ole kuin romahdusmainen kehitys.

Eikä markkinavoimista meille mitään apua ole. Itse asiassa monta kertaa, kun pääministeri puhuu hyvistä persoonakohtaisista suhteista markkinavoimiin, minulle on tullut mieleen kerrettiläinen ajatus, jonka olen lkenut historiasta, antiikin vallanpitäjistä, jotka kävivät kysymässä oraakkeilta neuvoa politiikan suunnasta. Puolestaan ne termit, joita täällä eduskuntasalissakin välillä viljellään, joissa puhutaan markkinavoi-  
mien luottamuksesta, tuovat mieleen eittämättä vähän ne samat sadetanssit, joita Afrikan poppamiehet käyvät suotuisempien kehitysolosuhteiden puolesta.

Mitä ne markkinavoimat sitten ovat? Oman käsitykseni mukaan markkinavoimia yksinkertaisesti vieläkin voi kuvata parhaiten klassisen liberalismien käsitteellä. Eli markkinavoimat ovat yksinkertaisesti ihmisten ja heidän muodostamiansa yhteisöjen taloudellinen käytös eli se, miten me teemme omien rahojemme kanssa. Me olemme se markkinavoima. Se näkyy peilistä. Ei se ole mikään oraakkeli tai poppamies. Perimmiltään markkinavoimat ovat niitä samoja kansalaisia, jotka käyttävät poliittistakin valtaa. Eli markkinavoimat ovat todellisuudessa normaalien, tavallisten ihmisten käytöstä kuluttajina, investoijina, lainanottajina, säästäjinä ja ylipäänsä taloudellisten päätösten tekijöinä. On täysin harhaa kuvitella, että talouselämän sinänsä mahtavat organisaatiot olisivat varsinaisia markkinavoimia. Nehän ovat todellisten markkinavoi-  
mien, asiakkaitensa, ohjailemia. Hyvin tiedämme, että ne suuret yritykset, jotka ovat yrittäneet elää vastoin näitä todellisia markkinavoimia, ovat entisiä; niitähän tämä maa on täynnä. Jos nämä talouselämän organisaatiot eivät ota huomioon todellisia markkinavoimia, niiden elinkaari on hyvin lyhyt.



Toisaalta se etujärjestöjen vallan heikentymisen, jota on kiistatta tapahtunut, on tuonut tai sen olisi luullut tuovan lisätilaa poliitikkojen ja näiden virallisten valtaelinten vallalle. Itse olen nähnyt hyvin pitkälle, että tätä valtaa ja sen mukana tulevaa vastuuta ei ole rohjettu ottaa, se on pelottanut. Ne, jotka ovat olleet valmiita hylkäämään korporaatiot, ovat halunneet ottaa tilalle markkinavoimat, jonkun toisen tahon, jonka sellän taakse ja turviin on voitu mennä. Siihen, mikä vallankäyttäjän tehtävänä olisi, ottaa itsenäisesti valtaa ja ottaa tietenkin huomioon myös muut yhteiskunnan toimijat, ei vielä ole ollut rohkeutta.

Myös yhä elää se virhekäsitys, että kun on tarpeeksi voimakkaita etujärjestöjä ja kaikkia tasapuolisesti kuunnellaan, automaattisesti kokonaisuus tulee hoidettua. Näinhän ei ole tullut. Siitä tämä yhteiskunta on todisteena. Jos kaikkien edut ja asiat olisi hyvin hoidettu, ei olisi työttömiä eikä muita. Eivät etujärjestöt tietenkään hoidakaan muiden kuin jäsentensä etuja, ei niillä ole muuhun mitään mahdollisuuttakaan. Mutta poliitikkojen, eduskunnan ja hallituksen virallinenkin tehtävä olisi ottaa huomioon koko kansan etu eli yhteinen etu. Sen hoitaminen on jäänyt taka-alalle.

Minkälaista politiikkaa sitten pitäisi harjoittaa, jotta markkinat olisivat suosiollisia? Itse asiassa ei mitään erityistä politiikkaa. Markkinathan arvostavat, eli talous ja taloudellinen käyttäytyminen, vakautta, ennustettavuutta. Siinä mielessä ehkä suurin myrkkö markkinoille tai terveelle taloudelle on ollut se yhteiskunnallinen insinöörिताito, jota poliitikot ovat harjoittaneet. Rakennetaan pykälä, miljoonia pykälä. Tämäkin eduskunta on kuin pykälätehdas, joka tuottaa liukuhihnalta pykälä, joilla tietysti haetaan hyviä tarkoituksia, mutta tapetaan kaikki terve kehitys ja talous. Siinä on totisesti onnistuttu; ihan niin kuin olisi yritetty, on saatu työttömyyttä ja pahoinvointia aikaan. Jos me haluamme markkinoita miellyttää, mitä vähemmän pykälä tehdään ja mitä enemmän vanhoja pykälä kumotaan, sitä terveempi talous tähän maahan syntyy. Mitään muita erityisiä odotuksia varmasti markkinoilla ei ole.

Itse näen myös tämän tilanteen vallankäytön kannalta sellaisena, että kun meidän valtajärjestelmämme tässä maassa perustuu edustukselliseen demokratiaan, niin kuin tiedämme, kysymys ennen pitkää alkaa olla koko tämän edustuksellisen demokratian kriisistä. Tämän järjestelmän tarkoitushan olisi hoitaa kansalaisten yhteiset

asiat mahdollisimman hyvin. Tämä ei ole mikään itsetarkoitus, mutta tällä valtajärjestelmällä hoidamme asioita, koska olemme sitä mieltä, että se on paras. Mutta jos kansalaiset huomaavat, että edustuksellinen demokratia ei pysty selviytymään tehtävästään, on selvää, että yhä enemmän asetetaan kysymyksenalaiseksi koko järjestelmä. Itse asiassa tietysti niitä ihmisiä, jotka niin tekevät, onkin, tosin hyvin pieni määrä ainakin julkisesti. Siinä mielessä myös meidän, joilla tämän järjestelmän mukaan korkein valta on, tulisi olla huolisamme tästäkin näkökohdasta.

Sinänsä se, että emme pysty kaikkia ongelmia ratkaisemaan vaikeuksista, ei ole tietysti ihmeellistä. Itse asiassa tämä meidänkin järjestelmämme luotiin vuosisadan alussa olosuhteissa, joissa tiedonvälitys, kansalaisten tietämys ja monet muut seikat olivat kokonaan toisenlaisia. Mutta ehkä kaikkein vaikein kysymys demokratian ja vallankäytön kannalta on se, että kansalaisten luottamus päättäjiin on pienentynyt vaarallisessa määrin. Senhän me kaikki tiedämme, ja valitettavasti monet näyttävät sen hyväksyvän.

Itselleni on ollut järkytys se, kun olen yhteiskunnassa muutenkin toiminut ja esiintynyt paljon, että olen hyvin usein kokenut, että kun olen kansanedustaja, jotenkin se mitätöi puheeni ja toimintani. Niidenkin ihmisten kanssa, jotka ovat tunteneet minut, ennen kuin olen ollut kansanedustaja, jotenkin kun olen kansanedustaja, se estää normaalin kanssakäymisen. Se kuvaa syvää epäluuloa siihen, että poliitikko ja kansanedustaja voisi olla rehellinen ja aito ihminen. Se on ollut järkytys, koska itse olen hyvin paljon liikkunut aikaisemmin ay-johtajana samoissa piireissä ja samojen ihmisten kanssa kuin nyt kansanedustajana ja törmännyt tällaiseen suhtautumiseen. Se on asia, jonka korjaamisen varmasti, jos joku, niin itse kansanedustajat ja poliitikot voivat tehdä.

Valitettavasti myöskään itse en voi luottaa kaikessa esimerkiksi koko poliittiseen järjestelmään. Minulle on ollut järkytys esimerkiksi se, että kiistatta monet nykyisen hallituksen ministerit eivät minun arvioni mukaan ole päteviä tehtäviin eivätkä selvästikään kaikilta osin ole edes kovin perehtyneet senkään jälkeen, kun he puoli-toista vuotta ovat olleet tehtävissä. Tämä on ongelma sen takia, että jos minä en kansanedustajana voi ministeriä kunnioittaa enkä luottaa siihen, että hallituksen ministeri, jota minun pitäisi tukea, on pätevä, se tekee vaikeaksi poliittisen toiminnan. Kun olen tämän talon sisällä kuunnellut keskustelua, olen huomannut, että se on hyvin



yleistä. Ei täällä tosiasiasa kovin paljon monia ministereitä arvosteta. Tämä on huono asia. Eihän sellainen ministeri, joka ei nauti edes kansanedustajien arvostusta, voi hoitaa menestyksellä tehtävänsä. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että kaikki ministerit olisivat huonoja. On erinomaisten hyviä ja päteviä ministereitä minun arvioni mukaan.

Myös on ihmetyttänyt se, mikä selittää ehkä monta asiaa, että tuntuu kuin valta olisi sokaissut monta päättäjää eduskunnassa. Kun kyselytunnilla kuulee ministerien vastauksia, taustalla ilmenee vallantäyteisyys, ja tavallaan tulee se kuva, että arkielämä on hyvin kaukana. Se tietysti kertoo, miten valta ja vallankäyttö meitä ihmisiä muuttaa, tietysti meitä kaikkia. Sitä taustaa vasten tietysti ymmärtää paremmin myös tavallisia kansalaisia, jotka eivät aina ole samalla aaltopituudella poliitikkojen kanssa.

Itse asiassa kaikkein suurin ongelma eduskunnan kannalta on se, että virallinen valtajärjestelmämme ei ole kyennyt tekemään niitä muutoksia, joilla tämä tilanne olisi saatu hallintaan. Vaikka yhteiskunnallinen murros on vaikea, voisi ehkä vielä suurempa ongelmana pitää, ainakin omien kokemusteni perusteella, itsestään selvää poliittisen valtajärjestelmän rappiota ja kyvyttömyyttä. Sen ongelman ratkaiseminen itse asiassa ehkä olisi ensimmäinen tehtävä. Sen jälkeen meidän pitäisi pystyä valitsemaan sellaisia päättäjiä, joilla on kykyä, halua ja rohkeutta tehdä riittävät muutokset.

**Toinen varapuhemies:** Muistutan kansanedustajia siitä, että eduskuntaryhmät ovat keskenään sopineet 10 minuutin puheenvuoron suosituksesta. Äskeinen puheenvuoro kesti 45 minuuttia.

---

Ed. Paasilinna merkitään läsnä olevaksi.

---

**Ed. Alaranta** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuisman hyvin laaja puheenvuoro oli minusta mielenkiintoinen ja syvälinen. Vaikka se oli pitkä, sitä oli miellyttävä kuunnella. Ed. Kuisma on sikäli poikkeuksellinen hallituspuolueen kansanedustaja, että hän ei kumartele hallitusta, ei omaakaan hallitusta. On minusta harmillista, että nykyään ei ollut yhtään ministeriä budjettikeskustelua seuraamassa. Joskus takavuosina oli sellainen perinne, että ministerit vuorottelivat ja päivystivät salikeskustelua.

Kun jokin tunti sitten täällä oli suora tv-lähetys, minusta näytti, että hallituksen aitio oli aika täynnä.

Ed. Kuisma totesi puheenvuoronsa alussa, että budjettiesitys ei lisää hänen luottamustaan hallitusta kohtaan, mikä on helppo uskoa todeksi, kun hänen koko puheensa kuunteli. Luottamuksen vastakohta on epäluottamus, ed. Kuisma. Siksi me täällä hallituksen ulkopuolella jääme mielenkiinnolla odottamaan, että ed. Kuisma osoittaa epäluottamuksensa hallitusta kohtaan myös äänestämällä, kun siihen tulee tilaisuus.

**Ed. Lämssä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin mielenkiinnolla kuuntelin ed. Kuisman puheenvuoroa. Se oli todella erilainen kuin ne, mitä tähän asti on kuultu hallituspuolueiden edustajilta. Pääsääntöisesti hallituspuolueiden edustajien sävy budjetista puhuttaessa on ollut myönteinen ja lupauksia antava. On myös nähty parempaa tulevaisuutta. On tietysti erittäin tärkeää, että me näemme valoa ja myönteisiä asioita. Muutenhan ei jaksaisi. Mutta se, mikä tässä todella huolestuttaa, on se, että me todelliset ongelmat samalla peitämme.

Minusta ed. Kuisman puheenvuoron otsikoksi olisi voinut laittaa ”Yhteiskuntamme on syvässä kriisissä”. Tutkija Pentti Rönkkö tiistaina eräässä tilaisuudessa sanoi juuri näin, kun aloitti puheensa: ”Yhteiskuntamme on syvässä kriisissä.” Tämähän on todellisuutta. Kun muistamme vähän taaksepäin vuosia, oli vastaavanlainen tilanne tietyllä tavalla 76, jolloin maahan perustettiin hätätilahallitus, Martti Miettusen hallitus. Minusta, vaikka se hallitus ei sinällään pystynyt ongelmia ratkaisemaan, se tietyllä tavalla pysäytti yhteiskuntaa. Minusta nyt tarvittaisiin samanlaista otetta, että todella huomaisimme, minkälaisessa kriisissä me olemme.

Se, joka näkee budjetin työllisyyden kannalta valoisana, todella ummistaa silmänsä todellisilta ongelmilta ja ajattelee juuri näin, että aika hoitaa nämä ongelmat.

**Ed. Mäyllynen** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen tottunut siihen, että ed. Kuisma voi ja osaa muuttaa mieltään hyvin nopeasti, mutta nyt esitetystä hyvästä puheesta jäi paljon kysymysmerkkejä. Ed. Kuisman edustama puolue ei missään tapauksessa hyväksy sitä, että työttömiä voitaisiin pakkotyöllistää, siis lainausmerkeissä ”pakkotyöllistää” vastoin työttömmän perusammattia. Ammattiyhdistykset ovat

samaa mieltä. Onko ed. Kuisma tässä asiassa todella aivan eri mieltä puolueensa kanssa? Kirjasin vielä kysymyksen, onko ed. Kuisma enää sosialidemokraattisen puolueen jäsen lainkaan, mutta ei sitä nyt uskalla julkisesti kysyä. Kuitenkin: Onko ed. Kuisma nyt eri mieltä kuin aikoinaan ammattijärjestöjohtaja Kuisma oli? Nämä äkkikäännökset vähän epäilyttävät joka tapauksessa.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustajatoveri Kuisma pohti yhteiskunnan tilaa, ja siinä on hyvin paljon oikeatakin. Mutta kahteen asiaan puuttuisin.

Hän totesi, että pitää lähteä tekemään töitä. Se pohdinta minusta jäi vähän pinnalliseksi siinä mielessä, että kuitenkin tänä päivänä ei ole palkanmaksajia. Yksityisyrittäjiksi eivät kaikki työttömät voi lähteä tai voivat, mutta heillä ei ole elämisen mahdollisuuksia, koska pitää olla joku, joka ostaa palveluita tai tuotteita. Toiseksi, yhteiskunta on muuttunut minusta sillä tavalla, että me teemme itse paljon töitä eli meillä on itsepalveluyhteiskunta. Silläkin me emme elä. Minäkin viikonloput aherran kovasti töitä. On totta, että tekemätöntä työtä on vaikka miten paljon, mutta siitä työstä ei tietysti voi saada palkkaa. Siitä saa vain ilon ja tyydytyksen, että polttopuut ovat kasassa ja perunat on nostettu. Mutta sillä minä en eläisi, jos minä en saisi kansanedustuslaistoksesta mitään korvausta.

Toinen asia on työttömyysturva. Edustajatoveri Kuisma totesi, että työttömyysturvalla ei ole saatu yhtään uutta työpaikkaa. Se on ihan totta. Mutta työttömyysturvan tarkoitushan ei tietysti olekaan työpaikkojen luominen, vaan se, että ihmiset elävät, saavat jonkinlaisen ihmisarvoisen elämän suomalaisessa yhteiskunnassa jouduttuaan hyvin monessa tapauksessa omasta tahdostaan riippumatta työttömiksi.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kuisma pohdiskeli puheessaan markkinavoimien olemusta ja totesi muun muassa, että markkinavoimista ei ole meille apua.

Edellisen hallituksen aikana ainakin oli niin, että markkinavoimat elikkä ed. Kuisman mukaan me kansalaiset emme uskoneet hallituksen toimiin. Siitä oli seurauksena muun muassa se, että esimerkiksi lainan korko vuonna 92 oli 14,5 prosenttia. Kun tämän hallituksen aikana korot ovat laskeneet, onko se sitten markkinavoimien vai minkä ansiota, on kuitenkin tosiasia, että esimerkiksi viime elokuussa velan korko oli 9,25

ja tänä vuonna samaan aikaan 7 prosenttia. Kun suomalaisilla kotitalouksilla on noin 100 000 keskimäärin velkaa, velan koron aleneminen merkitsee 2 200 markan lisäystä velallisen rahoihin. Minun mielestäni se on aika paljon, ja uskoisin, että nimenomaan niillä hallituksen toimilla, joihin kansalaiset uskovat, on merkitystä.

Jyrkästi olen kyllä eri mieltä ed. Kuisman kanssa siitä, kun hän väitti, että hyvinvointivaltio on historiaa. Ei se kyllä Suomessa ainakaan vielä ole.

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan oikein puhemies totesi, että puheenvuoro oli liian pitkä. Puolustelen sillä, että en ole käyttänyt vastauspuheenvuoroja tarkoituksella, vaikka suuri kiusaus on ollut. Mutta minusta se suositus ei ole ... No, en puhu siitä.

Vaikka puheenvuoroni oli pitkä, tietenkään en voinut esimerkiksi työllisyyskysymystä tarkkaan selvittää, mutta varmasti ne edustajat, jotka ovat kiinnostuneita siitä, muistavat, että olenhan kirjoittanut kirjan, jossa sitä pääasiassa käsitellään, ja olen valmis muutenkin keskustelemaan. Enkä puheessani väittänyt, eikä ed. Lahtela varmasti sitä tarkoitaakaan, että työttömyysturva olisi jotenkin muuten huono asia. Minä vain sanoin, ettei se ratkaise työttömyysongelmaa. Se ratkaisee joitain muita ongelmia.

Ed. Myllyniemelle sanon, että ay-johtajana ja SAK:n hallituksen jäsenenä esitin, niin kuin julkisuudesta useimmat muistavat, ihan saman ns. pakkotyömallin ja sain siitä kovaa kritiikkiä. Se oli yksi syy siihen, että itse asiassa ay-johtajan uran jätin, ei tosin ainoa syy. Olen kuitenkin kaikesta kritiikistä huolimatta sitä mieltä, että se oli harvinaisen oikea esitys. Olisi pitänyt tehdä se vielä aikaisemmin, kun vuonna 92, jolloin se tein.

Sitten tietysti nämä ovat omantunnon kysymyksiä. Olen itse oman omantuntoni kanssa joutunut kansanedustajana paljon painimaan, mikä on oikein, mikä on väärin. Sain 14 400 ääntä, niin monen ihmisen luottamuksen. Millään tavalla en ole tuntenut, että olen sitä voinut missään määrin lunastaa. Olen joutunut miettimään yleensä olemista kansanedustajana, olemista jonkun eduskuntaryhmän jäsenenä ja yleensä sitä, missä asioissa tässä voi toimia ja millä tavalla ja mikä on oikein. En ole toistaiseksi kaikilta osin saanut itselleni tyydyttävää ratkaisua.

Ed. K o r t e n i e m i: Arvoisa rouva puhemies! Arvioin budjettia siitä näkökulmasta, miltä

se näyttää Pohjois-Suomen ja erityisesti Lapin näkökulmasta. Heti alkuun on sanottava, ettei näkymä ole erityisen lohdullinen. Vaikka työttömyys on toki suuri ongelma koko maassa, niin suhteellisesti ottaen se on kuitenkin kaikkein vaikein maan äärialueilla. Siellä arvioidaankin budjettia ensisijaisesti sen perusteella, mikä sen vaikutus on työllisyyden kannalta.

Pettymys on ollut suuri, koska nyt on jo selvästi nähtävissä, ettei hallitus tosissaan enää itsekkään usko työttömyyden puolittamiseen. Eihän tätä tietenkään ole budjettiin kirjattu, mutta se on luettavissa budjetin linjanvetoista ja siitä, minkä verran hallitus osoittaa varoja työllistämiseen. Miten alkuperäisen työttömyyden puolittamistavoitteen kanssa on käynyt, käy hyvin ilmi, kun vertaa hallituksen budjettia kuluvalle vuodelle ja nyt käsiteltävänä olevaa ensi vuoden budjettia.

Tämän vuoden budjetissa työttömyyden arveltiin olevan tänä vuonna keskimäärin 14,5 prosenttia, mutta nyt ennustetaan ensi vuoden työttömyysasteeksi 15,4 prosenttia. Näin ennustetta on jouduttu tarkistamaan ylöspäin, koska työttömyysaste on jäänyt pari prosenttia korkeammalle tasolle, kuin hallitus vielä viime syksynä arvioi. Eihän työttömyys tällä vauhdilla puolitu. Tosiasiassa työttömyys ei ole vähentynyt nykyisen hallituksen aikana, vaikka luvut ovat hieman kaunistuneet.

Hallituksen toimissa on se perusvika, että sen omat toimenpiteet tekevät koko ajan uusia työttömiä. Maan äärialueilla hallituksen työllisyyttä heikentävät toimet näkyvät kaikkein räikeimpinä. Niinpä esimerkiksi Lapin läänissä työttömyys on lisääntynyt tämän hallituksen aikana kaikilla mittareilla mitattuna. Syitä tähän on monia.

Kuntien valtionosuusleikkaukset, jotka ovat painottuneet siten, että suurimpia menettäjiä ovat äärialueiden köyhät kunnat, ovat vieneet tuhansia työpaikkoja. Kun hallitus ensi vuoden budjetissa sen lisäksi, että valtionosuusleikkaukset jatkuvat, vähentää kuntien verotuloja, ongelmat jatkuvat kuntataloudessa. Monissa kunnissa on pakko vähentää edelleen työvoimaa. Tästä seuraa taas palvelutason heikkeneminen. Kuitenkin nyt olisi ollut jo tarve lisätä työvoimaa ja lisätä määrärahoja erityisesti opetustoimessa sekä terveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa.

Maatalouden osalta EU-sopimuksen lupamaa kansallista tukea lähdettiin hallituksen toimesta leikkaamaan heti hallituksen alkumetreillä ja kiihdytettiin sitä kautta maatalouden työ-

paikkojen menetyksiä. Sama linja näyttää jatkuvan ensi vuoden budjetissakin. Kohtalokasta on myös, jos hallitus toteuttaa aikeensa etelän viljelijöiden vaikeuksien lievittämisestä ottamalla rahat osaksi pohjoisen tuesta. Ei pohjoisen tuessa ole poisottamista. On oikein, että eteläisen Suomen ongelmat pyritään hoitamaan, mutta kyllä siihen on rahat löydettävä muualta kuin pohjoisen tuesta.

Vanhon metsien suojelupäätös oli taas uusi isku pohjoisen kannalta. Työpaikat menevät heti, ja korvaavia työpaikkoja jäädään odottamaan taas, niin kuin niin monia aikaisempiakin kompensaatioita. Ei niitä ole tullut ennen eikä ilmeisesti tule vastakaan. Sen me kyllä olemme jo oppineet. UKK-puiston kompensaatioita odotellaan eräiltä osin vieläkin. Ounasjoen suojelulain kompensaatioissa ei ole tosiasiaa päästy alkua pitemmälle.

Elinkeinotukien vähentäminen vaikuttaa myös suoraan työpaikkojen syntymiseen. Omituista on sekin, että Suomi on tehnyt EU:n kanssa sopimuksia tietyistä rahoitusohjelmista, mutta ei ole kuitenkaan varannut riittävästi ns. kansallista rahoitusta. Viimeksi on käynyt ilmi, että Interreg-ohjelmien kansalliseen rahoitukseen ei olekaan rahaa tälle vuodelle. Välitön rahoitus-tarve olisi 50–70 miljoonaa. Tässä käy niin, että niin kauan kuin kansallista rahoitusosuutta ei pystytä järjestämään, myös EU-rahast jäävät saamatta.

Interreg-ohjelmat eivät ainakaan yllätyksenä tulleet, sillä niiden hyväksyminen viivästyi peräti puolitoista vuotta. Syy viivästyminen oli pääasiassa EU:n. Mutta nyt kun EU on ohjelmat hyväksynyt, liikkeellelähdon pitkittyminen on yksin Suomen syytä. Tämä on valitettavaa, sillä vireillä on monia hankkeita, joilla voi olla merkittävä vaikutus elinkeinoelämän kehittämisen ja työllisyyden parantamisen kannalta. Erillisten Interreg-ohjelmien puitteissa on tarkoitus lähteä kehittämään ns. Barentsin yhteistyötä. Sekin on kauaskantoinen hanke, jossa erityisesti Suomen tulisi olla aktiivinen. Toivon, että hallitus hoitaa kansallisen rahoituksen mahdollisimman nopeasti kuntoon. Tämä on uskottavuuskysymys koko EU:n ohjelmapolitiikan kannalta.

Budjettikeskustelua on värittänyt hallituspuolueiden kiistely paljon mainostetun veronkevennyksen sisällöstä. Täällä käytettyjen puheenvuorojen perusteella voi päätellä, että hallituspuolueiden kansanedustajistakin ehkä enemmistö pitää veronkevennystä väärin painotettuna. Näinhän se onkin. Kevennys olisi pitänyt suun-

nata lähinnä pienituloisille eikä osattomiksi olisi saanut jättää eläkeläisiä ja työttömiäkään.

Valtiovarainministeri Niinistö on täällä todennut, että hallitus on tehnyt veroratkaisunsa yksimielisesti. Tämän valossa monien hallituspuolueiden edustajien täällä esittämät kannanotot veroratkaisusta vaikuttavat katteettomilta äänestäjien kosiskeluyrityksiltä. Arvoa niillä on vain, jos budjetin käsittelyn yhteydessä ollaan valmiita tekemään tarvittavat muutokset. Keskustalta tulee esitykset muutoksiksi. Toivottavasti ne saavat täällä tukea niin paljon, että muutokset voidaan tehdä.

Nykyisen hallituksen politiikalle on ollut leimallista koko ajan alueellisen ja sosiaalisen kahlitajaon syventäminen. Parempiosaisia tuetaan heikompien kustannuksella. Tämä politiikka on aiheuttamassa uuden muuttoliikkeen. Maaseutu menettää väkeä asutuskeskuksiin. Muuttajat kilpailevat asutuskeskuksissa vähistä tarjolla olevista työpaikoista, ja heille joudutaan järjestämään asunnot ja palvelut. Paljon järkevämpää olisi koko kansantalouden kannalta huolehtia tehokkaalla aluepolitiikalla maan eri osien tasapuolisesta kehittämisestä ja edistää työpaikkojen syntymistä erityisesti maan vaikeimmilla työttömyysalueilla. Nyt valitettavasti toimitaan toisin päin. Aluepolitiikan keinovalikoimaa supistetaan ja määrärahoja ajetaan alas. Näin tapahtuu esimerkiksi kuljetustuen osalta. Kun se vielä edellisen hallituksen aikana oli 160 miljoonaa markkaa, niin sitä on vuosi vuodelta supistettu ja ensi vuodelle esitetään enää vain 24 miljoonaa markkaa.

Onko budjetissa sitten mitään myönteistä? On toki paljon hyvääkin, mutta siihen puoleen ei minun tarvitse puuttua, koska budjetin hyvien puolien mainostamisesta hallituspuolueiden edustajat ovat kyllä aivan kiitettävästi huolehtineet.

Totean kuitenkin, että on hyvä, että hallitus vihdoinkin lähtee korjaamaan alle 20-vuotiaiden opintotukea. Valitettavasti vain hallitus jää edelleen puolitiehen, kun täysimääräinen opintotuki ulotetaan ensi vuonna vain 19-vuotiaisiin. Oikeudenmukaista olisi ollut ulottaa tuki myös 18-vuotiaisiin. Lisäksi opintoraha tulisi pikaisesti palauttaa vähintään sille tasolle, millä se oli ennen nykyisen hallituksen tekemiä leikkauksia.

Myönteisenä yksityiskohtana budjetista totean Lapin näkökulmasta, että Kemi—Tornio-moottoritien rakentaminen saadaan vihdoinkin alkuun. Nyt on myönnetty rahoitusta tosin vain 9 miljoonaa markkaa, mutta hankkeen koko-

naiskustannusarvio on peräti 370 miljoonaa markkaa. Hanke on tarpeellinen, ja sillä on merkitystä myös työllisyyden hoitamisen kannalta.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi toivon, että valiokuntatyöskentelyn ja aikanaan täysistunkäsittelyn yhteydessä voidaan budjettiesitykseen tehdä muutoksia, jotka korjaavat niitä epäkoh-  
tia, joihin olen puheenvuorossani viitannut.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Korteniemen puheenvuoron sävy oli aika lohduton.

Totean kuljetustuesta sen, että se putosi edellisen hallituksen aikana kaikkein eniten sen tähden, että suuret yritykset poistuivat kuljetustuen piiristä.

Minun mielestäni on kyllä tuotava Lapin kannalta esille muitakin positiivisia hankkeita kuin Kemi—Tornio-moottoritie, jota ed. Korteniemi piti positiivisena asiana. Siellä on Kemin—Tornion pohjavesihanke, on Saariselän siirtoviemäritöiden aloittaminen, Ylläksen jätevedenpuhdistamistöitä jatketaan, Ylitorniolle rakennetaan avovankila, Inarin kalanviljelyslaitosta peruskorjataan, porotaloutta edistetään enemmän kuin 2 miljoonalla markalla, malminetsintään on tulossa tehostusprojekti, Saamelaismuseon ja Ylä-Lapin luontokeskusta rakennetaan jne. Nämä ovat näin yhtäkkiä mieleen tulevia asioita. Tämän lisäksi on tietysti myös ne hankkeet, jotka ovat budjettikirjan sisässä, mutta joita ei tämän budjettikirjan rakenteesta johtuen pysty erikseen näkemään.

Olen ed. Korteniemen kanssa samaa mieltä siinä, että pohjoisessa on suuri epävarmuus vanhojen metsien suojelun kompensatioiden saamisesta, vaikka ne tällä kertaa on kyllä budjetissa suoraan mainittu, mutta niitäkään ei itse asiassa budjettikirjan sisältä kovin monta näy muuten kuin yleisenä mainintana. Pohjoisessa on totuttu vähän huonosti luottamaan näihin kompensatioihin juuri siitä syystä, että esimerkiksi edellisen hallituksen aikana kun Veitsiluodon myynnistä sovittiin, kompensatiorahoja luvattiin, mutta niitä ei kovin paljon tullut. UKK-puiston perustamisen johdosta kompensatioita ei myöskään Savukoskelle ole tullut.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olemme tällä viikolla ed. Raskin kanssa saaneet Lapin työvoimapiirin selonteon ensi vuoden rahoitusnäkökymistä. Ne kertovat selvästi sen, että työllisyysrahoja saa-

daan tulevana vuonna vähemmän kuin tänä vuonna. Totta kai se on huono suuntaus.

Mitä kuljetustukeen tulee, on totta, että suur-yritykset eivät sitä tarvitse. Mutta yhä edelleenkin kuljetustuki olisi erittäin tarpeellinen ja hyödyllinen nimenomaan pienille ja keskisuurille yrityksille. Minusta se on yksi parhaita keinoja, jolla varsin pienin kustannuksin on saatu synnytettyä ja ylläpidettyä työpaikkoja.

Eihän elämä kokonaan Lapissakaan lopu, se on tosiaan, ed. Maija Rask, näin, mutta olisimme paremman budjetin ansainneet.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Jos talousarviota katsoo yleiseltä kannalta, niin sanoisin, että ennen kaikkea hyvää siinä on se, että velanotto on taantunut. Onko se tarpeeksi, sitä pitää kysyä, koska velka kasvaa kuitenkin lähes 29 miljardia arvioitujen lukujen mukaan. Myöhemmin nähdään, mikä on totuus, pitävätkö luvut paikkansa.

Siinä mielessä olen samaa mieltä kuin ed. Kuisma aikaisemmin, että miksi samanaikaisesti, kun velkaannumme, annetaan verohelpotuksia. Voisi kysyä niinkinpäin, eikö pitäisi saada ensin kansantalouden kuntoon sillä tavalla, että valtiontalous ei velkaantuisi koko ajan, ja siihen vaadittaisiin yhteistä tahtoa. Nimittäin hurjimillaan tässä voi käydä sillä tavalla, että jossain vaiheessa, jos velan kasvua ei pystytä pysäyttämään — näyttää, että se taantuu, mutta kokonaan ei vielä pysähdy lähivuosinakaan — käy sillä tavalla, että suurin osa meidän keräämistämme veromarkoista ohjautuu pääomapiireille, niille jotka ovat sijoittaneet tähän yhteiskuntaan, valtiontalouteen ja kuntiin. Silloin palvelutuotanto ja se, mitä sosiaalipuolta harrastetaan ja yhteiskunnan muita toimintoja, tulee kärsimään. Se olisi kaikkein karmeinta. Sen takia yhteisvastuullisuutta odottaisi myös niiltä suurituloisilta, jotka vaativat jatkuvasti prosenteissa samoja verohelpotuksia.

Joskus voisi ajatella niinkinpäin, miksi ei tehdä veroaleja siten, että ne ovat markkamääräisesti saman suuruisia. (Ed. Zyskovicz: Tehdäänkö veronkiristykset samalla tavalla?) ”Suhteellisesti ottaen” -käsitettä on tässä aika kovasti viljelty kahden kolmen päivän aikana. Jotenkin tuntuu, että silloin ainakin ostovoimana olisi oikein kaikille, jos jokaiselle markkamääräisesti tulisi saman verran ja ... (Ed. Zyskovicz: Ed. Lahtela, tehdäänkö kiristyksetkin sitten markkamääräisesti saman suuruisina!) — Minun veropoliittinen linjaukseni on yleensä sel-

lainen, että tarvitaan solidaarista ajattelua siten, että niiden joilla on varaa maksaa, pitää kantaa enemmän vastuutakin, koska ei voi odottaa, että niille, jotka elävät nälkärajan puitteissa, lisätään vastuuta. (Ed. Zyskovicz: Sitähän se progressio tarkoittaa ja sitä me kaikki kannatamme!)

Näihin muihin asioihin ja enemmän metsään.

Edellisissä puheenvuoroissa on todettu luonnonsuojelualueista. Budjetissahan on joitakin kompensaatioita metsiensuojelun osalta. Lapin on jotain osoitettu, mutta Pohjois-Karjalaan en hirveän paljon löytänyt. Pohjois-Karjalassa on vähemmän suojelualueita, tuleviakin suojelualueita, kuin Lapissa, mutta sitäkin aluetta ei pitäisi kokonaan jättää ilman kompensatiota. Liikenneministeriön hallinnonalalla on joihinkin teihin ja siltoihin esimerkiksi Lapin osalta laitettua 9 miljoonaa. Minusta perusteluja pitäisi muuttaa sillä tavalla, että siitä osa ohjautuisi myös Pohjois-Karjalaan osalle yksityisteiden siltoihin ja teiden kunnossapitoon.

Yleensä näillä kompensatioilla en usko ollenkaan pysyvästi voitavan millään tavalla korvata niitä menetyksiä, mitkä näille alueille tulevat. Sellaista lääkettä en usko löytyvän, eli riittämätön kompensatio on pysyvä olotila niillä alueilla, missä metsiä pannaan pakettiin, jätetään käyttämättä. Sen takia, jos nyt on tehty päätökset eikä niitä enää pysty purkamaan, tulevaisuudessa pitää kyllä järki löytyä, niin että lopetetaan jo tähän, ei enää uusia suojelualueita. Se vaade näköjään tulee tästä suomalaisesta näkökulmasta ja suomalaisten ihmisten toimesta enemmän kuin mistään muualta: Me muka voimme perustella keskieuropalaisille, miten paljon meillä on suojeltu. Missään Keski-Euroopassa ei ole niin paljon suojelualueita maan pinta-alan nähden kuin Suomessa.

Toinen asia metsään liittyen on sähkövero. Sehän tuossa muodossa toteutuessaan tarkoittaa sitä, että puun ja turpeen, jotka ovat molemmat kotimaisia polttoaineita, asema heikkenee huomattavasti ja tänne tullaan tuomaan poltettava raaka-aine hiilen muodossa jostakin muualta. Ajatellaan sitten, mitä tämä linjaus tarkoittaa. Olin käymässä Petroskoissa noin vuosi sitten, ja siellä kuorma-autolla kipattiin hiiliä pihaan. Paikalliselta ministeriltä satuin kysymään, minkä takia tänne tuodaan hiiliä pihaan, kun teillä on leppikkoa vieressä. Sain vastauksen, että heillä on tuotantoa, hiiltä kaivetaan ja maanomistusolot ovat sellaiset, että ei tiedä, kenen ne lepät siellä ovat. Silloin tuntui hassulta tämä homma. Mutta



kun jälkeenpäin miettii, niin Venäjällähän se hiili tulee omasta maasta.

Mutta nyt meillä on tässä tapahtumassa niin-päin, että meillä on vielä hullumpi tilanne, jos me tuomme hiilen ulkoa ja annamme kotimaisten polttoaineiden, puun ja turpeen, jäädä luontoon, vaikka ne työllistäisivät paljon. Siihen meidän on löydettävä ratkaisu. Meidän on etsittävä ratkaisu; näin ei voi tapahtua. Siihen pitää tulla joku systeemi, vaikka niin-päin, että vapautetaan ne laitokset, jotka tuottavat kotimaisella polttoaineella, energiaverosta. Päinvastoin pitäisi edistää kotimaisten polttoaineiden käyttöä, koska sillä on työllistävä vaikutus, sillä on myönteinen kansantaloudellinen vaikutus, ja sellaisia toimenpiteitä meidän pitäisi joka tilanteessa ja kaikissa käänteissä suosia.

Itäsuomalaisena en malta olla puuttumatta myös budjettiin siltä puolelta, mitä se antaa Itä-Suomen osalta. Työryhmään on tehnyt hyvin monia ehdotuksiaan eri asioista, mitkä olisivat myönteisiä Itä-Suomelle. Todettakoon, että työryhmän esitys on kyllä vielä kesken, mutta siellä on jo tuotu esille sellaisia asioita, mitkä olisivat piristäviä ruiskeita teollisuudelle, muulle elinkeinotoiminnalle ja sille, että sinne tulisi uutta elinkeinotoimintaa.

Yksi on vapaa poisto-oikeus. Tällä hetkellä budjetissa ei ole sitä vielä. Menköön tässä yhteydessä viestinä, että otettaisiin vakavasti myös valtioneuvoston taholla ehdotukset, mitä Itä-Suomesta tulee yksimielisinä jossakin vaiheessa — niitä on nyt ollut ja tulee jatkossa olemaan — täsmennetyt ehdotukset, jotta mahdollisimman pikaisesti tulisi kanssa konkreettisia toimenpiteitä ja ehdotukset eivät olisi mitään roskakoritavaraa.

Nimittäin jos halutaan itäinen kolkkakin pitää asuttuna, tällä tavoin se ei kestä. Työttömyys nimittäin Pohjois-Karjalassakin monissa kunnissa tällä hetkellä on yli 30 prosenttia, ja pitkän päälle ei voi näin olla. Käy, niin kuin täällä ovat jotkut kuvanneet, että muuttovirta johonkin muualle ainakin nuorempien toimesta tulee tapahtumaan.

Myös itäsuomalaisesta näkökulmasta suurelta osin. Jollakin tavalla tässä on sellainen häitäily maku ollut koko ajan ja semmoinen jippolun maku, että tuodaan budjetissa tällainen asia. Minusta ei ole riittävästi käyty periaatekustelua siitä, mitä se tarkoittaa. Miksi me emme tee semmoista hallintomallia, jossa elinkeinokeskukset ja läänit ovat rajoiltaan samanlaisia? Näin voidaan hallintoa saada tehostettua var-

masti yhtä hyvin ja saadaan yhtä paljon tai enemmän säästöjä, jos haetaan säästöjä. Lääniratkaisua ei ole säästösyillä kyllä perusteltukaan hirveän paljon. Vedetään saman sateenvarjon alle kaikki valtion aluehallinnon asiat. Jos se maaherra-nimi närästää, niin keksitään joku muu, mutta pitää olla päällikkö. Suurläänikysymyksessä en ole missään tapauksessa samaa mieltä kuin hallitus.

Aika rientää, ja vielä lopuksi menen valtion-yhtiöihin. Niitä ollaan myymässä, yhtiöittämässä. On sanottu puolustukseksi, että osa varoista käytetään tuotekehittelyyn, koulutukseen, mutta osa käytetään kulutusmenoihin. Minusta pitäisi asettaa kysymys myös niin-päin, mihin valtion-yhtiöitä on aikanaan tarvittu, tarvitaanko niitä tänä päivänä edelleen. Koska yksityinen sektori ei näköjään saa yritystoimintaa joillakin alueilla käyntiin, eikö silloin pitäisi ottaa joku muukin ajatus kuin se ideologinen kysymys, että valtion-yhtiöt pitää saada yksityistettyä osake-yhtiöiksi pois poliittisesta päätösvallassa? Se alkaa jotenkin tässä vaiheessa olla vanhakantainen ajatus. Eikö meidän pitäisi käydä miettimään, mikä on valtion-yhtiöiden työllistämisvastuu ja onko semmoisia alueita, millä valtion-yhtiöillä olisi tilausta? Jos ei ole, niin ei tehdä niitä. Mutta minä luulen, että tilausta on.

On yksi semmoinen alue, joka pitää esittää ihan suullisessa muodossa ja jonka ajattelin tehdä kirjallisestikin. Meillä on hirveän hyvät luonnonvarat maan alla. Me emme vain osaa niitä hyödyntää. Siitä varasta on puutetta monessa paikassa. Se puute on Venäjällä. Sitä on arabimaissa. Sitä on Euroopassa. Se voimavara on meillä vesi. Minusta se on kansallista omaisuutta. Miksi me emme lähde pullottamaan vettä? On tosi yksinkertainen tuotantolaitos, kun valvotaan, että vesi on puhdasta. Meillä suodatimet nimittäin toimivat, meillä on sen verran puhdas tämä maaperä. Kun ennen perustettiin Valtion polttoainekeskus, niin tässä voisi olla Valtion vesilaitos tai mikä olisikin. Voi se olla yksityiselläkin pohjalla, ja siinä saadaan hyvä tuotto. Nimittäin Keski-Euroopassa litra vettä maksaa kuluttajalle kai 8—9 markkaa, jopa kymppin, mutta se raaka-aine ei maksa meille mitään. Se siitä, ja se voisi olla esimerkiksi valtion-yhtiön tuottamaa.

Ihan lopuksi kajoan kuntien talouteen. Kunnat ovat erilaisia, ja niillä on erilainen mahdollisuus hoitaa asioita, vaikka rakennushankkeita. Meillä se myönteinen seikka täytyy todeta hallituksen toimenpiteistä vaikkapa homevauriokou-



lujen osalta, että on piikki auki. Kun kunta pystyy rahoittamaan omarahoitusosuutensa, aina saa rahaa määrätyn osuuden valtion pussista. Mutta sitten on semmoisia kuntia, joissa ei ole omarahoitusosuutta.

Itse kesällä kävin Kesälahden kunnassa, jossa nyt on kuulemma laitettu lehtitietojen mukaan kolme luokkaa kiinni homehaitan takia ja kunnalla ei ole omarahoitusosuutta. Minä teen siitä kyllä aloitteenkin talousarvioon. Minusta pitäisi olla harkinnanvaraista rahaa budjetissa siten, että semmoisiin kuntiin, missä on huono talous, iso työttömyys, harkinnanvaraisesti voitaisiin myötää korkeampi prosenttimäärä kuin nyt. Nyt saa 50/50, mutta tietyissä kunnissa voi olla valtiotavallan osuus suurempikin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä on ensimmäinen puheenvuoro minulla tänään, ja sekin olisi saanut jäädä käyttämättä, mutta ed. Lahtela yllätti minut tietyllä näkemyksellään. Hän oli nimittäin sitä mieltä, että nämä veronalennukset, jotka hallitus aikoo toteuttaa, ovat perusteettomia: Ensin olisi pitänyt maksaa velat pois ja sen jälkeen vasta mennä näihin veronalennuksiin. Hän toisin sanoen haluaisi toteuttaa samanlaista politiikkaa kuin Ceausescu aikanaan Romaniassa. Siellähän kansalaisille jaettiin perunoita puoli kiloa viikossa ja loput vietiin ulkomaille, jotta saatiin valtion velat maksettua. Velat melkein tulivat maksettua, mutta Ceausesculle kävi niin kuin kävi.

Minä olen ollut alusta alkaen sitä mieltä, että kun vuosikaudet on puhuttu veronalennuksista, tämä on erittäin positiivinen asia hallituksen taholta. Nimenomaan voidaan katsoa, että tämä budjetti tuo jonkin verran toivoa tulevaisuuteen päin nimenomaan veronalennusten vuoksi. Siinä on toisarvoinen seikka, onko kohdentaminen vähän vinossa ja saavatko kaikki veronalennuksia samanlaisesti. Minä en ymmärrä tässä asiassa ed. Lahtelan näkemyksiä, jotka poikkeavat oikeastaan kaikista muista, mutta täytyyhän olla toki poikkeavia näkemyksiä.

Mitä tulee kotimaiseen polttopuuhun, niin vanhana metsien miehenä olen edelleenkin sitä mieltä, että kotimaisen puun käyttäminen energian lähteenä on ikuinen fraasi. Tälläkin hetkellä sen, mitä ovat tuotantokustannukset, saa tien-

varsipolttopuusta ja kantohintaa ei saa mitään. Tämä aikaansaa, että mitään mahdollisuutta laajamittaiseen kotimaisen puun käyttöön energian tuotannossa ei ole olemassa eikä tule.

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn tosiaan tuohon, mitä ed. Aittoniemi totesi, että Ceausescu oli vähän Suomen viitoittamalla tiellä, mutta tulkitsi Suomenmallia väärin — Suomihan maksoi velkansa. Mutta Ceausescu tietysti tulkitsi monta muutaakin asiaa väärin.

Ed. Lahtela viittasi moneen asiaan, myös energiapolitiikkaan, mielestäni ehkä hieman tylsästi sikäli, että tällä hetkellä ministerityöryhmän käsittelemä energiaveroesitys on todella huono ja siihen meidän pitäisi aika tiukasti täältä suuresta salista käsinkin ottaa kantaa. Nimenomaan se ei ole ympäristön kannalta kestävä. Se ei ole, arvoisa puhemies, myöskään työllisyyden kannalta kestävä. Se on hiiltä polttava ja hiiltä tukeva, nimenomaan suuria vastapainevoimaloita ja lauhdevoimaloita tukeva. Se jättää myös lämmityksen täysin ulkopuolelle. Tämä on sellainen kova kysymys, joka on tällä hetkellä menossa eteenpäin.

Ed. S a l o : Arvoisa rouva puhemies! Luottamusta ja toivoa, luonnehti valtiovarainministeri Niinistö tätä hallituksen esitystä esitellessään. Hallituksen ohjelmassa on kaksi kohtaa, joista ei kansakunnan edun nimissä voi luopua: työttömyyden puolitus ja valtion lisävelkaantumisen lopettaminen. Nyt annettu hallituksen esitys vuoden 97 talousarvioksi ei pidä sisällään toimintoja, joilla hallituksen ohjelma toteutetaan.

Hallitus tuli valtaan ajankohtana, jolloin bruttokansantuotteen kasvu oli yli 6 prosenttia ja työllisyys parani kaiken aikaa hyvällä vauhdilla. Vuotta myöhemmin oltiin tilanteessa, jolloin kasvusta oli jäljellä vain vajaa prosentti ja työttömyys paheni, mikä tosin peitettiin lisäkoulutuksella ja voimakkaalla eläkkeellesiirtymisjärjestelmällä. Huima suoritus, mihin ennen on pystynyt vain Holkerin hallitus.

Vuoden 97 budjetin valmistelun pohjaksi on otettu 3,9 prosentin bruttokansantuotteen kasvu. Kun nyt on tiedossa vuoden 96 ensimmäisen vuosipuoliskon tilanne, olemme 1,3 prosentin kasvussa. Tämän vuoden kasvuodotus on 2,8 prosentin luokassa, joten aika huima pitää olla kasvun loppuvuoden osalta, jotta voimme kokonaisuutena sen vuositasolla saavuttaa. Jos ei sitä tavoitetta saavuteta, jää siitä velka tulevalle vuo-

delle ja näin ollen kasvuvaatimukset vain kasvavat, jotta pysymme talouspoliittisessa aikataulussa.

Olen tosin viime päivinä saanut yrittäjäkentästä viestejä, jotka eivät lupaa erittäin hyvää. Metalli- ja elektroniikkateollisuuden puolella on ongelmia, sahateollisuus on ongelmassa. Paperilla menee suhteellisen hyvin verrattuna vuoden 95 lukuun, mutta jos pohjaluvuksi otetaan, niin kuin pitäisi, vuoden 94 pohjaluku, niin silloin olemme huomasti myös siinä kehityssuhteessa jäljessä. Teollisuuden odotukset eivät ole kovin hyvät, ja kun nyt osavuosikatsauksia on seurannut, niin näkee sen, että vuoden 95 tulostavoitteet ovat jo saavuttamattomissa.

Teollisuus on seurannut hiljaa tässä yhteiskunnassa käytyä raha- ja talouspoliittista keskustelua lukuun ottamatta muutamia äänekkäitä. Masa-Yardsin toimitusjohtaja Saarikangas on moneen eri otteeseen arvostellut hallituksen toimia ja oikeastaan ollut yksinäinen veneenkäyttäjä, kunnes häneen liittyi myös Metran toimitusjohtaja Göran Ehrnrooth. Poikkeuksen tästä kaartista muodostaa metsäteollisuuden johtaja Matti Korhonen, joka tavoilleen uskollisena Emu-intoilijana ja unionistina ajaa raakaa politiikkaa, antaa hallitukselle täysiä valtuuksia mennä tällä valuuttakurssilla ermiin. Kysyä vain voikin, millä sitten mennään eteenpäin, mistä löytyy joustot, kuka joustaa: raaka-aineen tuottaja, palkansaaja vai kaikki yhdessä.

Toisaalta kun on käyty rahalain yhteydessä keskustelua, jossa on pohdiskeltu, mikä on ermin ja Emun aikainen elämisen muoto, ammattiyhdistysliike on vaatinut voimakkaasti puskurirahastoja käyttöön erinäköisten häiriötilanteiden torjumiseksi. Puskurirahastoista ei ole nyt ollut puhuttakaan, mutta vauhti Rahaliittoon menoon on aika huima. Missä lieneekään tänä päivänä työväen edunvalvontajärjestö! Olisikin hallituksella harkinnan paikka siinä mielessä, onko meillä varaa tehdä tällainen poliittinen operaatio rahapolitiikassa erm- ja Emu-kytkentöineen vai pitäisikö kuitenkin miettiä sitä taloudelliselta puolelta ja ajatella, kuinka voitaisiin talouskasvu ylläpitää ja sitä kautta päästäisiin rakentamaan parempaa huomista.

Arvoisa puhemies! Muutamia huomioita eri ministeriöiden toimialoilta.

Kauppa- ja teollisuusministeriön toimialalla on myönteistä kehitystä, varsinkin kun viime päivinä on puhuttu ja luvattu, että valtionyhtiöiden myyntituloja tullaan ohjaamaan erinäköiseen kehittämiseen ja tutkimustoimintaan. Se on hyvä

asia. Huonona asiana pidän sitä, että aluepolitiikkaa ollaan alasajamassa. Se vauhdittaa muutoliikettä pääkaupunkiseudulle, mikä luo omalta osaltaan tällä paineita.

Varsin ikävä asia on se, että Keran kansainvälistymismäärärahat ovat aivan riittämättömät. Eteläisessä Suomessa valkoisella alueella, Turku — Uusimaa-alueella, määrärahat loppuivat jo tänä vuonna hyvissä ajoin. Olisikin erittäin välttämätöntä, että KTM:n Turun piirin alueelle saataisiin ainakin 7 miljoonaa lisää rahaa, jotta hyvät hankkeet, joissa tarvitaan kuitenkin valtion tukea, saataisiin liikkeelle ja voitaisiin saada myös uusia työpaikkoja syntymään.

Paljon puhutun telakkatuen pitäisi kuulua tänä päivänä vielä budjettikirjaan. Euroopan unionissa käydään keskustelua telakkatuen maksatusperusteista, maksetaanko sitä vai ei. Näyttää siltä, että unioni ei kykene tekemään päätöstä sisälläänkään telakkatuen lopettamisesta, puhumattakaan koko Oecd-alueesta. Eli suomalaisten ei pidä olla urhoollisia ja yrittää tulla toimeen telakkatukea maksamatta, vaan meidän pitää olla tukemassa sitä osaamista ja työllistämistä, mitä telakkateollisuus eri muodoissaan tarjoaa.

Riskirahoituksen puolella takuut ovat edelleen yritysmaailmassa se ongelma. Riskirahoitusjärjestelmää pitää voida kehittää, ja takuuvaltuuksia pitää olla riittävästi käytössä. Hyvä asia on se, mistä tänäänkin talousvaliokunnassa puhuttiin, naisyrittäjälainajärjestelmä. Se on vaatimaton kädenojennus nuorelle alkavalle tai muuten innovaation löytäneelle naisyrittäjälle, mutta turvaa ainakin vaatimattoman alkuunlähdon ja edesauttaa sitä kautta itsensä työllistämistä ja mahdollisesti vielä muidenkin.

Jatkan pohdintojani eri ministeriöistä työministeriön osalta. Työministeriö on budjetissa aikamoinen voimavara. Siitä voitaisiin purkamalla saada aivan hyviä osioita eri toimintoihin. Sosiaali- ja terveysministeriölle sieltä voisi siirtää maksatusosan, opetusministeriölle koulutusosan sekä kauppa- ja teollisuusministeriölle varsinaisen työllistämispuolen. Passiivinen rahankäyttö ei ole järkevää. Raha on saatava aktiiviseen käyttöön. Nimenomaan yhdistämällä työvoimaministeriön toiminnot muihin ministeriöihin saadaan aktiviteettia. En arvostele työvoimaministeriä, vaan sitä, että on olemassa hajallisia hallinnonaloja, jotka eivät kuitenkaan löydä valtionhallinnossa synergiaa toisistaan.

Oikeusministeriöstä ei budjettikeskustelun aikana juurikaan ole puhuttu. Kuitenkin tänä

päivänä kansalaiset odottavat turvallisuutta ja nimenomaan sitä, että viranomaiset kiinnittävät kansalaisturvallisuuteen enemmän huomiota. Se on tässä tilanteessa välttämätön ja uusi keskustelunaihe. Yhteiskunnassa on pahanolon tunne, joka johtuu monestakin syystä. Sitä pahanolontunnetta pyritään myös lievittämään, kuka huumeella, kuka alkoholilla, kuka varastamalla rahaa, kuka ilottelemalla, kuka tekemällä rötöksiä. Siksi tässä on kiinnitettävä huomiota rikollisuuden ennaltaehkäisyyn ja myös tuomioiden täytäntöönpanoon, niin että meillä on oikeusjärjestelmä, joka takaa rikoksesta oikean tuomion ja jossa ei silotella päähän, niin kuin tänä päivänä pikkurikoksia tehdään. Ei edes suoriteta esitutkintaa, vaan todetaan, että älä toista kertaa ainakaan samaan paikkaan mene samana päivänä. Tämähän ei voi olla kehittyvän yhteiskunnan toimintaa, vaan kuria ja järjestystä tarvitaan.

Liikenneministeriön hallinnonala on tänään kyselytunnillakin saanut osakseen aikamoista mielenkiintoa. Tielaitoksen yhtiöittäminen on herättänyt vilkasta keskustelua. Minä toivon, että se tulee budjetin loppukäsittelyssä kaatumaan, koska me tarvitsemme yhteiskunnassa perustoimintoja, jotka pitää hoitaa kiihottomasti yhteisistä budjettivaroista, eikä osakeyhtiö sinänsä luo mitään erityisarvoa, vaan toiminnollilla eri hallinnonaloilla voidaan päästä aivan yhtä hyvään lopputulokseen.

Ahon hallituksen aikana on tehty paha virhe, kun on lähdetty tälle yhtiöittämisen tielle. Näenkin, jotta kansakunnassa voidaan postin toiminnot pitkällä aikavälillä turvata, posti se olisi palautettava virastojärjestelmään, koska osakeyhtiömuoto velvoittaa aikaa myöten avaamaan postikilpailun. Silloin tulevat kermankuorijat mukaan, jolloin kuitenkin Postille jää velvoitteet hoitaa tietyt kohteet. Mutta toteutuuko silloin enää tasapuolisuus? Näen niin, että oli lähettäjä sitten Inarissa tai Hangossa, kirjeen pitää kulkea samalla maksulla paikasta toiseen.

Liikenneministeriön puolella olisi paljon työllistäviä hankkeita, esimerkiksi siltahankkeet, joista on suunnitelmia. Niitä voisi ottaa työllistämiskohteiksi niin, että työministeriöltä siihen ohjattaisiin rahaa. Yksi siltahanke voisi olla koikeluontoisesti Harvaluodon silta omassa maakunnassamme Piikkiössä. Kantatieverkko ja paikallistiet ovat myös hyvin työvaltaisesti korjattavissa eliikkä olisivat mainio työllistämiskohde. Yleisestikin ottaen pienillä investoinneilla päästään merkittäviin säästöihin liikenteen puo-

lella. Liikennevahingot vähenisivät, ja toisaalta myös voitaisiin välttää turhan pitkiä kiertomatkoja paremman kulkuyhteyden toivossa.

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokka on reilut 12 miljardia markkaa, joista maatalouden kansalliseen tukeen on osoitettu noin 3,9 miljardia markkaa. Tämä summa on aivan liian pieni, jotta ruokahuoltomme pitkällä aikavälillä tulee turvatuksi. Markan kurssimuutoksesta johtuen vuodesta 94 on maatalous menettänyt reilun miljardi markkaa, joka on juuri se summa, jota tarvittaisiin elintarvikehuoltomme toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Aluepolitiikka, joka on myös osa maaseutupolitiikkaa, on sillä tavalla puutteellista, että tänä päivänä muuttovirta on merkittävä ja edesauttaa yhteiskunnassa varojen ohjautumista entistä enemmän sosiaalipuolen kustannuksiin ja sitä kautta vaikeuttaa valtiontalouden tasapainottamista.

Arvoisa puhemies! Budjetissa on menoja lähes 30 miljardia enempi kuin tuloja, ja se aiheuttaa pitkällä aikavälillä seuraaviksi vuosiksi merkittävän korkokertymän. Esimerkiksi vuodelle 98 ensi vuoden velanotto aiheuttaa 2,5 miljardin lisävelvoitteen. Vuoden 97 lopussa valtion velka on noin 450 miljardia markkaa eliikkä jokaista suomalaista kohti noin 90 000 markkaa, josta korkomenoja 8 000 markkaa per henkilö, ja tämä on kaikki pois siitä sosiaalipoliittisesta tulonsiirtomahdollisuudesta, joka meillä vanhoina hyvinä aikoina on ollut.

Tämä talouspolitiikka velkaantumisineen on pitkällä aikavälillä kestävämpi. Meillä ei ole varaa suurtyöttömyyteen eikä suureen valtionvelkaan, vaan meidän on löydettävä ja yhteistuumin etsittävä se talouskasvun ura, joka vuoden 95 alussa meillä oli, joka jatkuessaan olisi jo tässä tilanteessa merkittävästi parantanut työllisyyslannetta. Mutta virheistä pitää oppia, ja toivon mukaan hallituksen esitykset ensi vuoden budjetiksikin muuttuvat siltä osin, että se edesauttaa merkittävästi parempaan työllisyyteen, kuin tällä budjetilla luvataan.

Ed. R a s k (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Salo otti esille telakkatuen. Mielestäni parasta ja terveintä telakkatukea olisi se, että tilattaisiin uusi jäänmurtaja. Sitä nimittäin välttämättä tarvitaan, koska pohjoisen vientiteollisuuden toimintaedellytykset tulee turvata juuri senkin tähden, että vaikeina talvina on esimerkiksi Perämeren vaikean jäätalanteen tähden ollut häiriöitä vientiteollisuusyritysten tavaroiden

toimituksissa. Elikkä telakkatukena uusi jäänmurtaja.

**Puhemies:** Palautan jälleen edustajien mieleen, että olemme yhdessä sopineet puheenvuoron enimmäispituutta koskevasta suosituksesta, joka on 10 minuuttia. Äskeinen varsinainen puheenvuoro kesti 18 minuuttia.

**Ed. A. Ojala:** Arvoisa rouva puhemies! Yritän pitäytyä tässä suosituksessa.

Hyvää iltaa teille kaikille, hyvät työtoverit, jotka jaksatte vielä istua paikalla ja käyttää vielä aktiivisesti vastauspuheenvuoroja, kuten ed. Rask täällä on tehnyt. Paikalla tällä hetkellä ovat edustajat Johannes Koskinen, Jukka Mikkola, Sulo Aittoniemi, Tero Mölsä, Vuokko Rehn, Mauri Salo, Maija Rask ja minä.

Koska budjettipuheet nyt kuitenkin näyttävät jatkuvan, yritän keskittyä vain joihinkin tärkeinä pitämiini asiakokonaisuuksiin. Budjetin yleisilme on minusta kohtuullinen moniin aikaisempiin vuosiin verrattuna ja myönteisiä tuloksia on yhteiskunnassa jo näköpiirissä. Tätä suuntausta tulee aktiivisesti vahvistaa.

Vaikka työttömyys ei toki ole vähentynyt odotetulla tavalla, on työttömyyskehityksessä kuitenkin sentään näkyvissä jotain myönteistäkin. Nuorisolle on kesätyötä ollut tarjolla entistä enemmän, ja jatkokin näyttää edellisiä vuosia paremmalta. Myös työvoimapolitiittiset toimet ovat kohtuullisella tasolla. Aina tietysti odotamme lisää uusia ideoita. Sosiaali- ja terveystalokunnassa on sisällä yksi uusi työllistämisidea, jonka toivon tänä syksynä vielä etenevän. Odotan aloitteeni, johon jopa valtiovarainministeriössä suhtaudutaan myönteisesti ja jota kansalaiset hyvin aktiivisesti kyselevät, auttavan edes joidenkin työpaikkojen syntymisessä, sillä pienistä puroista ne joet syntyvät.

Mutta ei niin myönteistä, etteikö aina jotain kielteistäkin. Verolinjauksissa on paljon myönteistä, mutta en jaksa ymmärtää, miksi näistä linjauksista eläkkeensaajat ovat unohtuneet. Eläkkeensaajien kohtuuttomasta edellisen hallituksen raippaveron jäänteestä eli korotetusta sairausvakuutusmaksusta on ainakin sosiaalidemokraattisessa eduskuntaryhmässä ennen budjettiriihtä puhuttu mielestäni aivan tarpeeksi, joten kannastamme ei ole voitu olla tietämättömiä.

Minusta ei pidä unohtaa sitä, että eläkkeensaajat eivät suinkaan ole mikään yhtenäinen ryhmä, vaan heissäkin, kuten työelämässä olevissa, on hyvin monia erilaisia ryhmittymiä. Valitetta-

vasti on kuitenkin niin, että yhä vielä on eläkkeensaajissa suuri ryhmä, jonka tulotaso on jopa alle toimeentulominimin, puhumattakaan että kaikki ansaitisivat 80 000 markkaa vuodessa.

Minusta sairausvakuutusmaksun alennus kohdistuu nyt paremmin toimeentuleville, kun oikeudenmukainen ratkaisu olisi ollut suunnata se alle 80 000 markkaa ansaitseville. Vähin, mitä hallitus voi nyt tehdä, on lakiesitystä antaessaan poistaa ylimääräinen sairausvakuutusmaksu edes asteittain ja antaa sen lopullisesta poistamisesta tarkka ja selkeä aikataulu.

Olisin myös halunnut nähdä, että muuten erinomaisen veteraanipaketin yhteydessä olisi helpotettu vähätuloisimpien rintamaveteraanien asemaa kehittämällä ylimääräistä rintamalisää. Se olisi maksanut vajaat 70 miljoonaa, joten ei se olisi ollut liian suuri summa parantaa vähävaraisimpien rintamaveteraanien asemaa.

Arvoisa puhemies! Sitten jokunen sana opetusministeriön hallinnonalalta. Painopisteet ovat mielestäni ihan oikeat. Erityisesti nostaisin esille nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ja nuorten elinolojen parantamisen sekä rasismien ehkäisyn ja suvaitsevaisuuden lisäämisen. Niiden pitäisi olla painopisteinä koko yhteiskunnassamme. Tähän sopii erityisen hyvin, että kauan odotettu kehitysvammaisten opetuksen siirto opetusministeriön alaisuuteen toteutuu vihdoin tässä budjetissa. Heillä on oikeus peruskouluopetukseen kuten muillakin lapsilla, ja on hyvä, että se saadaan toteutettua nyt.

Viime aikoina esille tulleet järkyttävät väärinkäytökset puolustuskyvyttömiä lapsia kohtaan eivät ole jättäneet varmastikaan ketään kylmäksi. Kyseessä täytyy olla joko täysin väärässä työssä olevien tai loppuun uupuneiden henkilöiden tekemät epäoikeudenmukaisuudet. Silti minusta on erittäin välttämätöntä, että jonkinlainen tarkastus säännöllisin väliajoin tehdään vammaisten hoitolaitoksissa ja kouluissa. Saamani tiedon mukaan opetusministeriössä valmistellaan pakettia oikeusturvakysymyksistä, ja on tietysti oltava ainakin paikka, johon ottaa yhteyttä, kun huomataan epäoikeudenmukaisuuksia tapahtuvan. Toivoisin kuitenkin, vaikka valvonta nykyisin kuuluu pitkälti kunnan toimialaan, että olisi jonkinlainen valtionkin vastuu tässä mukana.

Budjetista löytyy kyllä kohta, joka ei oikein tue edellä luettelemani painopisteitä. Tarkoitan suunnitelmia, joilla ammatillisten oppilaitosten asuntolaratkaisussa ja kuljetusmatkatuessa aiotaan toteuttaa edellisen hallituksen periaatepäättöstä vuodelta 1994. Kyse ei ole säästöistä, vaan

periaatteesta, joka saisi minusta jäädä toteuttamatta. En oikein jaksa uskoa, että kun asuntolat tulevat vuokra-asunnoiksi, ne olisivat 15—16-vuotiaille nuorille parempia kuin nyt valvonnassa olevat asuntolat. Minä kyllä nykyisen epävarmuuden aikana, huumeiden lisääntyessä yhä enemmän ja juuri kyselytunnilla puhumamme lasten hyväksikäytön aikana kyselen meidän kansanedustajienkin vastuun perään nuorten elämästä. Ehkä tässä kysymyksessä kannattaa hieman pysähtyä miettimään, ja toivon totisesti, että tätä hanketta tarkasteltaisiin vielä uudelleen.

Ilonaiheena on se, että korkeakoululaitoksen kehittämislain 3 §:n voimassaoloa jatketaan ja annetaan yliopistoille mahdollisuudet pitkäjänteisempään kehittämiseen. Se antaa myös paremmat mahdollisuudet teknologian ja työelämän muutosten hallitsemiseen ja kehittämiseen.

Liikenneministeriön pääluokassa on myös yksi täysi töppäys, jolla minä tarkoitan tielaitoksen uudelleenorganisointia. Tielaitos toimii tällä hetkellä kiitettävästi, joten meillä tulee toimia samoin kuin naapurissa Ruotsissa, missä vastaava hanke jäädytettiin, koska huomattiin, että suunniteltu malli johtaa kaaokseen erityisesti teiden kunnossapidossa. Minä ainakin vaadin, että kansalaisille turvataan tasapuoliset, varmat ja turvalliset tienpitopalvelut.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi muutama alueellinen asia.

Olen erittäin iloinen siitä, että Kangasalla kauan odotettu valtion mukaantulo Ruutanen — Havialan vesihuollon parantamiseksi on nyt saanut aloitusmäärärahan. Toivottavasti jatkoa myös seuraa, sillä siirtoviemärin saanti on erittäin tärkeä Längelmäveden vesistön puhtaana säilymiseksi.

Monta muuta tärkeää kohdetta on tullut budjetissa huomioiduksi, mutta Tampereella sijaitseva, jopa pohjoismaisittain merkittävä teollisuushistoriallinen muistomerkki Finnlaysonin vanha tehdas, joka on jäänyt restauroinnissa puolitiehen, pitää myös jotenkin saada huomioiduksi. Tämä tehdashan on valtakunnallisen erikoismuseon, Työväen keskusmuseon, toimitila. Tähänastinen restaurointi on turvannut kattorakenteet, mutta halkeileiden julkisivupintojen ja rikkinaisten ikkunoiden kautta pääsee rakennukseen kosteutta, joka kiihtyvällä nopeudella näyttää tuhoavan rakennusta. Suunnitelmat ovat valmiit, mutta rahaa puuttuu. Huomauttaisin, että ikkunarestauroinnista aiheutuvat kulut ovat 90-prosenttisesti työvoimakuluja, jotka kohdentuvat erityisesti talviajan työttömyydestä kärsiviin

rakennustyöntekijöihin. Täten tämäkin työ sopisi erittäin hyvin hallituksen työllistämistoimenpiteiden luetteloon.

Hallituksen tämänkertainen budjetti pääsee aika pienillä miinuksilla, mutta yksi on vielä jäljellä. Suomessa toimii kansainvälisesti ainutlaatuinen eri naisjärjestöjen yhteistyöelin eli Nytkis, joka saa vain 150 000 markkaa. Lähes 100 000-jäsenisessä Naisjärjestöjen Keskusliitossa saadaan tyytyä 300 000 markkaan. Nämä ovat pelkkiä suolarahoja, eikä niillä isoja projekteja tehdä. Tiedän, että tältä osin budjettiin on aika mahdoton saada mitään lisää, mutta seuraavalle vuodelle määrärahaa on lisättävä oleellisesti kaikkien naisjärjestöjen kohdalla.

Tässä joitakin hajahuomioita budjetista ja toiveita asioiden käsittelyssä huomioitavaksi.

Ed. K a n t a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. A. Ojalan puheeseen pari kommenttia.

Tielaitoksen yhtiöittämisajatuksen näkisin aivan terveenä kehityksenä, niin kuin asioita pitää tarkastellakin. Tarvitsemme entistä virtaviivaisemman ja tehokkaamman järjestelmän, jolla voidaan yhteisiä palveluja hoitaa tässä niukkuuden maailmassa, missä resurssit ovat kuitenkin rajatut. Tässä mielessä uskon, että tätä kautta löytyy todella uutta puhtia ja tehoa, niin kuin suunnitelmat osoittavat.

Tienpitopalveluksissa, joissa ed. A. Ojala haluaa vaatia kansalaisille tasa-arvoista asemaa, se on tietysti ihan hyvä tavoite. Tämän uskon myös toteutuvan. Samassa yhteydessä tietysti pitää miettiä, että eriarvoisuutta löytyy myös silloin, kun puhutaan yksityisteiden kunnossapidosta ja näiden hoitoon liittyvistä kysymyksistä, ettei tämä ole aivan mustavalkoinen kysymys.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kantalaisen kanssa voi olla täysin samaa mieltä siitä, että myös yksityisteiden kohdalla pitäisi ehdottomasti saada huomiota ja lisärahoitusta sinne, jotta yksityisteillä olisi parempi hoito kuin tällä hetkellä. Kuten kaikki varmaan tiedämme, aika moni pieneläkeläinen myös asuu yksityisteiden varsilla, ja korjauskulut ovat monesti teillä hyvin suuria.

Mitä tulee tielaitokseen, olen siitä hyvin iloinen, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on tehnyt oman ratkaisunsa tielaitoksen kohdalla ja ottanut asiaan aikalisän. Haluamme todellakin asiaa tarkasteltavan vähän erilaiselta kannalta, kuin tällä hetkellä on tehty.



Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Keskiviikkona ilmestyneen Liikuntalehden pääkirjoituksen otsikko sisältää arvoituksen. Siellä kysytään: "Rakas ja tärkeä, ei ole kaikilla, jotkut elävätkin sille?" Vastaus ei ole lehden mukaan rakkaus tai liikuntaharrastus tai muuta sellaista, vaan työ. Useimmille työ on tärkeä sekä henkisen että taloudellisen turvallisuuden tuojana. Työ antaa ryhtiä, rytmiä, säännönmukaisuutta ja tarkoitusta elämään. Rakkaus ja harrastukset tulevat sitten siinä sivussa. Liekö hallitus budjettia laatiesaan tullut ajatelleeksi työn tärkeyttä yksilölle?

Nyt ei työtä ole kaikille, ja kun entistä useamassa perheessä molemmat vanhemmat ovat pitkiä aikoja työttömänä, työttömyydestä näyttää tulevan myös perinnöllistä. Ministeri Heinonen on ollut huolissaan siitä, ettei peruskoulun oppilailla ole riittävästi miehen mallia, kun opettajat ovat enimmäkseen naisia. Voimmeko olla tyytyväisiä siihen, että perheen lapset ja nuoret tottuvat työttömän malliin? Olemmeko tyytyväisiä siihen, että heidän arvostuksensa työtä kohtaan vääristyy? Kuinka moni heistä alkaa pitää työttömyyttä saavutettuna etuna, niin kuin ministeri Jaakonsaari heitti epäilyksensä?

Mielestäni opettajakunnan naisistuminen on syytä korjata pikimmiten. Mutta vielä huolestuttavampi ja korvausta vaativa asia on työttömyys ja nimenomaan todellisten pysyvien työpaikkojen luominen, sellaisten, joista kertyy myös eläke-etuudet asianmukaisesti, ja sellaisten, joilla nostetaan maan taloutta kuntoon.

Mitä budjetti antaa työllisyyden parantamiseksi? Veronalennus sinänsä on ihan tervetullut ostovoiman parantamiseksi tällaisessa huippukorkean verotuksen maassa, vaikka painotusnäkemyksissä onkin meillä tässä talossa eroja.

Yritysrahoitukseen on saatu vähän korjausta, samoin tutkimusmäärärahoihin. Yritysrahoituksen puolelta Keran pienlaina on aivan hyvä, mutta ihmetellä sopii, ettei siihen saatu toimialalaajennusta palvelualojen suuntaan. Onneksi nyt tuleva naisyritysjäläina antaa laajemmat myöntämisvaltuudet edes pienimmille palveluyrityksille, olkoon nyt sitten vaikka niin, että siihen on jäämässä tämä naisrajoitteisuus. Ehkä se on alku jollekin mittavammalle uudistukselle, kun vain uskomme, että pitkälti pk-yritysten edellytyksistä riippuu, miten paljon työpaikkoja säilyy tai syntyy.

Kuitenkin yrittämisen edellytyksiin olisi pitänyt puuttua perusteellisemmin. Milloin Suomi tekee aloitteen EU:lle palvelualan arvonnäisävero-kohtelun muuttamisesta kohtuullisemmaksi,

niin kuin Hollanti on tehnyt? Milloin meillä alennetaan yrityksiltä vaadittavia työn oheiskuluja? Milloin meillä voidaan aidosti ottaa asiakas huomioon ja palvella häntä silloin, kun hän palveluamme ja tuotteitamme tarvitsee? Tässä en viittaa välttämättä sunnuntaiaukioloon, mutta on mielestäni kohtuutonta, kun pk-yritys joutuu perumaan saamansa usean kuukauden työtilauksen siitä syystä, ettei vakituksella henkilökunnalla voi teettää ylitöitä toimitusajan puitteissa eikä työttömiä ammattimiehiä ole saatavissa muuttaman kuukauden työsuhteeseen.

Työnsaannin edellytyksenä tänä päivänä yhä useammin on hyvä koulutus. Opetusministeriön hallinnonalan määrärahaa on vähän korotettu, mikä positiivisena asiana todettakoon. Pienenä kansakuntana meillä ei ole varaa jättää käyttämättä kansalaisten henkisiä voimavaroja, sillä uusi teknologia, kansainvälisyys ja nopea kehitys kaikilla elämänaloilla vaativat osaamista. Monet oppilaitokset ovat saaneet uutta vireyttä työhönsä, kun opiskelijakiintiöitä on lisätty. Se taas, mitä nk. työllisyyskoulutukseen satsataan, on syytä tarkistaa ja tehdä tarvittavat korjaukset, ettei työttömiä pelkästään piiloteta koulutukseen, jolla ei ehkä ole tilausta työmarkkinoilla. Tässä olisin ed. Salon kanssa samaa mieltä, että työministeriön koulutus voitaisiin aivan hyvin siirtää opetusministeriön alaisuuteen.

Maaseudun ja alueiden hallitukselta saama kohtelu on syrjivää ja monessa suhteessa järkevää. Maaseudun työpaikkoja häviää rutkasti, kun sovittu maataloustukipaketti purettiin, maatiloja lopetetaan vinhaa vauhtia, elintarviketuotantoa supistetaan, ja se on entistä enemmän ulkomaisen raaka-aineen varassa. Huoltovarmuutemme varo aika lyhenee 60 vuorokauden tavoitetasosta uhkaavasti ja lienee tällä hetkellä noin 40 vuorokautta. Maatalousyrittäjien lomitusjärjestelmä ontuu ja jää kuntien hyväntahtoisuuden varaan aikana, jolloin kuntien valtionosuuksia leikataan vuosi vuodelta. Elintarviketeollisuudesta on jäänyt ja jää vielä työttömäksi kymmeniätuhansia ihmisiä. Kenen etu ovat nämä työttömät ja kenen etu on se, ettei läheskään kaikkia einestuoitteitamme enää valmisteta puhtaasta, laadukkaasta kotimaisesta raaka-aineesta, kaikki tämä, myös taloudellinen tulos valtakunnassa?

Kun pääministeri Lipposenkin suulla on todettu Itä-Suomen erityisvaikeudet ja niiden korjaustarve, olisi todella kuvitellut, että se näkyisi myös budjetissa. Nyt jos koskaan olisi hyvä tilaisuus hoitaa liikennettä ja työttömyyttä infra-



struktuuriin kohdistuvilla päätöksillä. Viitostie varsinkin Lusista noin 8 kilometrin matkalta pohjoiseen tarvitsi ehdottomasti perusparannuksen. Työmaa olisi valmiina Lusissa, kun yksi pätkä sentään on saatu korjatuksi. Savon radan peruskorjaus välillä Kouvola — Pieksämäki on lähiaikoina välttämätön, ettei radalle tarvitse asettaa nopeusrajoituksia aikana, jolloin matkanopeuksia yleisesti pyritään nostamaan. Yksityisteiden valtionapu on ollut keskeytyksissä tänä vuonna, mutta ensi vuodelle olisi tarkoitukseen varattava kunnostusmääräraha. Savonlinnan liikennejärjestelyt olisi pitänyt saada alkuun heikkokuntoisen sillankin vuoksi, ennen kuin onnettomuusvaara osoittautuu todeksi.

Sosiaaliturvasta täällä on puhuttu niin monipuolisesti ja ansiokkaasti, että aikomuksistani huolimatta en puutu siihen paljon. Valitan kuitenkin, että kuntien valtionosuusleikkausten vuoksi kansalaisten peruspalveluista on alettu tinkiä. Kun esimerkiksi vanhusten hoitopaikoista on niin suuri kysyntä, että neljän potilaan huoneessa joudutaan pitämään kolmen liikuntakyvyttömän ja puhumattoman potilaan joukossa henkisesti vireää, mutta liikuntarajoitteista vanhusta, ei voida puhua virikkeellisestä ympäristöstä tämän vanhuksen kohdalla. Monet omaiset hoitavat sairaita, huonokuntoisia vanhuksiaan, vaikka se aiheuttaa kotona ongelmia ja panee jaksamisen koetukselle.

Kun Itä-Suomen ja varsinkin Järvi-Suomen vahvuus on metsät ja luonto, on matkailuyrittämisellä ja lomailulla siellä suuri merkitys. Alueella tarvitaan niin majoitus-, ravintola-, ohjelma- kuin huoltopalveluitakin. Me itäsuomalaiset olemme ylpeitä puhtaasta kauniista luonnostamme, mutta tällaisena aikana emme elä vain luontoa ihailemalla. Haluamme suojella luontoamme, mutta emme hyväksy sitä, että meille sanelaan yksipuolisesti tiukkoja rajoja, miten sovitamme yhteen luonnon, ihmisten ja yritystoiminnan tarpeet. Kiinnittäisin huomiota myös viranomaisten suhtautumiseen yrityksiin yleensä ja erityisesti niihin, joissa perinteisen maatilayrittämisen liikaa kavennuttua etsitään omatoimista ratkaisua oheisyrittämisestä.

Arvoisa puhemies! Ed. Karjulan, ed. Kuisman ja monien muiden tapaan odotan, että hallitus tekee todella jotain uutta ja aloitteellista työllisyyden hyväksi. Se on talouden kannalta aivan oleellista ja välttämätöntä. Tavoite korkealle, niin kuin Atlantan olympialaisiin lähdetessä. Työttömyyden täydellisen poistamisen sijasta, en puhu puolittamisesta, 40 prosentin parannuskin

olisi jo jotain, ihan niin kuin neljä mitalia Atlantasta tavoitellun kymmenen sijasta.

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rehn totesi puheessaan, että opettajakunnan naisistuminen pitäisi korjata pikimmiten. Olen hänen kanssaan kovastikin tästä asiasta eri mieltä. Minusta ei suinkaan ole ongelma, että siellä on paljon naisia, vaan miesten puuttuminen opettajakunnan keskuudesta niin päivähoidosta kuin nimenomaan koulun ala-asteelta. Minusta tässä nyt on taas kysymys nimenomaan asenteista ja työn arvostuksesta. Jos päivähoitoa ja ala-asteen opetusta arvostettaisiin, siellä olisi huomattavasti enemmän miehiä, ja jos palkkaus olisi asianmukainen, luulen, että miehistä ei olisi ollenkaan pulaa.

Toinen asia oli naisyrittäjäläinä. Minä uskon, ed. Rehn, että se tulee tarpeeseen, ja uskon myös sen erittäin hyvään työllistävyyteen.

Ed. Kantala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehn esitti mielestäni erittäin ansiokkaan ja kattavan katsauksen; sellaisia useat puheenvuorot ovat tähänkin asti olleet.

Pariin asiaan haluaisin kiinnittää huomiota, ensinnä ajatukseen siitä, kenen etu ovat työttömät. Eivät he varmastikaan ole suomalaisen yhteiskunnan etu. Päinvastoin he ovat suomalaiselle yhteiskunnalle erittäin iso ja vaikea ongelma, johon pitää suhtautua todella sen vaatimalla vakavuudella. Tässä suhteessa tosiaan me tarvitsemme tuoreita näkemyksiä, millä tätä asiaa lähdetään avaamaan. Vanhakantaiset, perinteiset konstit on varmasti koluttu niin pitkälle loppuun, että sieltä ei apuja välttämättä löydy.

Kuitenkin haluaisin nähdä asian myös niin, että vaikka meillä panostetaan high techiin hyvin pitkälle, pitäisi myös miettiä meidän perinteinen osaamisemme ja palauttaa niitäkin asioita käytäntöön tavallaan low tech -mielessä. Siihen osaamiseen meillä tällä hetkellä on valmius, mutta sen osalta me harrastamme tuontia ja voisimme korvata tätä tuontia selkeästi enemmän ja tehdä siitä uusvientituotteita, niin kuin kaukomailla on tehty. Siellä on hyvin paljon hyviä käytännön esimerkkejä. Ei tarvitse tuoda Tanskasta miljoonakaupalla joulukuusia tai kissanhiekkaa jostakin muualta. Asioita voidaan täälläkin tehdä. Tässä mielessä tuoretta näkemystä myös low tech -puolelta pitäisi tähän ottaa.

Vielä, kun ed. Rehn puhui elvytysinvestoinneista ja alueellisista asioista, ne ovat tietysti aika

kriittisiä paikkoja siinä mielessä, että nykyisessä velkatilanteessa valtiontalous on rakenteellisesti yli 30 miljardia alijäämäinen, joten elvytysinvestointipuoli on tavattoman hankala enkä aivan hevillä olisi suosittamassa sinnepäin markkakaan.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikki kunnia naisopettajille, mutta minä olen sitä mieltä kuin ministeri Heinonenkin, että siellä voisi miehiäkin olla, ja ihan hyvä, jos palkkauksella saadaan asia korjattua myös päiväkotien puolella. Tietääkseni peruskoulun yläasteen ja lukion puolella ja ainakin keskiasteen koulutuksessa pitkälti on jo siinä edettykin.

Sitten ed. Kantalainen sanoi, että uutta luovuutta, uutta teknologiaa, miten se nyt menikään. En tarkoita, että välttämättä mitään high techiä kaikki uusi olisi, vaan nimenomaan uudella tavalla toteutettuna.

Oli aivan ihana kuulla jossakin Savonmaalla, kun yrittäjä kertoi, miten hänellä ovat neuvotellut menossa siitä, että häneltä lähtee viiniköynnösten tukikeppejä erinäinen määrä Keski- ja Etelä-Eurooppaan. Yhtä hyvin se voi olla, niin kuin ed. Lahtela sanoi, vaikka vettä. En minä suosittele, että siitä firmasta valtionyhtiötä tehdään, joka vettä vie. Mikkelistäkin vie pienyritys Pietariin vettä, ja niitä lieenee muutama muukin valtakunnassa, joten on se aika pienestä välillä lähtenyt liikkeelle. Kissanhiekkia minua on suuttanut moneen kertaan ja se, kun menen markettiin ja ostan kääretorttua. Kolmen kääretortun, jotka ensin otan, maahantuoja on suuri valtakunnallinen leipomofirma, mutta kun oikein pientä tekstiä jaksaa lukea, se onkin made in Germany, made in Sweden tai vastaavaa.

Ed. M i k k o l a : Arvoisa puhemies! Ensi vuoden budjetista sitä lyhyesti luonnehtien sanon omalta kannaltani, että se on selvästi parempi kuin osasin odottaa, ja mielestäni budjettiriihi osoitti aika monessa kohdassa jopa luovuutta sen suhteen, että budjetti parani siitä, mitä olivat ennako-odotukset. Kun ennakkoon käytiin keskustelua, puhuttiin siitä, voiko veronalennus tulla kysymykseen. Puhuttiin 5 miljardin leikkauksista ja siitä, että on ainoa mahdollisuus tehdä veronalennuksia niiden kautta. Kuitenkin budjetin keskeisimpiä ja puhutuimpia aiheita on nimenomaan veronalennus, ja se tehtiin ilman lisäleikkauksia.

Ensimmäinen veronalennuksesta todettakoon se, että siinä on muutettiin verotaulukoita, ja kun tällai-

nen inflaatiotarkistus tehdään, se johtaa aina siihen, että hyvätuloiset hyötyvät enemmän markkamääräisesti kuin pienituloiset. Se johtuu progressiorakenteesta. On tietysti mahdollista tehdä se progressiorakenne niinkin, että aloitetaan kokonaan alusta ja muutetaan jyrkkyyssastetta. Mutta kun esimerkiksi keskusta on moittinut sitä, että progressio on väärä, se on kuitenkin aivan ennallaan. Kun taulukko on vuosien kuluessa muuttunut, käyrä on aivan saman mallinen. Se on eri juttu, onko meidän progressiomme ollut liian loiva tai liian jyrkkä. Siitä voidaan käydä keskustelua. Mutta kun verotus alenee, sitä on alennettu aivan samalla tavalla kuin muutama vuosi sitten.

Minäkin kuulun niihin, jotka sanovat, että pienituloisille pitäisi antaa ostovoimaa enemmän. Mutta tämä progression muutos on sellainen, että se johtaa sanottuun tulokseen käytännössä. Siinä mielessä mielestäni ei kauheata moitetta kannata sanoa siitä, koska se johtuu tästä rakenteesta.

Mitä tulee toiseen veronalennukseen eli ansiotulovähennykseen, se kohdistuu tässä tapauksessa niin, että pieni- ja keskituloisille se on suosivampi. Se on siis niitä huomattavasti suosivampi kuin esimerkiksi kunnallisveron alennus. Jos kunnallisveron alennusta olisi tehty puoli penniä taikka neljäsosa penniä taikka penni, se olisi nimenomaan hyödyttänyt paljon enemmän suurtuloisia tasaverona. Mutta ansiotulovähennys suosii pienituloisia. Kun se on poistojärjestelmä, se on tietysti siinä mielessä virheellinen, että meillä on tullut kunnallisverotukseen taas uusi vähennysjärjestelmä, kun meillä pyrittiin pois vähennysjärjestelmästä. Mutta tässä on ehkä kaikkein suurin periaatteellinen kysymys se, että se tuo vähäisessä määrin kunnallisverotukseen progressiivisuuden, tosin aika vähäisessä määrin. On aika vähän käyty keskustelua tästä progressiivisuudesta, joka kunnallisverotukseen tulee.

Pidän menetelmää, joka tässä on, sosiaalisesti oikeudenmukaisena ja voin sen hyväksyä. Mielestäni se on siis huomattavasti parempi pieni- ja keskituloiselle kuin se, että olisi menty kunnissa veroäyriin hinnan alennukseen. Toisaalta myös ansiotulovähennys on sillä tavalla tavattoman hyvä, että se kohdistuu maahan tasaisesti. Jos meidän yli 450 kunnallamme olisi sanottu, että yrittäkää tehdä kunnallisveroon vähäistä alennusta, noin neljännespennin alennusta, kaikki kunnat eivät olisi sitä tehneet. Nyt tämä menee koko maahan tasaisesti ja on tässä

mielessä kansalaisia yhdenvertaisesti käsittelevä.

Joku on sanonut, että siinä mentiin verotuksen kautta kunnallisen itsehallinnon varpaille. Sitä ei tehty siinä mielessä, että verotuksella ja sen vähennysjärjestelmillä on aina tässä mielessä vaikutettu myös kunnallisverotukseen. Pidän tätä aika hyvänä tapana, vaikka kunnallishuolittamiseksi pitäisi sanoa, että kuntien verotulopohjaa ei saisi muuttaa. Mutta henkilökohtaisesti olen tämän hyväksynyt koko ajan ja pidän tätä aika hyvänä ja oivallisena esimerkkinä. Tämä nimenomaan tuli budjettiriihessä, ja tästä mielestäni kannattaa myös niille, jotka tämän ovat rakentaneet, antaa jossakin määrin tunnustusta.

Mitä tulee muuten kuntien asemaan, valtionosuusleikkauksistahan on käyty aikaisemmin keskustelua. Tietysti kunnilla mahdollisuudet olisivat paremmat, jos valtionosuudet olisi säilytetty samanlaisina. Mutta on tietysti nähtävissä, että kunnallistalous on meillä huomattavasti paremmassa jamassa kuin valtiontalous. Tästä lankeaa kiitos minusta koko suomalaiselle kuntajärjestelmälle. Antaisin siinä tunnustusta virkamiehille, ylemmille virkamiehille, työntekijöille, ja myös luottamushenkilöille. Koko Suomen kunnissa on näytetty, että runsaan viiden viime vuoden aikana kuntatalous on petraantunut ja nimenomaan tulokset siellä ovat parantuneet enemmän, kuin meillä millään muulla sektorilla. Kuntatalous on osoittanut venymiskykyä, ja kunnat ovat saaneet taloutensa aika hyvään kuntoon.

Meillähan talousarvioissa lainojen, kassavarojen ja talletusten määrät ovat lähes samaa luokkaa, joten siinä mielessä kuntatalous tämän kestää. Mutta jos ajatellaan työllistämistä kuntien kautta, tietysti jos valtionosuudet ja veropohja olisivat säilyneet samoina, meidän mahdollisuutemme olisivat olleet selvästi paremmat. Nythän hallitus on omaksunut myös sen linjan, että kulutuskysynnän kautta lisätään työllisyyttä eikä pelkästään julkisen vallan toimesta työtilaisuuksilla. Mielestäni tässä on aika hyvällä tavalla osattu nämä yhdistää.

Kuulun myös niihin, joiden mielestä, jos puhutaan yksityisistä määrärahoista, joissa budjetti on parhaiten onnistunut, paras on nimenomaan korkeakoulu- ja tiedemaailma. Kun katsotaan hallituksen budjetin jälkeen tekemiä linjauksia vuosituhannen loppuun asti, niissä nimenomaan meidän tieteellinen tutkimuksemme ja korkeakouluopetuksemme ovat saaneet erikoisen sijan. Tällä on varmasti pitkälle meneviä ja elvyttäviä

vaikutuksia meidän koko kansantalouteemme, niin että pienenä kansantaloutena ja pienenä kansakuntana lunastamme paikkamme eurooppalaisessa tiedemaailmassa.

Sitten haluan käsitellä hiukan periaatteellisemmin yhtä mielestäni negatiivista ilmiötä tässä budjetissa, niin kuin kaikissa muissakin budjeteissa, ja nimenomaan budjetin rakentamisessa. Meillä budjetin rakenteissa, niin tämän kuin kaikkien edellisten, on ns. demokratiavaje, ja se ilmenee minusta kahdella tavalla.

Ensinnäkin, meillä on edelleen budjettisalaisuus valmistelussa. Se on huomattavasti vähentynyt siitä, mitä aikaisemmin se on ollut, mutta edelleenkin on aika lailla kiinni asianomaisista ministereistä, miten he ottavat julkisuudessa asiat keskusteluun, ja budjetin valmistelussa on vajuusta. Se ei käy samaa demokraattista käsitteilyä lävitse kuin muut asiat yhteiskunnassa, ja sillä on vaikutusta sen takia erikoisesti hallituspuolueitten asemaan. Ne eivät voi ottaa budjettiin kantaa, ennen kuin se tuodaan tänne valmiiksi järjestelyynä, oli mikä hallitus tahansa tässä maassa. Budjetti annetaan ja joudutaan käytännön syistä hyvin pitkälti ajamaan sellaisenaan lävitse, oli mikä hallitus tahansa.

Tässä on se puute, että valmistelu ei ole läpinäkyvää eikä käy sitä demokratiakierrosta lävitse, millä nykyaikana valmistelun pitäisi mennä. Siitä ei olisi mitään haittaa, että budjettiluonnos julkistettaisiin, koska nykyisin budjetin rakenne on erilainen kuin aikaisemmin. Ennenhän aina vain vaadittiin lisää ja lisää, ja nyt me tiedämme, kuinka paljon rahaa on suurin piirtein käytettävissä. Mutta mihin se käytetään, siitä pitäisi käydä nimenomaan hallituspuolueitten välillä paljon enemmän keskustelua kuin nykyisellään. Tämä demokratiavaje tulee tässä kohdassa näkyviin siinä valmistelussa, jollaista yleisesti on tähän asti ollut.

Toinen demokratiavaje on ns. budjettilait. On tyypillistä, että kun budjetti tehdään, sen yhteydessä sovitaan joistakin laeista aika selvästi lopputulos ja annetaan ne siltä pohjalta valmisteltaviksi. On siis päätetty lopputulos. Valmistelussa ei ole käyty sitä normaalia lausuntokierrosta ollenkaan lävitse, joka meillä pitäisi käydä. Kaikki muut lait käyvät, mutta budjettilait eivät käy, ja ne viedään tavallaan budjetin mukana väkisin lävitse. Pitäisi päästä siihen, että budjettilakeja olisi mahdollisimman vähän ja alkuvuodesta hyväksyttäisiin ne lait, jotka tulevat budjetissa rahoitettaviksi. Ne olisi hyväksytty pääsääntöisesti kevätkauden aikana normaalin lausuntokierrok-

sen ja normaalin valmistelun kautta. Tässähän demokratia kärsii niitten lakien kohdalla, jotka tarkoituksenmukaisuussyistä ja budjetista johdun halutaan viedä budjettilakien nimellä lävitse.

Mielestäni näihin seikkoihin kannattaisi kiinnittää sekä hallituspuolueitten että opposition huomiota: valmistelutapaan ja demokratiavajeen täyttämiseen. Se olisi meidän kaikkien edun mukaista.

Ed. Johannes Koskinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Marginaaliveron alenuksessa kollega ed. Mikkola oli kohtalaisen tyytyväinen hallituksen esittämään malliin. Nyt täytyy kuitenkin muistaa, että kun Ahon hallituksen kaudella verotus kiristyi useita prosenttiyksiköitä, se tapahtui tasaisesti. Kun tuli korkovähennyksen leikkausta, työttömyysvakuutusmaksun säätämistä ja korottamista, palkansaajan työeläkemaksun säätämistä, niin tasainen siivu ihan pienimmistä tuloluokista lähtien tuli lisää eli suhteellisesti verotus kiristyi enemmän pieni- ja keskituloisten kuin suurituloisten osalta.

Jotta tätä vaikutusta olisi nyt eliminoitu taas kun päästään veroja keventämään, olisi ollut hyvin perusteltua jättää puuttumatta näihin ylimpiin marginaaliveroihin. Ilman niiden alentamistakin täältä veroasteikon alkupään kevennyksistä kasautuu suurin hyöty tulohaitarin yläpäähän. Se olisi riittänyt. Tällainen veronalennusmalli olisi ollut sosiaalisesti oikeudenmukaisempi ja hyväksyttävämpi, kun erityisesti vielä muistetaan se, että tulohaitarin alapäässä ovat ne ryhmät, joilta on suhteessa karsittu enemmän sosiaaliturvan, kuten työttömyysturvan, osalta näinä valtiontalouden tasapainottamisen vaikeina aikoina.

Ed. Kantalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Mikkolan ajatuksenjuoksu verotusasiassa oli todellakin aivan oikeaoppinen, oikean suuntainen. Meidänhän pitää muistaa, että kun tämä progressiivinen järjestelmä meillä on, niin verotuksen kiristyessä hyväosaisten osalta, jos näin sanotaan, tapahtuu myöskin enemmän kiristymistä ja he ehkä sillä tavalla häviävät. Toisaalta sitten verojen alentuessa tapahtuu hyötymistä. Meillähän oikeastaan voisi katsoa sitä sillä tavalla, että vuoden 94 verotuksessa yli 150 000 ansaitsevien, jotka kai ovat hyvätuloisia, jos näin sanotaan, määrä tuloverovelvollisista on noin 10,2 prosenttia saamani tiedon mukaan. Nämä tuottavat verokertymästä

38,6 prosenttia. Kyllä he progression kautta ovat maksamassa aika merkittävän osan veroista ja kuitenkin eivät pääse niistä tulonsiirroista nauttimaan vastaavalla tavalla. Kyllä minun mielestäni tämä pitää nähdä kokonaisuutena, jotta voidaan tätä kansakuntaa, yhteiskunnan kehitystä ja ostovoiman lisäystä viedä järkevästi eteenpäin, että kotimarkkinat saadaan käyntiin.

Samaa mieltä olen myöskin ed. Mikkolan kanssa demokratiavajeesta. Varmasti olisi ihan hyvä tämä priorisointi eli päästäisiin riittävän hyvissä ajoin keskustelemaan myöskin hallituspuolueiden kesken siitä, miten painotetaan tulevat menosuunnitelmat. Sitä kautta päästäisiin ajoissa mukaan, ettei tarvitsisi jälkikäteen ikään kuin lähteä kädenvääntöä käymään näistä asioista. Minun mielestäni se on ihan varteenotettava ja eteenpäinvietävä ajatus.

Ed. Mölsä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Mikkola puuttui verouudistukseen, täytyy sanoa, että aika lailla lämmitti ed. Johannes Koskisen vastaus siihen, koska itse ajattelin hiukan samalla tavalla. Jos kysymys olisi todella siitä, että verouudistus, joka tehtiin, olisi todellinen verouudistus, hyväksyisin aivan täysin sen, että korkeata verotusta alennettaisiin. Mutta se ei ole, kun vero toista kautta peritään takaisin. Veroaste ei kuitenkaan juurikaan laske. Näin ollen käy niin, että ne, jotka eivät veroalesta nyt pääse hyötymään, joutuvat maksamaan veroalen niille, jotka sen saavat.

On aivan totta, että ansiotulovähennys, jonka ed. Mikkola mainitsi, suosii pienituloisia. Mutta sekin jättää ulkopuolelle ryhmän, joka ei pääse siitäkään nauttimaan. Kuitenkin on niin, että kohonneita elinkustannuksia, joita veronalennusten takaisinperintä aiheuttaa, joutuvat myös he maksamaan. Tässä on minusta tämän suurin heikkous, eli valmiutta tällaiseen verouudistukseen ei meillä vielä kokonaisuudessaan olisi ollut.

Toinen asia, jonka ed. Mikkola tuntee varsin hyvin, on kuntasektori. Yleisesti ottaen kai on niin, että kuntien tilanne on parempi kuin valtion, mutta kirjavuus siellä on tavattoman suuri. Pääministeri Lipponen edelleen näiden leikkausten jälkeenkin esitti, että kuntien pitäisi suorittaa veroale ja kuntien pitäisi työllistää, mutta meillä on Suomessa liuta kuntia, joilla ei ole tällaiseen toimintaan minkäänlaisia mahdollisuuksia näiden leikkausten jälkeen, joita on tehty koko 90-luvun ajan ja edelleen tehdään muun muassa tämän budjetin yhteydessä. Tämä on kylmä tosi-asia.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pieni kommentti minulta myöskin ansiotulovähennykseen, joka ei koskenut eläkeläisiä, koska heillä ei ole ansioita. Olisivatkohan hekin jonkinlaisen ostovoiman vahvistuksen tarvinneet, koska heille sähkölasku on myöskin kalliimpi kuin ennen? Heillä on myöskin viime aikoina lääkekulujen osalta tullut nousua, koska omavastuuosuudet ovat nousseet jne.

Sitten menen tuohon, mitkä lait ovat budjettilajeja. Ei ainakaan hallinnonuudistus ole mielestäni budjettilaki.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. En ollenkaan käsitellyt kaikkia niitä hyviä asioita, joita olisi vielä voinut ottaa esille. Esimerkiksi ansiotulovähennys oli mielestäni oivallinen tapa. Olisi muitakin tapoja ollut.

Mutta kiinnitän huomiota siihen, että puhuin ensin vain verotuksen progressiosta. En puhunut kokonaisverotuksen alesta, vaan progressiosta. Veroale on totta kai tehtävissä, jos siitä päätehtään. Nyt täällä on käyty keskustelua siitä, että 200 000:sta taikka ylimenevästä summasta ei olisi tarvinnut progressiota laskea. Niin sitä ei voida ollenkaan tehdä, vaan silloin täytyy tehdä kokonaan uudestaan progressio, koska muuten se käyrä muuttaa muotoaan. Tämä on se oleellinen kohta. Tämän halusin sanoa. En sanonut, että pitäisin ratkaisua hyvänä, vaan sanoin, että minustakin pitäisi ostovoimaa pienituloisille lisätä, mutta verotuksen rakenteesta johtuu, että tulos on tällainen, ja sellainen se oli muutama vuosi sittenkin. Se on aivan se sama, mikä keskustapuolueella oli. Tosin keskustapuolue nosti summa monta kertaa.

Mitä tulee kuntien asemaan, ed. Mölsän pitää tietää se, että se on aivan eri tasoa. Kuntaliiton hallituksen varajäsenenä hän tietysti tietää, että kuntien velkamäärä on noin 4 500 keskimäärin asukasta kohti Suomessa. Valtion velka, jos jaetaan kansalaisten kesken, on 80 000, lähes 20-

kertainen. Ei tarvitse sanoa, että ”on ilmeisesti”. Se on aivan eri luokkaa. (Ed. Mölsä: Keskimäärin, keskimäärin!) — Aivan, muttei yhdelläkään kunnalla ole niin paljon velkaa kuin valtiolla. On hyvin harvinaisia kuntia, joissa on velkaa yli 10 000 markkaa asukasta kohti. Ei tarvitse sanoa ”keskimäärinkään”. Ei millään Suomen kunnalla, ei edes Karkkilalla, ole läheskään sellaista luokkaa velkaa kuin valtiolla. Tämä on nähtävä.

En ollenkaan käsitellyt kaikkea, koska pysyin kahdeksassa minuutissa, vähän ylitse. Totean, että on tietysti juuri eläkeläiset ja eräitä muita ryhmiä, joihin vielä voidaan palata ja hallituksen on myöskin palattava. Tärkeimpänä pidin puheenvuorossani ns. demokratian vajuusta, ja siitä minusta kannattaisi olla huolissaan. Se on yhteinen asia koko eduskunnalle.

Edustajat H. Koskinen, Kallis, Jäätteenmäki, Vehkaoja ja Helle merkitään läsnä oleviksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

### Poistoja päiväjärjestyksestä

P u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 2)—5) asia.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.08.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

